

कपिलवस्तु जिल्लामा बोलिने थारु भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय
नेपाली शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) दोस्रो वर्षको
नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

प्रकाश अधिकारी

त्रि.वि. दर्ता नं. ९-२-५०-९६३-२००३

परीक्षा रोल नं. : २८१००८/०६५

क्याम्पस रोल नं. : ४७१/०६३

समूह : ०६३/०६५

शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर ।

२०६६

शोधनिर्देशकको सिफारिस पत्र

नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाली भाषा शिक्षा विषयको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत कपिलवस्तु जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी प्रकाश अधिकारीले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । यस शोधकार्यसँग म सन्तुष्ट रहेको छु । अत्यन्त मिहिनेतपूर्वक तयार पारिएको प्रस्तुत शोधपत्र सम्बन्धित प्रयोजनका लागि उपयुक्त भएकाले यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

शोध निर्देशक

.....

प्रा. भोजराज ढुङ्गेल
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
शिक्षाशास्त्र सङ्काय
त्रि.वि., कीर्तिपुर

मिति : २०६६/१२/

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) दोस्रो वर्षको पाठ्यांश नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनार्थ प्रकाश अधिकारीले कपिलवस्तु जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन शीर्षकमा तयार पार्नुभएको प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

नाम	हस्ताक्षर
१. प्रा.डा. रामचन्द्र लम्साल (विभागीय प्रमुख)
२. प्रा. भोजराज ढुङ्गेल (शोधनिर्देशक)
३. प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी

मिति : २०६६/१२/३१

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनको लागि तयार पारेको हुँ । शोधकार्य सम्पन्न गर्ने क्रममा सहयोग गर्नुहुने विभिन्न विद्वान्, सङ्घसंस्था तथा थारू भाषी मित्रहरूप्रति म कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र मैले मेरा श्रद्धेय गुरु प्रा. भोजराज ढुङ्गेलको प्राज्ञिक निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । आफ्नो कार्यव्यस्तताका बीच महत्त्वपूर्ण समय प्रदान गरी शोधपत्र तयार पार्दासम्म सहयोग गर्नुहुने मेरा शोधनिर्देशकप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधकार्यका लागि आवश्यक सहयोग गर्नुहुने विभागीय प्रमुख प्रा.डा. रामचन्द्र लम्सालप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

शोधकार्य तयार पार्ने क्रममा सधैं उपयुक्त सल्लाह सुझाव दिई शोधकार्य लेखनमा सहयोग गर्नुहुने गुरु प्रा.डा. हेमाङ्गराज अधिकारी, प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी, प्रा.डा. केदारप्रसाद शर्मा, प्रा.डा. सुषमा आचार्य, प्रा. महेश्वर न्यौपाने, सहप्रा.डा. यादवप्रकाश लामिछाने, सहप्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई, सहायक प्रा. केशव भुसाल लगायत विभागका सम्पूर्ण गुरु गुरुआमाहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालय र शोधपत्रका लागि सामग्री सङ्कलनदेखि अन्तिम कार्यसम्म निरन्तर सहयोग गर्नुभएका श्री सीताराम चौधरीप्रति पनि विशेष आभार व्यक्त गर्दछु ।

मेरा जीवनका हरेक क्षेत्रमा सफलताको कामना गर्दै सधैं उच्च शिक्षा अध्ययनमा लाग्न प्रेरित गरिरहने मेरा बुवा श्री विष्णुप्रसाद अधिकारी, आमा विनादेवी अधिकारी साथै अध्ययनलाई अगाडि बढाउन प्रेरणा र हौसला प्रदान गर्ने मेरा दाजु गणेश अधिकारी र भाउजु मञ्जु अधिकारीप्रति पनि म सदा ऋणी छु ।

यस शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष सहयोग गर्ने साथीहरूमा राजेन्द्र पौडेल, विष्णुप्रसाद ज्ञवाली, अशोक आचार्य, होमनाथ कँडेल, तिलक पौडेल, भरना रजौरे, सागर नेपाल लगायत सम्पूर्ण शुभचिन्तक साथीहरूप्रति हृदयदेखि नै धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

अत्यन्त व्यस्त समय, प्राविधिक समस्या हुँदाहुँदै पनि छिटो-छरितो यथासक्य शुद्ध टङ्कण गरी समयमै शोधपत्रको स्वरूप दिने 'जी' कम्प्युटर सेन्टर, कीर्तिपुरलाई पनि धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

अन्तमा यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

२०६६/१२/

शोधकर्ता
प्रकाश अधिकारी
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

शोधसार

- शोधशीर्षक : कपिलवस्तुमा जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाका व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन
- शोधार्थी : प्रकाश अधिकारी
- शोधनिर्देशक : प्रा. भोजराज ढुङ्गेल
- विभाग/क्याम्पस : नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, विश्वविद्यालय क्याम्पस, त्रि.वि., कीर्तिपुर ।
- शैक्षिक वर्ष : २०६३-०६५ पृष्ठ सङ्ख्या : ८५+११ जम्मा परिच्छेद : पाँच

शोध प्रक्रिया

प्रस्तुत अध्ययन कपिलवस्तु जिल्लाअन्तर्गत (शिवपुर, शिवगढी, गुगौली र वीरपुर) चार वटा गा.वि.समा बोलिने थारू भाषालाई केन्द्रित गरी अध्ययन गरिएको छ । सामग्री सङ्कलनका लागि उक्त क्षेत्रका थारू भाषी मूल वक्ताहरूलाई आधार बनाइएको छ । यसरी सङ्कलित सामग्रीलाई शुद्धता र विश्वसनीयताका लागि उक्त क्षेत्रका अन्य थारू भाषी वक्ताहरूबाट रुजु गराइएको छ । सङ्कलित सामग्रीलाई नेपाली भाषाको सापेक्षतामा व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको छ ।

शोध निष्कर्ष

- ▶ थारू भाषा नेपालमा बोलिने नेपाली, मैथिली र भोजपुरी पछि चौथो स्थानमा बोलिने भाषा हो ।
- ▶ थारू भाषा नेपालको एक वटा जिल्लामा प्रथम, पाँच वटा जिल्लामा द्वितीय र नौ वटा जिल्लामा तृतीय स्थानमा पर्दछ ।
- ▶ थारू र नेपाली दुबै भाषामा दुई प्रकारका लिङ्ग र वचन पाइन्छ ।
- ▶ पुरुषका आधारमा दुबै भाषामा प्रथम, द्वितीय र तृतीय पुरुषको प्रयोग गरिन्छ ।
- ▶ आदरका आधारमा नेपाली भाषामा आदरका पाँच तह देखापरे तापनि थारू भाषामा मुख्यतः दुई वटा तह रहेको पाइन्छ ।
- ▶ थारू र नेपाली दुबै भाषामा सात वटा विभक्तिको प्रयोग भएको पाइन्छ ।
- ▶ थारू नेपाली दुबै भाषामा कालको समान स्थिति रहेको छ भने थारू भाषामा चार वटा पक्ष र नेपाली भाषामा पाँच वटा पक्ष रहेका छन् ।
- ▶ दुबै भाषामा सामान्यार्थक, विध्यर्थक र अनिश्चयार्थक भावको प्रयोग भएको पाइन्छ ।
- ▶ वाच्यका आधारमा दुबै भाषामा तीन वटै वाच्यको प्रयोग भएको पाइन्छ ।
- ▶ थारू र नेपाली दुबै भाषामा करण, अकरण र प्रेरणार्थक वाक्यको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

व्यक्तवृत्त

नाम : प्रकाश अधिकारी
जन्ममिति : २०३९/०४/१०
पिता : विष्णुप्रसाद अधिकारी
माता : विनादेवी अधिकारी
ठेगाना



स्थायी : शिवपुर-१, कपिलवस्तु

अस्थायी : कीर्तिपुर, काठमाडौं

लिङ्ग : पुरुष

राष्ट्रियता : नेपाली

धर्म : हिन्दु

भाषिक ज्ञान : नेपाली, अङ्ग्रेजी, थारू, अवधी, हिन्दी

सम्पर्क नं. : ००९७७-९८४१७००२७८ / ०७६-५४०२४०

शिक्षा

तह	शिक्षण संस्था	उत्तीर्ण साल
प्रवेशिका	श्री नेपाल आदर्श मा.वि., शिवपुर, कपिलवस्तु	२०५४
दश जोड दुई (+२)	श्री नेपाल आदर्श उ.मा.वि., शिवपुर, कपिलवस्तु	२०६०
स्नातक (शिक्षा)	बुटवल बहुमुखी क्याम्पस, बुटवल रूपन्देही	२०६३
स्नातकोत्तर (शिक्षा)	विश्वविद्यालय क्याम्पस, कीर्तिपुर, काठमाडौं	२०६६

अनुभव

उद्घोषण कला तालिम, गुल्मेली युवा सम्पर्क मञ्च रूपन्देही ।

सम्पादक : सम्प्रेषण, अङ्क-५, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रि.वि. कीर्तिपुर ।

विषयसूची

पृष्ठ

अध्याय एक

शोधपरिचय

१.१	शोधशीर्षक	१
१.२	शोधप्रयोजन	१
१.३	समस्याकथन	१
१.४	अनुसन्धानको उद्देश्य	२
१.५	पूर्वाध्ययनको समीक्षा	२
१.६	अध्ययनको औचित्य	५
१.७	अध्ययनको सीमाङ्कन	६
१.८	अध्ययन विधि	६
१.९	अध्ययनको रूपरेखा	८

अध्याय दुई

थारू भाषाको परिचय र वर्तमान अवस्था

९-१४

२.१	थारू भाषा र वर्तमान अवस्था	९
२.१.१	थारू भाषाको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या	१०
२.१.१.१	जिल्लाका आधारमा थारू भाषाको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या	१०
२.१.१.२	अञ्चलगत आधारमा थारू भाषाको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या	११
२.१.१.३	विकास क्षेत्रगत आधारमा थारू भाषाको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या	१२
२.२	कपिलवस्तु जिल्लाको थारू भाषा	१३

अध्याय तीन

नामिक पदका व्याकरणिक कोटिहरू

१५-४६

३.१	लिङ्गका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	१५
३.१.१	नामको लिङ्ग	१७
३.१.१.१	लघुतावाची र लिङ्ग	१८
३.१.१.२	नामको लिङ्गमा हुने सम्भावित त्रुटि	२०
३.१.२	सर्वनामको लिङ्ग	२०
३.१.३	विशेषणको लिङ्ग	२१
३.१.३.१	कोटिकर र लिङ्ग	२२
३.१.३.२	विशेषणको लिङ्गमा हुने सम्भावित त्रुटि	२३

३.१.४	क्रियाको लिङ्ग	२३
	३.१.४.१ क्रियाको लिङ्गमा हुने सम्भावित त्रुटि	२४
३.१.५	सारांश	२४
३.२	वचनका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	२४
३.२.१	नामको वचन	२५
	३.२.१.१ सङ्ख्येय नाम र वचन	२६
	३.२.१.३ नामको वचनमा हुने सम्भावित त्रुटि	२७
	३.२.१.४ असङ्ख्येय नाम र वचन	२७
३.२.२	सर्वनामको वचन	२८
	३.२.२.१ सर्वनामको वचनमा हुने सम्भावित त्रुटि	३१
३.२.३	विशेषणको वचन	३१
	३.२.३.१ विशेषणको वचनमा हुने सम्भावित त्रुटि	३२
३.२.४	क्रियाको वचन	३३
	३.२.४.१ क्रियाको वचनमा देखिने सम्भावित त्रुटि	३४
३.२.५	सारांश	३५
३.३	पुरुषका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	३५
३.३.१	सर्वनामको पुरुष	३६
	३.३.१.१ सर्वनामको पुरुषमा हुने सम्भावित त्रुटि	३८
३.३.२	क्रियाको पुरुष	३८
३.३.३	क्रियाको पुरुषमा हुने सम्भावित त्रुटिहरू	४०
३.३.४	सारांश	४०
३.४	आदरका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	४०
३.४.१	द्वितीय पुरुषवाची आदरार्थी	४२
३.४.२	तृतीय पुरुषवाची आदरार्थी	४२
३.४.३	आदरका तहमा हुने सम्भावित त्रुटिहरू	४३
३.४.४	सारांश	४३
३.५	विभक्तिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	४३
३.५.१	विभक्तिका आधारमा हुने सम्भावित त्रुटि	४६
३.५.२	सारांश	४६
अध्याय चार		
क्रियापदका व्याकरणिक कोटिहरू		४७-७१
४.१	कालका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	४७
	४.१.१ भूतकाल	४८

४.१.२	अभूतकाल	५०
	४.१.२.१ वर्तमानकाल	५०
	४.१.२.२ भविष्यत्काल	५१
४.१.३	कालका आधारमा हुने सम्भावित त्रुटि	५३
४.१.४	सारांश	५३
४.२	पक्षका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	५३
	४.२.१ सामान्य पक्ष	५४
	४.२.२ अपूर्ण पक्ष	५५
	४.२.३ पूर्ण पक्ष	५६
	४.२.४ अज्ञात पक्ष	५७
	४.२.५ अभ्यस्त पक्ष	५७
	४.२.६ पक्षका आधारमा हुने सम्भाव्य त्रुटि	५८
	४.२.७ सारांश	५८
४.३	भावका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	५८
	४.३.१ सामान्यार्थक भाव	६०
	४.३.२ विध्यर्थक भाव	६०
	४.३.२.१ आज्ञार्थक भाव	६१
	४.३.२.२ इच्छार्थक भाव	६१
	४.३.३ अनिश्चयार्थक भाव	६२
	४.३.३.१ सम्भावनार्थक	६२
	४.३.३.२ सङ्केतार्थक भाव	६३
	४.३.४ भावका आधारमा हुने सम्भाव्य त्रुटि	६४
	४.३.५ सारांश	६४
४.४	वाच्यका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	६५
	४.४.१ कर्तृवाच्य	६५
	४.४.२ कर्मवाच्य	६६
	४.४.३ भाववाच्य	६७
	४.४.४ वाच्यका आधारमा हुने सम्भाव्य त्रुटि	६७
	४.४.५ सारांश	६७
४.५	करण र अकरणका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	६८
	४.५.१ करण र अकरणका आधारमा हुने सम्भावित त्रुटिहरू	६९
	४.५.२ सारांश	७०

४.६	प्रेरणार्थकका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	७०
४.६.१	प्रेरणार्थकका आधारमा हुने सम्भावित त्रुटिहरू	७१
४.६.२	सारांश	७१
अध्याय पाँच		
उपसंहार तथा सुभावा		७२-७५
५.१	निष्कर्ष	७२
५.२	शैक्षणिक उपयोग	७४
५.३	सुभावाहरू	७४
सन्दर्भग्रन्थसूची		७६-७८
परिशिष्ट (क) : कपिलवस्तुको नक्सा		
परिशिष्ट (ख) : नेपालको नक्सा		
परिशिष्ट (ग) : बउराइल नोकर		
परिशिष्ट (घ) : विभिन्न क्षेत्रसँग सम्बन्धित शब्दभण्डारहरू		

सङ्क्षेप सूची

आ.सं.	आठौं संस्करण
ए.व.	एकवचन
गा.वि.स	गाउँ विकास समिति
तृ.पु.	तृतीय पुरुष
ते.सं.	तेस्रो संस्करण
दो.सं.	दोस्रो संस्करण
द्वि.पु.	द्वितीय पुरुष
नं.	नम्बर
पु.	पुलिङ्ग
प्र.पु.	प्रथम पुरुष
ब.व.	बहुवचन
वि.आ.	विशिष्ट आदर
स्त्री.	स्त्रीलिङ्ग
सा.आ.	सामान्य आदर

अध्याय एक

शोधपरिचय

१.१ शोधशीर्षक

यस शोधपत्रको शीर्षक कपिलवस्तु जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन रहेको छ ।

१.२ शोधप्रयोजन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभागको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको पाठ्यांश नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनका निमित्त प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.३ समस्याकथन

अनुसन्धानका निमित्त छानिएका कुनै पनि अनुसन्धेय विषयवस्तु नै अनुसन्धानको समस्या हो । यसर्थ 'कपिलवस्तु जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन' नै यस शोधको समस्या रहेको छ ।

नेपाल जातीय भाषिक विविधता भएको मुलुक हो । नेपालको जनगणना २०५८ अनुसार यहाँका ४८.६१ प्रतिशत मानिसहरूको मातृभाषा नेपाली रहेको छ । यसैगरी नेपाली मातृभाषी बाहेकको सङ्ख्या ५१.३९ प्रतिशत रहेको छ । यी नेपाली इतर मातृभाषी अन्तर्गत रहेका विविध जातजाति मध्ये ५.८६ प्रतिशतले बोल्ने थारू भाषाको महत्त्वपूर्ण स्थान रहेको छ । त्यसमा पनि नेपालको लुम्बिनी अञ्चल, कपिल महर्षीको तपोभूमि, शाक्यवंशीय राजा शुद्धोधनको राजधानी मानिएको कपिलवस्तु जिल्लामा बसोबास गर्ने थारू जातिको भाषा पनि आफ्नै प्रकृतिको छ । यहाँका थारू भाषी विद्यार्थीहरूलाई नेपाली भाषा अध्ययनका क्रममा विभिन्न समस्याहरू पर्दछन् । यहाँको थारू भाषा र नेपाली भाषा बीच के-कस्ता समानता र असमानता रहेका छन् । यी थारू भाषीहरूलाई नेपाली भाषा अध्ययनका क्रममा के-कस्ता समस्या पर्न सक्छन् भनी नेपाली भाषाको सापेक्षतामा कपिलवस्तु जिल्लाको थारू भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण गर्नु आवश्यक भएकाले निम्न सवाललाई समस्याको रूपमा लिइएको छ ।

- ▶ नेपाली भाषा र थारू भाषा बीच के-कस्ता समानता असमानताहरू रहेका छन् ?
- ▶ थारू भाषीले नेपाली सिक्दा गर्ने सम्भाव्य त्रुटिहरू के-के हुन सक्छन् ?
- ▶ थारू भाषीलाई नेपाली भाषाको सिकाइमा आइपर्ने समस्याहरू के-कस्ता छन् ?

१.४ अनुसन्धानको उद्देश्य

यस अनुसन्धान कार्यका निम्नलिखित उद्देश्यहरू रहेका छन् ।

- ▶ थारू भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका विशेषताहरू पत्ता लगाउनु ।
- ▶ नेपाली भाषा र थारू भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्नु ।
- ▶ कपिलवस्तुका थारू भाषी वक्ताको नेपाली भाषाको प्रयोगमा हुने सम्भावित त्रुटि क्षेत्रहरू पहिल्याउनु ।
- ▶ समस्या समाधानका लागि सुझावहरू दिनु ।

१.५ पूर्वाध्ययनको समीक्षा

कुनै पनि कार्यको सुरुवात गर्नुपूर्व त्यस सम्बन्धी कार्यहरूको पूर्व जानकारी लिनु आवश्यक मानिन्छ । यसले गर्न लागेको कार्य अगाडि नै भए नभएको वा कुन हदसम्म भएको भन्ने ज्ञात हुन्छ । यसका साथै यस भन्दा अगाडि गरिएका अनुसन्धानमा के-कस्ता समस्या र उद्देश्यमा के-कस्ता विधिहरू प्रयोग गरेर अध्ययन गरिएको छ भन्ने जानकारीका लागि पनि पूर्वाध्ययनको समीक्षा वाञ्छनीय मानिन्छ । यहाँ पछिल्लो समयमा गरिएका केही पूर्वाध्ययनको सिंहावलोकन गरी छोटकरीमा समीक्षा गरिएको छ ।

मेदिनी प्रसाद शर्मा (२०४१) द्वारा लिखित 'थारू जाति एक अध्ययन' अत्यन्त मिहिनेतसाथ गवेषणापूर्वक थारू जाति सम्बन्धी अध्ययन गरिएको पुस्तक मानिन्छ । उनले उक्त पुस्तकमा थारू जातिको उत्पत्ति, वर्गीकरण, भाषा, शिक्षा, साहित्य र लोकसाहित्य, विवाह प्रथा, पोशाक र गरगहना, रहनसहन, भित्ते चित्र, नारीको अवस्था, आर्थिक अवस्था र धार्मिक जीवन शीर्षकहरूमा केन्द्रित गरी विभिन्न विद्वान्हरूको विचारलाई सङ्कलन र उद्धृत गरिएको छ । यस अध्ययनले थारू भाषा सम्बन्धी अध्ययन गर्ने अध्येतालाई यस पुस्तक कोसेढुङ्गा सावित हुनसक्ने देखिन्छ ।

ठाकुरप्रसाद पोखरेलद्वारा लिखित 'कपिलवस्तुको थारू संस्कृति' नामक पुस्तक कपिलवस्तुको थारू संस्कृतिको संरक्षणमा टेवा पुऱ्याउने उद्देश्य राखिएको छ । यस पुस्तक भित्र थारू जातिको परिचय थारूहरू र बुद्धको सम्बन्ध, सांस्कृतिक पक्षका साथै मुख्यतः कपिलवस्तुमा बसोबास गर्ने थारूहरूको छुट्टै पहिचान रहेको हिन्दी र अवधी निकट मानिने थारू भाषा, संस्कृति, लोकसाहित्य तथा यहाँको थारू संस्कृति लोप उन्मुख अवस्थामा पुग्नुका कारणहरूका बारेमा चर्चा गरिएको छ ।

इन्दिरा गिरी (२०६०) द्वारा प्रस्तुत 'थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन' शीर्षकमा शोधपत्र प्रस्तुत गरिएको छ । यसमा दङ्गाली थारू भाषा र नेपाली भाषाका लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, काल, पक्ष, भाव, वाच्य र करण र अकरण कोटिको तुलना गरी नेपाली भाषा र थारू भाषाका बीचमा समानता र भिन्नता पत्ता लगाउने उद्देश्य राखिएको छ । जसमा मुख्यतः क्षेत्रीय अध्ययन विधि र अंशतः पुस्तकालयीय विधिको प्रयोग गरी अध्ययन गरिएको छ । यसमा 'थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन' शीर्षक राखेर अध्ययन गरिएको भनिए तापनि यसमा खासगरी दङ्गाली थारू भाषा र नेपाली भाषा बीचको समानता र असमानता पत्ता लगाउने काम गरिएको हुँदा अरू जिल्लाका थारू भाषीहरूलाई समेट्न सकेको देखिदैन ।

गणेश पौडेल (२०६४) द्वारा 'बारा जिल्लामा कक्षा १० मा पढ्ने थारू भाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषामा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा बारा जिल्लामा कक्षा १० मा अध्ययन गर्ने थारू भाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा के कस्ता त्रुटिहरू गर्न सक्छन् भनेर ती विद्यार्थीले गर्ने शब्दोच्चारण, वर्णविन्यास र वाक्य गठनमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, क्षेत्रगत ग्रामीण र सहरी, सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन र विश्लेषण गर्ने र सुझावहरू प्रस्तुत गर्ने उद्देश्य राखिएको छ । मुख्यतः क्षेत्रीय अध्ययन विधिलाई आधार लिएर गरिएको यस अध्ययनमा बारा जिल्लाका चार वटा विद्यालयलाई प्रतिनिधिका रूपमा समावेश गरिएको छ । जसमा वाक्यगठनका लागि पुरुष, लिङ्ग, वचन, विशेष्य र विशेषण, आदर अनादर, आदिसँग सम्बन्धित पदसङ्गति नमिलेका प्रश्नहरू निर्माण गरी शुद्ध गर्न लगाइएको छ र वर्णविन्यासका लागि श्रुतिलेखन, स्वतन्त्र लेखन विधिको प्रयोग छ र अन्तमा सुझावहरू

समेत दिइएकाले समग्रमा यस अध्ययनले कक्षा १० मा पढ्ने थारू भाषी विद्यार्थीलाई त्रुटिहरू घटाउन सहयोग नै पुऱ्याउन सक्ने मानिन्छ ।

विमला आचार्य (२०६४) द्वारा प्रस्तुत 'देउखुरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण' शीर्षकमा थारू भाषा र नेपाली भाषाका लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, काल, पक्ष, विभक्ति, रूपायन प्रक्रिया, शब्दभण्डार आदि पक्षको समता र भिन्नताको व्यतिरेकी विश्लेषण गर्नु र उक्त आधारमा निष्कर्ष दिनुजस्ता प्रमुख उद्देश्यहरू रहेको पाइन्छ । यस शोधकार्य पूरा गर्न प्राथमिक र गौण सामग्रीको अङ्गीकार गर्दै सङ्कलित सामग्रीलाई वर्णनात्मक र तुलनात्मक पद्धति अवलम्बन गरी विश्लेषण गरिएकाले र विभिन्न सुभाबहरू समेत दिएकाले देउखुरिया थारू भाषीका निम्ति विशेष प्रभावकारी हुन सक्ने मानिएको छ ।

मञ्जु भट्टराई (२०६५) द्वारा 'बर्दिया जिल्लाका थारू र नेपाली भाषाको वाक्यगठनको व्यतिरेकी अध्ययन' शीर्षकमा बर्दियाको थारू भाषा र नेपाली भाषाको लिङ्ग र वचन, पुरुष र काल, पक्ष र भाव, वाच्यका आधारमा कोटिको तुलना गरी अध्ययन गरिएको छ । जसको उद्देश्य बर्दियाका थारू भाषीले नेपाली भाषा अध्ययनका क्रममा आउने विभिन्न समस्या र तिनको समाधान देखाउने उद्देश्य राखिएको छ । यस शोधकार्यमा प्राथमिक र गौण स्रोत विधि अपनाइनुका साथै तुलनात्मक विधिको अवलम्बन गरेकी छन् ।

फूलकुमारी चौधरी (२०६५) द्वारा 'नेपाली भाषा र सप्तरीका थारू भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन' शीर्षकमा थारू भाषीमा देखापर्ने समस्या समाधानका लागि नेपाली भाषा र सप्तरीका थारू भाषाबीच व्याकरणात्मक कोटिका समानता र असमानताका बारेमा अध्ययन गरिएको छ । जसमा त्यहाँका थारू भाषीले नेपाली प्रयोगका क्रममा गर्ने सम्भाव्य त्रुटि क्षेत्रहरू पहिल्याउने उद्देश्य राखिएको छ । यस शोध अध्ययनका क्रममा सम्बन्धित क्षेत्रमा गई सामग्री सङ्कलन गर्नका लागि विभिन्न प्रश्नावलीको प्रयोग गरिएको छ । त्यसैगरी शिक्षित र अशिक्षित सबै खालका थारू भाषीसँग प्रत्यक्ष भेट गरी सामग्री सङ्कलन गरिनुका साथै पुस्तकालयीय अध्ययनलाई पनि आधार मानिएको छ । यस शोधकार्य वर्णनात्मक र तुलनात्मक पद्धतिद्वारा अध्ययन गरेकी छन् ।

नेपाली भाषा र अन्य भाषासँग सम्बन्धित अध्ययन विभिन्न विद्वान अनुसन्धानदाता, खोजकर्ता तथा शोधकर्ताहरूले गरिएको पाइए तापनि प्रस्तुत गर्न खोजिएको शीर्षकमा कुनै अध्ययन नभएको हुँदा कपिलवस्तुको थारू भाषाप्रति चासो राख्ने सबैका लागि यो अध्ययन उपयोगी हुन सक्ने विश्वास लिइएको छ । शैक्षणिक दृष्टिले थारू भाषाका पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शैक्षिक सामग्री आदि निर्माण गर्दा प्रस्तुत अध्ययन महत्त्वपूर्ण सावित हुने आशा गरिएको छ ।

१.६ अध्ययनको औचित्य

थारू मातृभाषी हुनेहरूका लागि दोस्रो भाषा अथवा स्तरीय नेपाली भाषा सिक्ने क्रममा स्रोतभाषाको प्रभाव पर्नु स्वभाविक नै मानिन्छ । राष्ट्रको सरकारी कामकाजको भाषा साथै साहित्य सिर्जना र समालोचनाका क्षेत्रमा अग्रसर नेपाली भाषा भएकाले अन्य मातृभाषीहरूले स्तरीय नेपाली सिक्ने सन्दर्भमा विभिन्न समस्या देखा पर्दछन् त्यस्ता समस्या कस्ता-कस्ता क्षेत्रमा हुन सक्छन् भनेर जान्नका लागि दुई भाषाको बीचमा व्यतिरेकी अध्ययन हुनु आवश्यक छ ।

यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य कपिलवस्तु जिल्लाका थारू भाषीले नेपाली भाषा प्रयोगका सन्दर्भमा हुने विभिन्न किसिमका त्रुटिहरूको खोजी गरी त्यसका समाधानका उपाय तथा सुझावहरू दिने रहेको छ । थारू भाषाको सन्दर्भमा भन्नुपर्दा नेपालको पूर्वी क्षेत्र (सप्तरी, सिराहा, मोरङ्ग), मध्यपश्चिम र सुदुरपश्चिमका केही जिल्लामा फाटफुट थारू भाषामा केही अध्ययन भएको देखिए तापनि नेपालको पश्चिमी क्षेत्रमा थारू भाषा सम्बन्धी अध्ययनको न्यूनता नै देखिन्छ । त्यसमा पनि तराइको शिक्षाको क्षेत्रमा पिछडिएको जिल्ला भनेर चिनिने कपिलवस्तु जिल्लाको थारू भाषा सम्बन्धी अध्ययनको अभाव देखिएकाले र कपिलवस्तुको थारू भाषा अन्य पूर्व अध्ययन भएका थारू भाषा भन्दा नितान्त भिन्न भएकाले प्रस्तुत गर्न थालिएको अध्ययन अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण हुन सक्ने देखिन्छ । नेपालमा प्राचीन कालदेखि नै थारू भाषाको बसोबास रहेको मानिन्छ । यसको प्रमाणको रूपमा विश्व प्रसिद्ध गौतम बुद्ध कपिलवस्तुको भएको र उनको वंश नै थारू भएको कुरा (पार्जितर, टिस्या, कास्यपा, गोपाल गुरुङ्ग, तारानाथ, वि.जी. गोखले) जस्ता विद्वानहरूले पुस्तकहरूमा उल्लेख गरेका छन् (सिंह, २०६४ : ११-१३) । कपिलवस्तुको थारू भाषाको विविध कोणबाट अध्ययन हुनु अझ औचित्यपूर्ण छ । त्यसैगरी यस अध्ययन मुख्यतः शैक्षणिक प्रयोजनका

लागि भएकाले यहाँका थारू भाषीलाई नेपाली भाषा अध्ययनका क्रममा आउने समस्या पहिचान र समाधानका गोरेटो पहिल्याउनका लागि यस अध्ययन औचित्यपूर्ण रहेको छ ।

१.७ अध्ययनको सीमाङ्कन

यस अध्ययनको शीर्षक 'कपिलवस्तु जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन' भनिए तापनि कपिलवस्तु जिल्लाको पश्चिम उत्तर भेगमा थारू भाषीको बाक्लो बस्ती भएका चार वटा थारू भाषी गा.वि.स.लाई अध्ययनको आधारमा बनाइएको छ ।

- ▶ प्रस्तुत अध्ययन थारू भाषाको क्षेत्रीय भेदमा मात्र सीमित रहेको छ ।
- ▶ यस अध्ययनमा व्यतिरेकी अध्ययन अन्तर्गत सम्बन्धित थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिलाई आधार लिइएको छ, जसअन्तर्गत लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर विभक्ति, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, प्रेरणार्थक र अकरण रहेको छ ।

१.८ अध्ययन विधि

जुनसुकै शोधकार्यका लागि स्रोत सामग्रीको आवश्यकता पर्ने हुँदा यस शोध कार्यमा प्राथमिक र गौण स्रोत सामग्रीको प्रयोग गरिएको छ । यस शोधकार्यमा मूलतः तुलनात्मक विधिको अवलम्बन गरिएको छ ।

(क) जनसंख्या र प्रतिनिधि नमुना छनोट

प्रस्तुत शोधकार्यका लागि कपिलवस्तु जिल्लाको उत्तर पश्चिम भेगका चार वटा गा.वि.स. (शिवपुर, शिवगढी, गुगौली, बीरपुर) मा बसोबास गर्ने थारू जातिले बोल्ने भाषालाई आधार लिएर अध्ययन गरिने छ, र अध्ययनका क्रममा चार वटै गा.वि.स.बाट २० जना भिन्न-भिन्न उमेर समूहका थारू भाषीलाई प्रतिनिधिका रूपमा लिएर अध्ययन गरिएको छ ।

(ख) सामग्री निर्माण र निर्मित सामग्रीको मानकीकरण

प्रस्तुत अध्ययनका क्रममा व्याकरणिक कोटिलाई समेट्ने गरी प्रत्येक कोटिका कम्तिमा १०-१० वटा नेपाली भाषाका आधारभूत वाक्य तयार गरिएको छ, र अन्य प्रश्नावलीको सहायता पनि लिइएको छ । थारू भाषी वक्तालाई उक्त वाक्य तथा

प्रश्नावलीलाई आफ्नो भाषामा व्यक्त गर्न लगाइएको छ । पुनः उक्त वाक्य तथा प्रश्नावलीलाई सम्बन्धित भाषाका मूल वक्ता तथा विशेषज्ञबाट रुजु गराइएको छ ।

(ग) तथ्याङ्क सङ्कलन

यस अध्ययनमा तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि प्राथमिक र गौण स्रोतलाई आधार लिइएको छ ।

प्राथमिक स्रोत

शोधकर्ताको स्वयं कपिलवस्तुको थारू भाषी समाजमा जन्मिएदेखि हालसम्म बसोबास भएको र थारू भाषा राम्रोसँग बोल्न सक्ने भएकाले सामग्री सङ्कलनमा सहज भएको छ । यसमा स्वयं अनुसन्धानकर्तालाई प्राथमिक स्रोतको रूपमा लिइएको छ । त्यसैगरी स्थानीय विभिन्न उमेर समुहका थारू भाषीसँग प्रत्यक्ष सम्पर्क गरी शिक्षित, अशिक्षित नेपाली भाषा बुझ्ने र नबुझ्ने सबैबाट सामग्री सङ्कलन गरेर विश्लेषण गरिएको छ । सामग्री सङ्कलनको क्रममा विभिन्न प्रश्नावलीको सहयोग लिइएको छ । यस अध्ययनमा सामग्री सङ्कलनको प्राथमिक स्रोतलाई बढी महत्त्व दिइएको छ ।

गौण स्रोत

प्रस्तुत अध्ययनमा थारू र नेपाली भाषाका व्याकरणात्मक कोटिका व्यतिरेकी अध्ययनका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण गर्दा प्राथमिक स्रोतका साथै गौण स्रोत सामग्रीलाई अपनाइएको छ । यस अन्तर्गत पुस्तकालय अध्ययन, अनुसन्धानको विषयसँग सम्बन्धित पूर्वकार्यहरू, सन्दर्भ पुस्तकका लेख, रचना, प्रतिवेदन थारू भाषी शब्दकोश विभिन्न पत्रपत्रिका टिप्पणी आदिलाई आधार लिई तयार पारिएको छ ।

(घ) तालिकीकरण व्याख्या, विश्लेषण

प्रस्तुत अध्ययनमा दुई भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण गर्ने क्रममा व्याकरणिक कोटिलाई आधार बनाइएको छ । प्रत्येक व्याकरणिक कोटिलाई छुट्टाछुट्टै तालिकामा एकातर्फ स्तरीय नेपाली भाषा र अर्कातर्फ थारू भाषा राखी दुवै भाषामा रहेको समानता र भिन्नताको पहिचान गरी व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ । अन्त्यमा निष्कर्ष निकाली निष्कर्षकै आधारमा सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.९ अध्ययनको रूपरेखा

अध्याय एक : शोध परिचय

अध्याय दुई : थारू भाषाको परिचय र वर्तमान अवस्था

अध्याय तीन : नामिक पदका व्याकरणिक कोटिहरू

अध्याय चार : क्रिया पदका व्याकरणिक कोटिहरू

अध्याय पाँच : उपसंहार तथा सुभाष

सन्दर्भग्रन्थसूची

परिशिष्ट

व्यक्तवृत्त

अध्याय दुई

थारू भाषाको परिचय र वर्तमान अवस्था

नेपाल भौगोलिक जातीय र भाषिक विविधता भएको देश हो । नेपाल अधिराज्यको संविधान २०१५ देखि नेपालमा लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना (२०६३) हुनु अघिसम्म एकछत्र रूपमा नेपाली भाषाले मात्र राष्ट्र भाषाको मान्यता पाउँदै आएकोमा हाल आएर नेपालको अन्तरिम संविधान-२०६३ ले नेपालमा बोलिने अन्य मातृभाषाहरूलाई पनि राष्ट्र भाषाको मान्यता दिएको छ । जसबाट नेपालको जनगणना २०५८ अनुसार जनसङ्ख्याका हिसाबले चौथो ठूलो भाषाका रूपमा चिनिएको थारू भाषाले पनि स्वतः राष्ट्र भाषाको स्थान प्राप्त गरेको स्पष्ट हुन्छ । हरेक भाषामा लामो ऐतिहासिक कालखण्ड, व्यापक भाषिक भूगोल, आपसी सम्पर्कको अभाव आदि कारणले विभिन्न भाषिका, उपभाषिकाहरू उत्पन्न हुन्छन् जुन प्रक्रिया थारू भाषामा पनि रहेको पाइन्छ । यस अध्यायमा थारू भाषा र वर्तमान अवस्था, थारू भाषाको स्थानक्रम, जनसङ्ख्या र कपिलवस्तु जिल्लाको थारू भाषामा अध्ययन केन्द्रित गरिएको छ ।

२.१ थारू भाषा र वर्तमान अवस्था

नेपालको मेचीदेखि महाकालीसम्म तराईका विभिन्न जिल्लाका बसोबास गर्ने थारू जातिले मातृभाषाका रूपमा व्यवहार गर्ने भाषालाई थारू भाषा भनिन्छ । यो भाषाको प्रयोग नेपालको दक्षिणी तराई र भित्रीमधेशसम्म भएको पाइन्छ । थारू भाषा मैथिली, अवधी र भोजपुरी भाषाको क्षेत्रमा बोलिने हुँदा यसमा ती भाषाहरूको निकै ठूलो प्रभाव रहेको पाइन्छ । तर गहिरिएर हेर्दा मैथिली, भोजपुरी र अवधी भाषामा नपाइने अनौठा भाषिक विशेषताहरू पनि यस भाषामा पाइन्छन् । थारू भाषामा नेपालको पूर्वी भागमा मैथिली भाषाको, मध्य भागमा भोजपुरी भाषाको र पश्चिमी भागमा अवधी भाषाको प्रभावले गर्दा नेपालको तराईको विभिन्न क्षेत्रमा यस भाषाको निकै फरक-फरक भाषिक रूप पाइन्छ (गौतम, २०४९ : १९८) ।

थारू भाषा नेपाली, मैथिली, भोजपुरी भाषाभन्दा पछिको सबैभन्दा बढी मानिसहरूले बोल्ने नेपालको भाषा हो । राष्ट्रिय जनगणना २०५८ अनुसार नेपालको कूल जनसङ्ख्याको

५.८६ प्रतिशत अर्थात् १३३१५४६ जनाले थारू भाषा बोल्दछन् । नेपालको ठूलो जनसङ्ख्याले बोल्ने यस थारू भाषाको क्रमशः जनसंख्याका आधारमा- कैलाली, बर्दिया, दाङ, सप्तरी, कञ्चनपुर, मोरङ, बाँके, चितवन, नवलपरासी, कपिलवस्तु, रूपन्देही, बारा, महोत्तरी, उदयपुर, सिरहा, रौतहट, सुनसरी, सर्लाही, झापा, सुर्खेत, पर्सा जिल्लामा महत्त्वपूर्ण स्थान रहेको छ । बर्दिया जिल्ला भने यस भाषामा प्रथम स्थानमा पर्दछ । सूचना सञ्चार तथा साहित्यिक दृष्टिकोणले हेर्दा यस भाषामा लोकसाहित्य प्रशस्त पाइए तापनि लिखित साहित्यका दृष्टिले अत्यन्त कमजोर मानिन्छ । यस भाषाको स्वदेशी मातृभाषी श्री गोपाल दहितले शब्दकोश तयार पारेको पाइन्छ भने श्री महेश चौधरीले व्याकरण ग्रन्थ तयार गरेका छन् । तापनि अभैसम्म भाषिक भेद-उपभेदको गहन अध्ययन हुन सकेको छैन र थारू भाषाको मानक व्याकरण तयार हुन सकेको छैन (सर्वहारी, ०६३/६४ : ८४) । नेपालको संवैधानिक प्रावधान अनुसार थारू भाषा राष्ट्र भाषा भएकाले यस भाषामा प्राथमिक तहदेखि उच्च तहसम्म अध्ययन अध्यापन गर्न सकिन्छ । यस भाषाको विकास संरक्षण र संवर्धनमा विभिन्न क्षेत्रबाट निस्कने पत्रपत्रिकाहरूमा गोचाली, दमार पहरा, अग्रासन लगायत अन्य पत्रपत्रिकाहरूको पनि महत्त्वपूर्ण योगदान रहेको छ । हालका समयमा थारू भाषामा कुहिरा, जीवन एक लदिया जस्ता चलचित्र तथा थुप्रै टेलिचलचित्रहरू पनि निर्माण भइसकेको पाइन्छ । रेडियो नेपालको धनकुटा केन्द्रबाट कोचिला थारूमा र सुर्खेत केन्द्रबाट दङ्गौरा र राना थारूमा समाचार प्रसारण हुने गरेको छ । यस भाषामा महेन्द्र संस्कृत विश्वविद्यालयबाट प्रमाणपत्र तहमा यस भाषाको अध्ययनका लागि पाठ्यांश पनि तयार पारिएको छ (लम्साल, २०६५ : १६) ।

२.१.१ थारू भाषाको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या

नेपालको पूर्वी तराईदेखि पश्चिमी तराईसम्म फैलिएको थारू भाषाको वर्तमान स्थिति जिल्लागत, अञ्चलगत र विकास क्षेत्रगत हिसावले राष्ट्रिय जनगणना २०५८ अनुसार निम्न तालिकामा देखाइएको छ ।

२.१.१.१ जिल्लाका आधारमा थारू भाषाको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या

यहाँ थारू भाषाको वितरण (पहिलो, दोस्रो र तेस्रो स्थान) मा पर्ने जिल्लाहरूलाई तालिकाद्वारा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १

जिल्लाहरू	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो	
	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या
मोरङ	नेपाली	३०५१४८	मैथिली	१८६५५७	थारू	६१२७३
सुनसरी	मैथिली	२००४४४	नेपाली	१६३५९६	थारू	९७७०६
सप्तरी	मैथिली	४२८३२०	थारू	९५९०८	नेपाली	२६१८२
सिरहा	मैथिली	४८४५२०	नेपाली	२८५०४	थारू	१७९७७
बारा	भोजपुरी	४२५४४२	नेपाली	६२०७८	थारू	४००९४
चितवन	नेपाली	३२५५३४	थारू	५७३७५	तामाङ	२४७४७
रूपन्देही	भोजपुरी	३५७९१७	नेपाली	२४४९४५	थारू	४४७९३
कपिलवस्तु	अवधी	३४३७२७	नेपाली	७८८३१	थारू	४८१३०
दाङ	नेपाली	२६८३२३	थारू	१३९०९१	अवधी	९८५४
बाँके	अवधी	१७०३९२	नेपाली	१३५५५६	थारू	५७८६७
बर्दिया	थारू	१९७९९४	नेपाली	१४०७२८	अवधी	२७४८४
सुर्खेत	नेपाली	२४५६२६	मगर	१५६०६	थारू	५०१८
कैलाली	नेपाली	३२२९८९	थारू	२५७५१२	मगर	१२५०७
कञ्चनपुर	नेपाली	२५८०२१	थारू	९६७८२	तामाङ	५४७८
डडेलधुरा	नेपाली	१२१४३७	मगर	१९१२	थारू	६११

उपर्युक्त तथ्याङ्कगत वितरणलाई हेर्दा नेपालको ७५ जिल्लामध्ये बर्दिया जिल्लामा मात्र थारू भाषाले प्रथम स्थान लिएको छ भने पाँच वटा (सप्तरी, चितवन, दाङ, कैलाली र कञ्चनपुर) जिल्लामा दोस्रो स्थान लिएको देखिन्छ। त्यसैगरी नौवटा जिल्ला (मोरङ, सुनसरी, सिरहा, बारा, रूपन्देही, कपिलवस्तु, बाँके र सुर्खेत)मा तेस्रो स्थान लिएको देखिन्छ। यस आधारमा थारू भाषाको जिल्लागत स्थान निर्धारण गर्न सकिन्छ।

२.१.१.२ अञ्चलगत आधारमा थारू भाषाको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या

यहाँ राष्ट्रिय जनगणना २०५८ अनुसार थारू भाषाको जनसङ्ख्या अञ्चलगत वितरणका आधारमा (पहिलो, दोस्रो र तेस्रो स्थान) देखाइएको छ।

तालिका नं. २

अञ्चलहरू	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो	
	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या
सगरमाथा	मैथिली	९२२५४३	नेपाली	४७४८११	थारू	१३५००९
राप्ती	नेपाली	८७६०२८	थारू	१३९०९१	मगर	५७२५७
भेरी	नेपाली	८७४२१४	थारू	२६०८९१	अवधी	१९७९०२
सेती	नेपाली	१०१६७०१	थारू	२५७५१२	मगर	१६८६५
महाकाली	नेपाली	७३०४६२	थारू	९७३९३	तामाङ	५४७८

माथिको तालिकालाई हेर्दा अञ्चलगत आधारमा थारू पहिलो स्थानमा परेको देखिँदै न भने दोस्रो स्थानमा चारवटा अञ्चल (राप्ती, भेरी, सेती, महाकाली) परेको देखिन्छ । तेस्रो स्थानमा एकमात्र (सगरमाथा) अञ्चल परेको देखिन्छ । यस आधारमा थारू भाषाको अञ्चलगत स्थान निर्धारण गर्न सकिन्छ ।

२.१.१.३ विकास क्षेत्रगत आधारमा थारू भाषाको स्थानक्रम र जनसङ्ख्या

यहाँ राष्ट्रिय जनगणना २०५८ अनुसार थारू भाषाको जनसंख्या विकासक्षेत्रगत वितरणका आधारमा (पहिलो, दोस्रो र तेस्रो स्थान) देखाइएको छ ।

तालिका नं. ३

विकासक्षेत्र	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो	
	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या	भाषा	जनसङ्ख्या
पूर्वाञ्चल	नेपाली	१८९५९७०	मैथिली	१३३३३२५	बान्तवा	३४३३२३
मध्यमाञ्चल	नेपाली	२८०२७१७	मैथिली	१४५१८३८	भोजपुरी	११५५२११
पश्चिमाञ्चल	नेपाली	२६७४६०५	भोजपुरी	११५५२११	मगर	४०२९४३
मध्य पश्चिमाञ्चल	नेपाली	१९३२८००	थारू	४००२१२	अवधी	२०७७९२
सुदुर पश्चिमाञ्चल	नेपाली	१७४७९६३	थारू	३५५०७१	मगर	२१४६०

माथिको तालिका हेर्दा पाँचवटै विकास क्षेत्रमा नेपाली भाषा प्रथम स्थानमा परेको छ । थारू भाषा दुई वटा विकास क्षेत्रमा (मध्यपश्चिमाञ्चल र सुदुरपश्चिमाञ्चल) मात्र दोस्रो स्थानमा रहेको छ । तेस्रो स्थानक्रममा थारू भाषा देखिदैन । माथिको तालिकामा देखाइएको जिल्लागत, अञ्चलगत र विकास क्षेत्रगत वितरणले पूर्वी तराईदेखि पश्चिम तराई र भित्री मधेशमा बसोबास गर्ने थारू भाषीको सङ्ख्या पूर्वी भेगमा भन्दा पश्चिमी भेगमा ज्यादा रहेको देखिन्छ ।

२.२ कपिलवस्तु जिल्लाको थारू भाषा

कपिलवस्तु जिल्ला नेपालको मध्य खण्डमा पर्ने लुम्बिनी अञ्चलको तराईको एक जिल्ला हो । यस जिल्लाको पूर्वमा रूपन्देही, उत्तरमा अर्घाखाँची, दक्षिणमा भारतको उत्तर प्रदेश र पश्चिममा दाङ जिल्ला पर्दछ । यहाँ बसोबास गर्ने विभिन्न जातजाति भाषाभाषी रहे तापनि राष्ट्रिय जनगणना २०५८ अनुसार पहिलो स्थानमा अवधी, दोस्रो स्थानमा नेपाली र तेस्रो स्थानमा थारू भाषीहरू पर्दछन् । यसप्रकार नेपालका विभिन्न जिल्लामा बोलिने थारू भाषा मध्ये कपिलवस्तुमा बोलिने थारू भाषाको पनि महत्त्वपूर्ण स्थान रहेको छ ।

कपिलवस्तु जिल्लाका थारू विभिन्न जात अर्थात् थरको रूपमा भए पनि यस जिल्लाका थारूको भाषा जातको आधारमा कुनै भिन्नता पाइदैन । तर जिल्लाको पश्चिम, मध्य र पूर्वी भागका थारूको भाषा बोलाइको लवजमा केही भिन्नता भने भेटिन्छ । २०५८ को जनगणनालाई आधार मान्दा कपिलवस्तु जिल्लामा थारू जातिहरूको उल्लेख्य बस्ती भएका गा.वि.स.हरूमा बाणगङ्गा, पटना, हथौसा, निग्लिहवा, कोपवा, गजेहडा, मोतिपुर, भलवाड, जयनगर, दुबिया, बरकलपुर, बुढी, राजपुर, हरिहरपुर, बीरपुर, शिवपुर, भगवानपुर, महेन्द्रकोट, गुगौली, शिवगढी, तिलौराकोट आदि प्रमुख रूपमा रहेका छन् । यी बाहेक अन्य गा.वि.स.हरूमा पनि थारूको बसोबास रहेको पाइन्छ । खेतीपाती र पशुपालनमा आधारित भएर जीविकोपार्जन गर्ने थारू जातिको विशेषता यहाँका थारूमा पनि रहेको पाइन्छ ।

कपिलवस्तु जिल्लाको थारूको भाषा अन्य जिल्लाको थारूको भाषाभन्दा भिन्न खालको छ । शब्दहरू केही मिल्दाजुल्दा भए पनि लवजमा पूर्ण रूपले फरक पाइन्छ । छिमेकी जिल्ला रूपन्देही र दाङका थारू तथा पश्चिमा थारूको प्रभावले यहाँको थारू भाषा

कठिन मानिन्छ । क्षेत्रगत हिसाबले केही समानता भएको बर्दियाको थारू भाषासँग अन्यभन्दा बढी समानता रहेको पाइन्छ । यहाँको थारू भाषामा अवधी, हिन्दी र भोजपुरी भाषाको प्रशस्त प्रभाव भेट्न सकिन्छ । शब्दभण्डारको क्षेत्रमा हेर्दा पनि नेपालीमा समेत नपाइने कतिपय विशेषता यहाँको थारू भाषामा पाइन्छ, जस्तै: बाबुको आमाबुवालाई हजुरबुवा हजुरआमाको सट्टामा बुडु, बुडी र आमाको आमा बुवालाई नाना-नानी भनेर बोलाइन्छ । यस प्रकारको अन्य थुप्रै मौलिक विशेषता रहेको यहाँको थारू भाषालाई अन्य भाषाको प्रभावबाट जोगाई नेपालको महत्त्वपूर्ण मानिने थारू भाषाको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु आवश्यक छ ।

अध्याय तीन

नामिक पदका व्याकरणिक कोटिहरू

वाक्यस्तरमा व्याकरणात्मक कार्य सम्पादन गर्न आउने पदलाई व्याकरणात्मक कोटि भनिन्छ । यसले पदलाई प्रयोगयोग्य तुल्याई वाक्यमा पदहरूका बीच सम्बन्ध स्थापित गर्दछ । यस अन्तर्गत लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव/वाच्य, करण-अकरण र प्रेरणार्थक पर्दछन् । यिनै व्याकरणिक कोटिहरूलाई व्याकरणिक धारा भनेर चिनिन्छ । यस्ता व्याकरणिक कोटिलाई पदवर्ग वा पद विभाग पनि भनिन्छ (यादव र रेग्मी, २०५९ : १९०)

प्रस्तुत अध्ययनमा व्याकरणिक कोटिका आधारमा कपिलवस्तुको थारू भाषा र नेपाली भाषाका बीचमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्ने काम गरिएको छ ।

३.१ लिङ्गका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

भाषिक लिङ्गलाई परिभाषित गर्ने सम्बन्धमा विभिन्न विद्वान्हरूले आ-आफ्नै ढङ्गले परिभाषित गरेको पाइन्छ । लिङ्ग मूलतः नामसँग सम्बन्धित व्याकरणात्मक कोटि हो । यसले नामको खास प्रकृतिलाई जनाउँछ (अधिकारी, २०६२ : ७५) । भाषामा भाले पोथी आदिको भाव जाहेर गर्ने पक्षलाई लिङ्ग भनिन्छ (पोखरेल, २०६३ : ७१) ।

लिङ्गका सङ्ख्याका बारेमा सर्वत्र एकरूपता पाइदैन । संस्कृत भाषामा पुलिङ्ग, स्त्रीलिङ्ग र नपुंसक लिङ्ग गरी तीनवटा लिङ्ग पाइन्छ । जर्मन, अरबेली, ग्रीक, ल्याटिन, रूसी भाषामा पनि तीन लिङ्ग (पुलिङ्ग, स्त्रीलिङ्ग, नपुंसक लिङ्ग) नै छन् (बन्धु, २०४८ : ६६) । नेपाली भाषामा पनि लिङ्ग व्यवस्थाबारे मतैक्यता पाइदैन । नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग गरी दुई लिङ्ग छन् (बन्धु, २०४८ : ६६) । भाले पक्ष पुलिङ्ग र पोथी पक्ष स्त्रीलिङ्ग ठहरिन्छ । जसको भाले भाव र पोथी भाव हुँदैन अथवा भए पनि देखा पर्दैन त्यसलाई नपुंसक लिङ्ग भनिन्छ । जस्तै: पुलिङ्ग (राजा, हरि, राम, गोरु सम्धी आदि), स्त्रीलिङ्ग (रानी, लक्ष्मी, सीता, गाइ, सम्धिनी आदि), नपुंसक लिङ्ग- (ढोका, भ्याल, माटो, ढुङ्गा आदि) । नेपाली भाषामा प्राणविहीन वस्तु सबै नपुंसक हुन्छन्- पहाड, पर्वत, बालुवा आदि । प्राण भएपनि रुख-पात, कीरा-फट्याङ्गा आदि सबै नपुंसक हुन्छन्- भुसुनो, कीरो, भिङ्गो, पुतली, सल्ला, नीम आदि । भाववाचक नाम जम्मै नपुंसक हुन्छन्- बसाइ,

उठाइ, शान्ति, क्रान्ति, जाति शत्रुता आदि (पोखरेल, २०६३ : ७१) । (अधिकारी, २०५२ : ७६) ले लिङ्ग सङ्ख्या नछुट्याएर नामका लिङ्ग छुट्याउने आधार (मानव, अमानव, पुरुष, स्त्री, सजीव, निर्जीव, मूर्त, अमूर्त, कठोर कोमल आदि) उल्लेख गरेका छन् ।

नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग गरी दुई किसिमका लिङ्ग छन् । उदाहरणका लागि थारू र नेपाली भाषाका केही वाक्यहरू तुलनात्मक रूपमा प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. ४

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मोटर आइल ।	मोटर/गाडी आयो ।
सडरिवा आइल ।	सार्थी आयो ।
बहिनीया आइल ।	बहिनी आई ।
छेगडिया आइल ।	बाख्रो आयो ।
छावा स्कुल जाइठ ।	छोरो स्कुल जान्छ ।
गोचा गोरु चराए जैठा ।	मीत गोरु चराउन जानुहुन्छ ।
सिउरानी बीया बैठाए गैल ।	सिउरानी खेत रोप्न गई ।
सिउमोहन खेतवा जोते गैल ।	सिउमोहन खेत जोत्न गयो ।

माथिको उदाहरणबाट थारू भाषामा क्रियाको लिङ्ग भेद देखिंदैन जस्तै: मोटर आइल, सडरिवा आइल, बहिनीया आइल, छेगडिया आइल आदि वाक्यमा पुलिङ्ग, स्त्रीलिङ्ग र नामसँग आउने क्रियामा लिङ्ग भेद देखिएको छैन जब कि नेपालीमा स्त्रीलिङ्गी नामसँग आउने क्रियाको लिङ्ग भेद देखिन्छ । यसरी हेर्दा नेपालीमा स्पष्ट: दुई किसिमका लिङ्ग देखापर्छन् । हालका समयमा थारू भाषामा नेपाली लगायत अन्य भाषाको प्रभावले आइली, गइली, खाइली जस्ता क्रियापदहरू पनि केही वक्ताले प्रयोग गरेको पाइन्छ ।

प्रस्तुत सन्दर्भमा नेपाली भाषाको सापेक्षतामा थारू भाषाको लिङ्ग व्यवस्थाको तुलनात्मक विश्लेषण गरी समानता र असमानता देखाउन विभिन्न पदवर्ग केलाउने कार्य गरिएको छ ।

३.१.१ नामको लिङ्ग

व्याकरणात्मक कार्यका आधारमा नामको परिचय वाक्यमा कर्ता, कर्म वा पूरक भई आउन सक्नु हो अथवा वाक्यमा वाक्यमा कर्ता, कर्म र पूरक भई आउने शब्दहरूलाई नाम भनिन्छ (अधिकारी, २०६२ : २०) ।

नेपाली र थारू भाषामा पुलिङ्ग नामको स्त्रीलिङ्ग जनाउँदा प्रयोग गरिने रूपहरूको निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५

थारू भाषा		नेपाली भाषा		शब्दवर्ग
पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	
बघवा	बघिनिया	बाघ	बघिनी	नाम
कुकरा	कुकरनिया	कुकुर	कुकुर्नी	नाम
सधुवा	सधुनिया	साधु/जोगी	सधुनी/जोगिनी	नाम
बछ्छवा	बछ्छिया	बाच्छो	बाच्छी	नाम
सुअर	सुअरिया	सुँगुर	सुँगुरनी	नाम
पठवा	पठिया	पाठो	पाठी	नाम
छावा	छाई	छोरा	छोरी	नाम

माथिको तालिका अनुसार नामको लिङ्गमा हुने वाक्यगत केही उदाहरणबाट स्पष्ट पार्ने कार्य गरिएको छ ।

तालिका नं. ६

थारू भाषा	लिङ्ग	नेपाली भाषा
बघवा वनवम् बैठ् ।	पु.	बाघ वनमा बस्छे ।
बघिनियाँ वनवम् बैठ् ।	स्त्री.	बघिनी वनमा बस्छे ।
कुकुरा भुखल ।	पु.	कुकुर भुक्यो ।
ककुरनियाँ भुखल ।	स्त्री.	कुकुरनी भुकी ।
बछ्छवा दाना खाइल ।	पु.	बाच्छोले दाना खायो ।
बछ्छिया दाना खाइल ।	स्त्री.	बाच्छीले दाना खायो ।
सुअर फुहर बा ।	पु.	सुँगुर फोहर छ ।
सुअरिया फुहर बा ।	स्त्री.	सुगुर्नी फोहर छ ।
छावा स्कुल गइल ।	पु.	छोरा स्कुल गयो ।
छाई स्कुल गइल ।	स्त्री.	छोरी स्कुल गई ।

थारू र नेपाली दुबै भाषामा मानवीय तथा मानवेत्तर प्राणी बुझाउने नामको लिङ्गभेद गरिएको पाइन्छ । थारू भाषामा भिन्नै शब्द प्रयोग गरेर स्त्रीलिङ्ग बनाउने प्रक्रियाका (बर्धा-गैया) का अतिरिक्त ई, उया, इयाँ जस्ता स्त्रीलिङ्गी बोधक प्रत्ययको प्रयोग गरेर पनि स्त्रीलिङ्ग जनाइन्छ । नेपालीमा पनि स्त्रीलिङ्ग बोध गराउन भिन्नै शब्दको प्रयोग (गोरु-गाई) का अतिरिक्त 'ई' एनी/इनी, नी जस्ता स्त्रीलिङ्ग बोधक रूपको प्रयोग गरिन्छ ।

३.१.१.१ लघुतावाची र लिङ्ग

थारू र नेपाली दुबै भाषामा ठूलो र सानो बस्तु जनाउनका लागि फरक-फरक रूपको प्रयोग गरिएको पाइन्छ । यी दुबै भाषामा लघुतावाची शब्द बनाउँदा प्रायः स्त्रीवाचक 'ई' प्रत्यय लाग्छ । यसलाई निम्न अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७

थारू भाषा	नेपाली भाषा
गग्रा - गग्री	गाग्रो - गाग्री
ठेकुवा - ठेक्की	ठेको - ठेकी
छिट्टुवा - छिट्टनी	टोकरो - टोकरी
कुदरा - कुदरची	कोदालो - कोदाली
खटिया - खटौली	
भयउवा - भयउली	
सुप्पा - सुप्ली	

लघुतावाची नामका केही उदाहरणहरूलाई वाक्यगत रूपमा यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ८

थारू भाषा		नेपाली भाषा
गग्रा फुटल ।		गाग्रो फुट्यो।
गग्री फुटल ।	ल.वा.	गाग्री फुट्यो ।
ठेकवा मजा बा ।		ठेको राम्रो छ ।
ठेक्की मजा बा ।	ल.वा.	ठेकी राम्रो छ ।
भयउवा छुछ्छे बा ।		टोकरो खाली छ ।
भयउली छुछ्छे बा ।	ल.वा.	टोकरी खाली छ ।
कुदरा चोख बा ।		कोदालो धारिलो छ ।
कुदरची चोख बा ।	ल.वा.	कोदाली धारिलो छ ।
खटिया टुटल बा ।		-
खटौली टुटल बा ।	ल.वा.	-

माथिका वाक्यहरू हेर्दा लघुतावाची नाम बनाउँदा नेपाली र थारू दुवै भाषामा 'ई' प्रत्यय गाँसिने देखिन्छ ।

माथिको उदाहरणबाट थारू र नेपाली दुवै भाषामा ठूलो जनाउने नाम शब्दहरूमा 'ई' प्रत्यय जोडिँदा लघुतावाची नाम शब्द बन्ने देखिन्छ ।

३.१.१.२ नामको लिङ्गमा हुने सम्भावित त्रुटि

थारू भाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषाको प्रयोग गर्दा थारू भाषामा जस्तै नेपाली भाषामा पनि पुलिङ्गी नामलाई स्त्रीलिङ्गी नाम बनाउँदा त्रुटि हुने सम्भावना देखिँदैन ।

३.१.२ सर्वनामको लिङ्ग

नाम, नामपद समूह तथा वाक्यको सट्टामा प्रयोग हुने शब्दलाई सर्वनाम भनिन्छ । बोल्ने मान्छेले आफ्नो नाम, कुरा सुन्नेको नाम र अन्यको नाम उच्चारण नगरी त्यसको साटो नाम बाहेक अरू शब्द उच्चारण गर्नु भन्ने ती नामको साटोमा प्रयोग हुने शब्दलाई सर्वनाम भनिन्छ (पोखरेल, २०६३ : ४३) । सर्वनामलाई विभिन्न विद्वान्हरूले आ-आफ्नै तरिकाले परिभाषित गरेको पाइन्छ । सर्वनामले नामको सन्दर्भ जनाउने काम गर्छ (अधिकारी, २०६२ : २५) ।

थारू र नेपाली भाषामा सर्वनामको लिङ्गभेद गरिएको पाइँदैन । यसलाई प्रष्ट पार्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ८

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
मै घरे जाइठु ।	मै घरे जाइठु ।	म घर जान्छु ।	म घर जान्छु ।
टुँ का लिख्छो ?	टुँ का लिख्छो ?	तिमी के लेख्छौ ?	तिमी के लेख्छ्यौ ?
टुँ कैहिया आइलो ?	टुँ कहिया आइलो ?	तिमी कहिले आयौ ?	तिमी कहिले आयौ ?
ऊ बजार जाइठा ।	ऊ बजार जाइठा ।	उनी बजार जान्छन् ।	उनी बजार जान्छन् ।
ऊ मेला जाइठा ।	ऊ मेला जाइठा ।	तिनी मेला जान्छन् ।	तिनी मेला जान्छन् ।
यी चिठी लिख्छा ।	यी चिठी लिख्छा ।	यिनी चिठी लेख्छन् ।	यिनी चिठी लेख्छन् ।

माथिको तालिकाले थारू र नेपाली भाषामा प्रयोग हुने सर्वनाममा लिङ्गभेद नहुने देखिन्छ । थारूको मै, टु, ऊ यी को ठाउँमा नेपालीमा हुने म, तिमी र उनी, तिनी, यिनीको स्त्रीलिङ्गी सर्वनाम एउटै देखापरेको छ ।

सर्वनामको लिङ्गमा हुने सम्भावित त्रुटि

तालिका नं. ८ को वाक्यहरू हेर्दा थारू भाषाको (मै, टुँ, ऊ, ऊ, यी) जस्ता सर्वनामको स्थानमा नेपाली भाषामा (म, तिमी, उनी, तिनी, यिनी) प्रयोग भएको देखिन्छ । नेपाली भाषामा हुने उनी र तिनी दुवैको स्थानमा थारू भाषामा 'ऊ' सर्वनाम प्रयोग हुने हुँदा त्यसको प्रभाव स्वरूप उनी र तिनीमा भिन्नता पहिल्याउन नसकी त्रुटि हुने सम्भावना देखिन्छ ।

३.१.३ विशेषणको लिङ्ग

नामको गुण, दोष, सङ्ख्या आदि विशेषता बुझाउने शब्दलाई विशेषण भनिन्छ । विशेषणले नाम वा नामिकपदको वर्णन गर्छ, अथवा नामको अर्थलाई स्पष्ट गर्ने, विस्तार गर्ने, सीमित गर्ने वा विशिष्ट बनाउने काम गर्छ (अधिकारी, २०६२ : ३८) । कुन, कत्रो, कस्तो कति आदिका प्रश्नको जवाफमा आउने शब्दलाई विशेषण भनिन्छ (शर्मा, २०५४ : ८६) ।

यहाँ थारू र नेपाली भाषाका विशेषणका केही लिङ्गभेदक वाक्यहरूलाई विश्लेषणका लागि निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ९

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
सुग्घर लउण्डा ।	सुग्घर लउण्डी	राम्रो केटो ।	राम्री केटी ।
दुब्बर साला ।	दुब्बर साली ।	दुब्लो सालो ।	दुब्ली साली ।
ठूल्का मनैयाँ ।	ठूल्की मनैयाँ ।	मोटो मान्छे ।	मोटी मान्छे ।
करिया लउण्डा ।	करिया लउण्डी ।	कालो केटो ।	काली केटी ।
गुठ्ठाहा काका ।	गुठ्ठाहा काकी ।	होचो काका ।	होची काकी ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा नेपालीमा गुणबोधक विशेषणको लिङ्गभेद भएको देखिन्छ । तर थारू भाषामा केही अपवाद बाहेक गुण बोधक विशेषणमा लिङ्गभेद भएको देखिदैन । सुग्घर लउण्डा, दुब्बर साला को स्त्रीलिङ्गीमा सुग्घर लउण्डी, दुब्बर साली भएको पाइन्छ तर 'ठूल्का मनैयाँ' को स्त्रीलिङ्ग तर्फ 'ठूल्की मनैयाँ' भई लिङ्गभेद भएको देखिन्छ ।

३.१.३.१ कोटिकर र लिङ्ग

सङ्ख्यावाचक शब्द र नामका बीचमा आउने विशेष शब्द नै कोटिकर हो । नेपालीमा कोटिकर जनाउने शब्दहरू जना, वटा, केश्रो, गेडो, थोपो, पित्तको आदि हुन् । कोटिकर थारू र नेपाली भाषामा सङ्ख्येय र असङ्ख्य तथा मानवीय र अमानवीय नामका अगाडि प्रयोग गरिन्छ । नेपालीमा मानवीय नामका अधिलिखर यस्ता कोटिकरका रूपमा 'जना' र 'वटा' को प्रयोग गरिन्छ भने थारूमा 'जने' र 'ठो' को प्रयोग गरिन्छ । यसका केही उदाहरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १०

थारू भाषा	नेपाली भाषा
पाँच जने लैका आइलाँ ।	पाँच जना केटाकेटी आए ।
पाँच जने थारू मनै खेतवाम् गैलाँ ।	पाँच जना लोग्ने मान्छे खेतमा गए ।
पाँच जने जन्नी मनै खेतवाम् गैला ।	पाँच जना आइमाई/स्वास्ती मान्छे खेतमा गए ।
दुई जने लवण्डन हास्लाँ ।	दुई जना केटाहरू हाँसे ।
दुई जने लवण्डीन हास्लाँ ।	दुई जना केटीहरू हाँसे ।
तीन जने लवण्डन मेजा बयँ ।	तीन जना केटाहरू राम्रा छन् ।
तीन जने लवण्डीन मजा बयँ ।	तीन जना केटीहरू राम्रा छन् ।

माथिको तालिका अध्ययनबाट मानवीय नामको अधिलिखर लाग्ने नेपालीको 'जना' र थारूको 'जने' कोटिकरको लिङ्गभेद गरिएको पाइदैन । तर पश्चिमी नेपाली भाषामा 'जना' कोटिकरको 'जनी' प्रयोग गरिएको पनि पाइन्छ ।

३.१.३.२ विशेषणको लिङ्गमा हुने सम्भावित त्रुटि

तालिका नं. ९ को उदाहरणहरू हेर्दा थारू मातृभाषामा विशेषणको लिङ्गभेद नहुने देखिन्छ । जसको प्रभाव स्वरूप थारू मातृभाषीले नेपाली भाषा प्रयोग गर्ने क्रममा आफ्नै भाषाको प्रभाव स्वरूप नेपालीको पुलिङ्गी विशेषण (राम्रो केटो, दुब्लो साली, मोटो मान्छे, कालो केटो, होचो काकाको स्त्रीलिङ्गी बनाउँदा निम्न त्रुटि हुने देखिन्छ । जस्तै: (क) राम्रो केटी (ख) दुब्लो साली (ग) मोटो मान्छे (घ) कालो केटी, (ङ) होचो काकी ।

३.१.४ क्रियाको लिङ्ग

वाक्यमा कर्ताले गरेको काम, घटेको घटना, अवस्था वा स्थिति बुझाउने शब्दलाई क्रियापद भनिन्छ । घटना, कार्यव्यापार, स्थिति वा अवस्था बुझाउने शब्दलाई क्रिया भनिन्छ (शर्मा, २०६२ : ३१) ।

थारू भाषामा मानवीय प्रयोगमा आउने क्रियाको लिङ्गभेद गरिदैन भने नेपाली भाषामा मानवीय प्रयोगमा आउने क्रियाको लिङ्गभेद गरिन्छ । यसलाई स्पष्ट पार्न तलका उदाहरणहरूको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. ११

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
तैं बेडी पिठे ।	-	तँ बिडी पिउँछस् ?	तँ बिडी पिउँछेस् ?
तै खाना खाइले ?	-	तैले खाना खाइस् ?	-
तुँ किताब पढ्लो ।	-	तिमी किताब पढ्यौ ?	-
तु किताब पढ्ठो ?	-	तिमी किताब पढ्छौ ?	तिमीले किताब पढ्छ्यौ ?
ऊ भाट खैठा ?	-	उनी भात खान्छन् ?	उनी भात खान्छिन् ?
ऊ भाट खैला ।	-	उनले भात खाए ।	उनले भात खाइन् ।
लवण्डा बजार जाइठ ।	लवण्डी बजार जाइठ ।	केटो बजार जान्छ ।	केटी बजार जान्छे ।

माथिको तालिका हेर्दा थारू भाषामा क्रियाको लिङ्गभेद गरिएको पाइदैन भने नेपाली भाषामा (पिउँछस्/पिउँछेस, पढ्छौ/पढ्छ्यौ, खान्छन्/खान्छिन्, खाए/खाइन्, जान्छ/जान्छे, स्त्रीलिङ्गीको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

३.१.४.१ क्रियाको लिङ्गमा हुने सम्भावित त्रुटि

तालिका नं. ११ को उदाहरणहरूलाई हेर्दा थारू भाषामा क्रियाको लिङ्गभेद नहुने हुँदा त्यसको प्रभावले थारू मातृभाषीहरूले नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा र क्रियाको स्त्रीलिङ्गी वाक्य बनाउँदा त्रुटि हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ । जस्तै: (क) तँ बिडी पिउँछस् । (ख) तिमी किताब पढ्छौ । (ग) उनी भात खान्छन् । (घ) केटी बजार जान्छ आदि ।

३.१.५ सारांश

नेपाली र थारू दुबै भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग गरी दुई प्रकारको लिङ्ग व्यवस्था पाइन्छ । थारू र नेपाली भाषामा मानवीय र मानवेत्तर प्राणी बुझाउने नामको लिङ्गभेद गरिएको पाइन्छ । दुबै भाषामा लघुतावाची शब्द बनाउँदा 'ई' प्रत्यय जोडिन्छ । थारू र नेपाली दुबै भाषामा सर्वनामको लिङ्गभेद भएको पाइदैन । त्यस्तैगरी नेपालीमा गुणबोधक विशेषणको लिङ्ग भेद भएको देखिन्छ तर थारू भाषामा यसको लिङ्गभेद भएको देखिदैन । नेपाली भाषामा कोटिकरको 'वटा' लाई 'वटी' बनाई कतैकतै लिङ्गभेद देखिएपनि थारू भाषामा कोटिकरको पनि लिङ्गभेद देखिदैन । थारू भाषामा मानवीय प्रयोगमा आउने क्रियाको लिङ्गभेद गरिदैन भने नेपाली भाषामा लिङ्गभेद गरिन्छ ।

३.२ वचनका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

वचन नाम पदको सङ्ख्या बुझाउने व्याकरणिक अभिलक्षण हो । वचनका आधारमा कुनै नाम पद एउटा, दुईवटा, तीनवटा कति हो भन्ने छुट्टिन्छ । कुनै पनि भाषामा सङ्ख्या जति नै वचन हुनु सम्भव छैन । भाषा विशेषमा वचन फरक-फरक हुन्छन् । नेपाली भाषाका सन्दर्भमा हेर्दा एक बुझाउने एकवचन र एकभन्दा धेरै बुझाउने बहुवचन गरी कुनै नाम पदका दुई मात्र व्याकरणिक भेद हुन सक्छन् (यादव र रेग्मी, २०५९ : १९९) । वचन भनेको क्रियापद, नाम, सर्वनाम र विशेषणमा एक वा अनेक सङ्ख्या बुझाउने पक्ष हो । एक सङ्ख्या मात्र बुझाएमा व्याकरणमा एकवचन कहलाउँछ र एकभन्दा बढी सङ्ख्या

बुझाउँदा नेपालीमा बहुवचन कहलाउँछ । संस्कृत, राइकुरा, लिम्बुकुरा आदिमा दुई सङ्ख्या बुझाउने पक्षलाई द्विवचन भनिन्छ, तर नेपालीमा द्विवचन छैन (पोखरेल, २०६३ : ७९) ।

थारू र नेपाली भाषामा एक र बहुवचन गरी दुई वटा वचन पाइन्छन् । यी दुवैमा नाम, सर्वनाम, विशेषण र क्रियापदमा वचनभेद देखिन्छ ।

३.२.१ नामको वचन

थारू र नेपाली दुवै भाषामा बहुवचन जनाउने प्रत्ययहरूको प्रयोग गरी वचनभेद देखाइन्छ । नामको वचनलाई दुई भागमा विभाजन गरी सङ्ख्येय र असङ्ख्येयमा विभाजन गरी देखाइएको छ । यहाँ थारू र नेपाली भाषाका नाम, सर्वनाम, विशेषणका बहुवचन रूपलाई तुलनात्मक रूपले प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १२

थारू भाषा	वचन	नेपाली भाषा
दमाद आइलाँ ।	ए.व.	ज्वाइँ आउनुभयो ।
दमादेन् आइलाँ ।	ब.व.	ज्वाइँहरू आउनुभयो ।
बनढिकरा बरात गैला ।	ए.व.	सोली जन्ती जानुभयो ।
बनढिकरान् बरात गैला ।	ब.व.	सोलीहरू जन्ती जानुभयो ।
सडरिवा मछरी मारे गैल ।	ए.व.	साथी माछा मार्न गयो ।
सडरिवान् मछरी मारे गैला ।	ब.व.	साथीहरू माछा मार्न गए ।
छावा खटियाम् बैठल ।	ए.व.	छोरो खाटमा बस्यो ।
छावान् खटियाम् बैठलाँ ।	ब.व.	छोरा/छोराहरू खाटमा बसे ।
छाइ भात खाइठ ।	ए.व.	छोरी भात खान्छे ।
छाइन्के भात खाइठ ।	ब.व.	छोरीहरूले भात खान्छन् ।
बनढिकरी रोटी पकाइठ ।	ए.व.	सोलीना रोटी पकाउनुहुन्छ ।
बनढिकरीनके रोटी पकाइठ ।	ब.व.	सोलीनाहरूले रोटी पकाउनुहुन्छ ।

माथिका वाक्यहरू हेर्दा दुबै भाषामा बहुवचन जनाउने प्रत्यय जोडेर वचनभेद भएको देखिन्छ । थारू भाषामा एकवचनलानई बहुवचन बनाउन 'न्' 'नके' जस्ता प्रत्यय जोडिएको पाइन्छ भने नेपाली भाषामा 'हरू' र 'आ' प्रत्यय जोडेर बहुवचन हुने देखिन्छ ।

३.२.१.१ सङ्ख्येय नाम र वचन

थारू र नेपाली दुबै भाषामा सङ्ख्येय नामको वचन भेद पाइन्छ । नेपालीमा सङ्ख्येय नामको तीन र थारूमा दुई तरिकाबाट रूपहरू लगाई बहुवचन बनाइएको पाइन्छ । यहाँ नेपाली र थारू भाषाका सङ्ख्येय नामको वचनको तुलनाका लागि तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १३

	थारू भाषा	नेपाली भाषा
ए.व.	छावा खाना खाइल ।	छोराले खाना खायो ।
ब.व.	छावन् खाना खाइलाँ ।	छोराले/छोराहरूले खाना खाए ।
ए.व.	लवण्डा खेतवम् गैल ।	केटो खेतमा गयो ।
ब.व.	लवण्डन् खेतवम् गैला ।	केटा/केटाहरू खेतमा गए ।
ए.व.	घोरुवा घाँस खाइल ।	घोडोले घाँस खायो ।
ब.व.	घोरुवन् घाँस खाइलाँ ।	घोडाले/घोडाहरूले घाँस खाए ।
ए.व.	बर्दिवा गोरु चराए गैल ।	गोठालो गोरु चराउन गयो ।
ब.व.	बर्दिवान् गोरु चराए गैला ।	गोठाला/गोठालाहरू गोरु चराउन गए ।
ए.व.	मास्टर स्कुलिम् आइल्	शिक्षक विद्यालयमा/स्कुलमा आयो ।
ब.व.	मास्टरवन् स्कुलिम आइलल् ।	शिक्षकहरू विद्यालयमा आए ।
ए.व.	लवण्डा मजा रहे ।	केटो राम्रो थियो ।
ब.व.	लवण्डन् मजा रहाँ ।	केटा राम्रा थिए ।

नेपालीमा केही एकवचन नामको ओकारान्त-उकारान्तलाई आकारान्तमा परिवर्तन गरी बहुवचन बनाइन्छ, जस्तै: छोरोका बहुवचन बनाउँदा छोरा बनाइन्छ । तर थारू

भाषामा यो प्रक्रिया देखिँदैन । थारूमा नामको आकारान्तलाई अकारान्तमा परिवर्तन गरी अनिवार्य रूपले बहुवचन 'प्रत्यय' 'न्' लगाइन्छ, र बहुवचन् बनाउँदा छावन्, छोरुवन्, लवण्डन्, बनाइन्छ ।

नेपाली भाषामा एकवचन नामको ओकारान्त-उकारान्तलाई आकारात्मक परिवर्तन गरी 'हरू' प्रत्यय लगाई बहुवचन बनाइन्छ तर थारूमा एउटै शब्दमा दुई वटा रूप (आ, हरू) लगाएर बहुवचन बनाएको पाइँदैन ।

३.२.१.३ नामको वचनमा हुने सम्भावित त्रुटि

थारू र नेपाली दुवै भाषामा नामको वचन हुने देखिन्छ । असङ्ख्येय नाम र वचनका वाक्यहरू बनाउने प्रक्रियामा पनि समानता पाइन्छ तर सङ्ख्येय नामको वाक्य बनाउने क्रममा एकवचनलाई बहुवचन बनाउँदा कतिपय अवस्थामा थारू मातृभाषीहरूले नेपाली भाषाको 'आ' प्रत्यय जोडेर बहुवचन बनाउने प्रक्रियाको प्रयोग गर्दा त्रुटि हुने सम्भावना देखिन्छ । जस्तै:

(क) केटा राम्रा थिए ।

(ख) साला राम्रा थिए ।

माथिका वाक्यमा वाक्यगत हिसाब त्रुटि नदेखिएपनि बहुवचन जनाउन 'हरू' जोड्नुको सट्टा 'आ' प्रत्यय जोड्दा बहुवचन वा आदर के जनाउन खोजेको हो विना सन्दर्भ स्पष्ट नहुने हुँदा त्रुटि हुने सम्भावना देखिन्छ ।

३.२.१.४ असङ्ख्येय नाम र वचन

थारू र नेपाली भाषामा केही अवस्थामा असङ्ख्येय नामको वचनभेद गरिएको पाइए तापनि सबै अवस्थामा वचनभेद गरिएको पाइँदैन । यसलाई प्रस्ट पार्न केही उदाहरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १४

थारू भाषा	नेपाली भाषा
हिउँ बहुत मेरके हुइठ ।	हिउँ धेरै प्रकारको हुन्छ ।
सकारे टहर्ना मजा हो ।	विहान डुल्लु राम्रो हो ।
बजारेम् बहुत मेरके पीठ्ठा मिलठ् ।	बजारमा विभिन्न प्रकारको पिठो पाइन्छ ।
मोरलगे बहुत मेरके कागज बा ।	मसँग विभिन्न किसिमको कागज छ ।
मोरलगे बहुत मेरके कागज बटन् ।	मसँग विभिन्न किसिमका कागज छन् ।

नेपाली र थारू दुबै भाषामा केही द्रव्यवाचक नामहरूसँग प्रकारार्थी विशेषण पदावली आएमा पनि ती बहुवचनमा प्रयोग हुन सक्दैनन्, जस्तै: हिउँ बहुत मेरके हुइठ र बजारेम बहुत् मेरके पीठ्ठा मिलठ । (हिउँ धेरै प्रकारको हुन्छ र बजारमा विभिन्न किसिमको पीठो पाइन्छ भन्ने वाक्य बहुवचनमा प्रयोग हुन नसक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी सामान्यतः भाववाचक नाम असङ्ख्येय हुने हुँदा यिनले एकवचन लिने गर्छन् । यस्तो अवस्था दुबै भाषामा पाइन्छ । जस्तै: सकारे टहर्ना मजा हो (विहान डुल्लु राम्रो हो) । तर केही द्रव्यवाचक शब्दमा प्रकारार्थी पदावलीका साथ सङ्ख्येयता समेत आरोपित भएमा बहुवचनको सङ्गति रहने सम्भावना थारू र नेपाली दुबै भाषामा पाइन्छ । जस्तै: मोरलगे बहुत मेरके कागज बा भन्ने वाक्यमा सङ्ख्येयता आरोपित हुँदा 'मोरलगे बहुत मेरके कागज बटन्' भएर बहुवचन सङ्गति भएको पाइन्छ ।

३.२.२ सर्वनामको बचन

थारू र नेपाली भाषामा पुरुषवाचक सर्वनामको वचनभेद गरिएको पाइन्छ । नेपालीमा 'म' बाहेक प्रायः सर्वनामको बहुवचन बनाउँदा 'हरू' प्रत्यय लगाइन्छ भने थारूमा द्वितीय पुरुषवाचकमा अत्यन्त कम प्रयोगमा आउने 'अपने' बाहेक प्रायः सर्वनामको बहुवचन बनाउँदा प्रत्यय नलगाई भिन्नै शब्दको प्रयोग गरिन्छ । यहाँ केही सर्वनामहरूको तुलनात्मक प्रस्तुति गरिएको छ ।

तालिका नं. १५

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
एकवचन	बहुवचन	एकवचन	बहुवचन
मै	हमरे	म	हामी
तै	तोहरे/टोहरे	तँ	तिमीहरू
तुँ	तोहरे/टोहरे	तिमी	तिमीहरू
यी	यैने	यो	यिनीहरू
यी	यैने	यिनी	यिनीहरू
ऊ	वैने	ऊ/त्यो	उनीहरू/तिनीहरू
ऊ	वैने	उनी	उनीहरू
ऊ	वैने	तिनी	तिनीहरू
अपने	अपनेन्	तपाइँ/आफू	तपाइँहरू/आफूहरू
ऊ	वैने	उहाँ	उहाँहरू

यहाँ सर्वनामका वचनहरूलाई केही उदाहरणद्वारा स्पष्ट पारिएको छ ।

तालिका नं. १६

थारू भाषा	वचन	नेपाली भाषा
मै गीत गाइठू	ए.व.	म गीत गाउँछु ।
हमरे गीत गाइठी ।	ब.व.	हामी (हामीहरू) गीत गाउँछौं ।
टै कहाँ गइले ?	ए.व.	तँ कहाँ गइस ?
टोहरे कहाँ गइलो ?	ब.व.	तिमीहरू कहाँ गयौ ?
टुँ का खाइबो ?	ए.व.	तिमी के खान्छौ/खान्छ्यौ ?
टोहरे का खाइबो ?	ब.व.	तिमीहरू के खान्छौ ?
अपने/टुँ कपिलवस्तु जाओ ।	ए.व.	तपाईं कपिलवस्तु जानुस ।
अपनेन्के/टोहरे कपिलवस्तु जाओ ।	ब.व.	तपाईंहरू कपिलवस्तु जानुस ।
यी साइकिल चलाइठ ।	ए.व.	यो साइकिल चलाउँछ/चलाउँछे ।
यैने साइकिल चलाइठा ।	ब.व.	यिनीहरू साइकिल चलाउँछन् ।
यी खेतवम् जाइठा ।	ए.व.	यिनी खेतमा जान्छन् / जान्छिन् ।
यैने खेतवम् जाइठा ।	ब.व.	यिनीहरू खेतमा जान्छन् ।
ऊ मिभिनी खाइठ ।	ए.व.	ऊ नास्ता खान्छ/खान्छे ।
वैने मिभिनी खाइठा ।	ब.व.	उनीहरू नास्ता खान्छन् ।
ऊ मन्दिर जाइटन् ।	ए.व.	उनी मन्दिर जाँदैछन्/जाँदैछिन् ।
वैने मन्दिर जाइटन् ।	ब.व.	उनीहरू मन्दिर जाँदैछन् ।
ऊ काम कर्ठन् ।	ए.व.	तिनी काम गर्छन्/गर्छिन् ।
वैने काम कर्ठन् ।	ब.व.	तिनीहरू काम गर्छन् ।
ऊ आज आइहीं ।	ए.व.	उहाँ आज आउनुहुन्छ ।
वैने आज आइही ।	ब.व.	उहाँहरू आज आउनुहुन्छ ।

माथिका वाक्यहरू हेर्दा नेपाली भाषामा भैं थारू भाषामा पनि बहुवचनमा भिन्नै शब्द प्रयोग गरी प्रत्यय पनि लगाएको पाइन्छ । जस्तै: नेपालीमा मँ, तँ जस्ता सर्वनामको

भिन्नै शब्द 'हामी', 'तिमी' प्रयोग गरी हरू पनि प्रत्यय लगाई हामीहरू तिमीहरू बनाइन्छ । भने थारू भाषामा मै, तै, टुँ जस्ता सर्वनामको बहुवचनमा हमरे, टोहरे र हमरेन्, टोहरेन् पनि बनाएको पाइन्छ । नेपाली भाषामा तिमी, तपाईं, यहाँ, उहाँ, उनी, तिनी, यिनी, मा 'हरू' जोडेर बहुवचन बनाइन्छ भने थारू भाषामा नेपालीको (म, हामी-मै, हमरे), (तुँ, तिमीहरू/तै, टोहरे), (तिमी-तिमीहरू-टुँ, टोहरे), (यो/यिनीहरू, यिनी/यिनीहरू- यी, यैने), (ऊ/उनीहरू, उनी/उनीहरू, तिनी/तिनीहरू, उहाँ/उहाँहरू) को ठाउँमा थारू भाषामा ऊ/वैने सर्वनामको प्रयोग गरी बहुवचन बनाइन्छ ।

३.२.२.१ सर्वनामको वचनमा हुने सम्भावित त्रुटि

तालिका नं. १५/१६ लाई हेर्दा थारू भाषामा नेपालीमा भैं सर्वनाम बुझाउने शब्द धेरै नभएको हुँदा थारू भाषामा हुने एउटै सर्वनामको प्रयोग धेरैका लागि गरिने हुँदा नेपाली भाषाको प्रयोगमा त्रुटि हुने देखिन्छ । जस्तै: थारू भाषामा नेपालीमा हुने तिमी र तपाईंको बहुवचन रूप एउटै हुने हुँदा तिमीहरूको ठाउँमा तपाईंहरू र तपाईंहरूको ठाउँमा तिमीहरू भई त्रुटि हुने देखिन्छ । त्यसैगरी यो/यिनीहरू, यिनी/यिनीहरूको ठाउँमा यी र यैने मात्र हुने हुँदा यो र यिनीहरू प्रयोग गर्नुपर्ने ठाउँमा यिनी र यिनीहरू, यिनी र यिनीहरू प्रयोग गर्नुपर्ने ठाउँमा यो र यिनीहरू भई त्रुटि हुने सम्भावना देखिन्छ । नेपालीको ऊ/उनीहरू, उनी/उनीहरू, तिनी/तिनीहरू, उहाँ/उहाँहरूको ठाउँमा ऊ र वैने मात्र प्रयोग हुने हुँदा माथिका अन्यमा भैं एकको ठाउँमा अर्को भई त्रुटि भई सम्भावना देखिन्छ । जस्तै:

- (क) तिमी के खानुहुन्छ ?
- (ख) तपाईं के खान्छौ ?
- (ग) उनीहरू आउँछ ।
- (घ) ऊ आउँछन् ।

३.२.३ विशेषणको वचन

थारू र नेपाली दुवै भाषामा विशेषणको वचनभेद भएको देखिन्छ । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषामा हुने वचनभेदको स्थितिलाई नेपाली भाषाको सापेक्षतामा तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १७

थारू भाषा		नेपाली भाषा	
एकवचन	बहुवचन	एकवचन	बहुवचन
एकठो किताब ।	पाँचठो किताब ।	एक वटा/एउटा किताब ।	पाँच वटा किताब ।
एक जने मनै ।	पाँच जने मनै ।	एक जना मान्छे ।	पाँच जना मान्छे ।
करियर साली ।	करियर सालीन् ।	काली साली ।	काला सालीहरू ।
सुघर लवण्डी ।	सुघर लवण्डीन् ।	राम्री केटी ।	राम्रा केटीहरू ।
गुठ्ठाहा मनै ।	गुठ्ठाहा मनैन् ।	होचो मान्छे ।	होचा मान्छे ।

थारू र नेपाली दुबै भाषामा सङ्ख्याबोधक विशेषणको वचन स्वतः देखिन्छ । दुबैमा एक सङ्ख्याबोधक एकवचन र एकभन्दा बढी सङ्ख्याबोधक शब्द बहुवचन हुन्छ । दुबै भाषामा सङ्ख्याबोधक विशेषणको बहुवचनमा बहुवचन सङ्केतक रूप लगाइदैन । नेपालीमा गुणबोधक विशेषणको बहुवचन बनाउँदा ओकारान्त-इकारान्तलाई आकारान्त बनाइन्छ, जस्तै: मीठो, काली, राम्री, होचोको बहुवचनमा मीठा, राम्रा, होचा, काला बनाइने प्रक्रिया थारू भाषामा पाइदैन भने थारू भाषामा सङ्ख्याबोधक विशेषणमा फरक नपरे तापनि गुणबोधक विशेषणमा 'न्' को प्रयोग गरी बहुवचन बनाउँदा सालीन्, लवण्डीन्, मनैन् बनाइन्छ ।

३.२.३.१ विशेषणको वचनमा हुने सम्भावित त्रुटि

तालिका नं. १७ का वाक्यहरूलाई हेर्दा नेपालीमा गुणबोधक विशेषणको बहुवचन बनाउँदा ओकारान्त र इकारान्तलाई आकारान्तमा परिवर्तन गरिन्छ, तर त्यस्तो व्यवस्था थारू भाषामा नहुने हुँदा अर्थात् करियर सालीको बहुवचनमा करियर सालीन् भए जस्तै काली सालीको बहुवचन बनाउँदा काली सालीहरू भई त्रुटि हुने सम्भावना देखिन्छ । जस्तै:

(क) काली सालीहरू

(ख) राम्री केटीहरू

३.२.४ क्रियाको वचन

थारू र नेपाली भाषामा क्रियाको वचनभेद गरिएको पाइन्छ । दुबै भाषाको तुलनात्मक प्रस्तुति निम्नानुसार गरिएको छ ।

तालिका नं. १८

पुरुष	थारू भाषा		नेपाली भाषा	
	एकवचन	बहुवचन	एकवचन	बहुवचन
प्रथम	खाइठू, खाइलु, खाइबु ।	खाइठी, खाइली, खाब (अ, ई)	खान्छु, खाए, खानेछु ।	खान्छौं, खायौं, खानेछौं (औं)
द्वितीय	खाइठे, खाइले, खाइबे	खाइठो, खाइलो, खाइबो (ओ)	खान्छस्, खाइस्, खानेछस्, खान्छेस् ।	खान्छौं, खायौं, खानेछौं (औं)
सा.आ.	खाइठो, खाइलो, खाइबो	-	खानेछौं, खान्छ्यौं,	खान्छौं (औं)
वि.आ.	खाइठी, खाइली, खाइबी	-	खानुहुन्छ ।	-
तृतीय	खाइठ, खाइल, खाई ।	खाइठन, खाइलन (अन्)	खान्छ, खायो, खानेछ, खान्छे, खाई, खानेछे ।	खान्छन्, खाए, खानेछन् (अन्, ए)
सा.आ.	खाइठा, खाइलन, खाइहीं	खाइठी, खाइलन्, खाइहीं	खान्छन्, खाए, खानेछन्, खान्छिन्, खाइन्, खानेछिन् ।	खान्छन्, खाए, खानेछन् (अन्)

माथिका तालिका प्रयोग गरिएका क्रियापदहरूको प्रयोग गरीब केही वाक्यहरूद्वारा स्पष्ट पार्ने कार्य गरिएको छ ।

तालिका नं. १९

थारू भाषा	वचन	नेपाली भाषा
मै अमरुट खाइठु ।	ए.व.	म बेलौती/अम्बा खान्छु ।
हमरे अमरुट खाइठी ।	ब.व.	हामी बेलौती खान्छौ ।
तै अमरुट खाइठे ।	ए.व.	तँ बेलौती खान्छस्
टोहरे अमरुट खाइठो ।	ब.व.	तिमीहरू बेलौती खान्छौ
टुँ अमरुट खाइठो ।	ए.व.	तिमी बेलौती खान्छौ ।
टोहरे अमरुट खाइठो ।	ब.व.	तिमीहरू बेलौती खान्छौ ।
ऊ अमरुट खाइठ ।	ए.व.	ऊ बेलौती खान्छ/खान्छे ।
वैने अमरुट खाइठा ।	ब.व.	उनीहरू बेलौती खान्छन् ।
ऊ अमरुट खाइठा ।	ए.व.	उनी बेलौती खान्छन्/खान्छिन् ।
वैने अमरुट खाइठा ।	ब.व.	उनीहरू बेलौती खान्छन् ।

नेपाली भाषामा औँ, अन्, इन्, ए र थारू भाषामा अ, ई, ओ, अन् रूपबाट क्रियाको बहुवचन बनाएको देखिन्छ तर दुबै भाषामा उपयुक्त प्रत्ययहरूले सर्वत्र बहुवचनको बोध गराउँदैनन् । त्यसैगरी नेपालीको एकवचनमा आउने स्त्रीलिङ्गी क्रियाको थारूमा लिङ्गभेद देखिँदैन ।

३.२.४.१ क्रियाको वचनमा देखिने सम्भावित त्रुटि

तालिका नं. १८/१९ का वाक्यहरूलाई हेर्दा थारू भाषामा क्रियाको स्त्रीलिङ्गी भेद नहुने हुँदा त्यसको प्रभाव स्वरूप नेपाली भाषाको प्रयोग गर्ने क्रममा पुलिङ्गी र स्त्रीलिङ्गी भेदको क्रिया दुवैमा एउटै क्रियापदको प्रयोग गरी त्रुटि हुने सम्भावना देखिन्छ । जस्तै:

(क) उनी बेलौती खान्छन् । (स्त्री.)

(ख) ऊ बेलौती खान्छ । (स्त्री.)

३.२.५ सारांश

थारू र नेपाली भाषामा एकवचन र बहुवचन गरी दुई प्रकारका वचन पाइन्छन् । दुबै भाषाका नाम सर्वनाम, विशेषण र क्रियापदमा वचनभेद पाइन्छ । दुबै भाषामा सङ्ख्येय नामको वचनभेद गरेको पाइए तापनि असङ्ख्येय नामको सबै अवस्थामा वचनभेद गरिएको पाइँदैन । त्यस्तै सर्वनाम, विशेषण र क्रियाको पनि वचनभेद गरिएको पाइन्छ ।

३.३ पुरुषका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

कुनै पनि अभिव्यक्तिका लागि तीन व्यक्ति वा वस्तुको आवश्यकता पर्छ- कुनै विषयको वर्णन, त्यसको श्रोता र वर्णन गर्ने व्यक्ति वा वक्ता । यसरी वक्ता, श्रोता र विषयसित सम्बन्धित व्याकरणिक कोटिलाई पुरुष भनिन्छ (न्यौपाने, २०६१ : २७९) । पुरुष सर्वनाम र क्रियासँग सम्बन्धित व्याकरणिक कोटि हो (बन्धु, २०५३ : ५२) । नेपाली तथा थारू भाषा पुरुष तीन प्रकारका हुन्छन् । बोल्ने पक्ष अर्थात् म पक्ष प्रथम पुरुष हो, वक्ताले श्रोताको रूपमा रोजेको पक्ष अर्थात् तिमी पक्ष द्वितीय पुरुष हो र बोल्ने र सुन्ने बाहेकका अन्य पक्ष तृतीय पुरुष हुन् । यिनलाई क्रमशः उत्तम, मध्यम र अन्य पुरुष पनि भनिन्छ (पोखरेल, २०६३ : ८३) ।

थारू र नेपाली भाषाका पुरुषको तुलना गर्ने क्रममा दुबै भाषाका सर्वनाम र क्रियालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २०

पुरुष	थारू भाषा				नेपाली भाषा					
	एकवचन		बहुवचन		एकवचन		बहुवचन			
	सर्वनाम	क्रियापद	सर्वनाम	क्रियापद	सर्वनाम	क्रियापद	सर्वनाम	क्रियापद		
	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग		पुलिङ्ग		पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग			
अ) मानवीय										
१. प्रथम पुरुष	मै	जाइठु		हमरे	जाइठी	म	जान्छु		हामी/ हामीहरू	जान्छौ
२. द्वितीय पुरुष	तै/टै	जाइठे		तोहरे/ टोहरे	जाइठो	तँ	जान्छस्	जान्छेस्	तिमीहरू	जान्छौ
	टुँ/तुँ	जाइठो		ताहरे/ टोहरे	-	तिमी	जान्छौ	जान्छ्यौ	तिमीहरू	जान्छौ
	अपने	जाइठो/ जाइठी		अपनेन्	-	तपाईँ	जानुहुन्छ	-	तपाईँहरू	-
	-				-	यहाँ	जानुहुन्छ	-	यहाँहरू	-
	-				-	हजुर	गइबक्सिन्छ	-	हजुरहरू	-
३. तृतीय पुरुष	यी	जाइठ		यैनेँ	जाइठा	यो	जान्छ	जान्छे	यिनीहरू	जान्छन्
	यी	जाइठा		यैनेँ	जाइठा	यिनी	जान्छन्	जान्छिन्	यिनीहरू	जान्छन्
	यी	जाइठा		यैनेँ	जाइठा	यहाँ	जानुहुन्छ	-	यहाँहरू	जानुहुन्छ
	ऊ	जाइठ		वैनेँ	जाइठा	ऊ	जान्छ	जान्छे	उनीहरू	जान्छन्
	ऊ	जाइठ		वैनेँ	जाइठा	त्यो	जान्छ	जान्छे	ती/ तिनीहरू	जान्छन्
	ऊ	जाइठा		वैनेँ	जाइठा	उनी	जान्छन्	जान्छिन्	उनीहरू	जान्छन्
	ऊ	जाइठा		वैनेँ	जाइठा	तिनी	जान्छन्	जान्छिन्	तिनीहरू	जान्छन्
						उहाँ	जानुहुन्छ	-	उहाँहरू	-
(आ) अमानवीय	यी			यी		यो			यी/ यिनीहरू	
	ऊ			ऊ		त्यो			ती/ तिनीहरू	

३.३.१ सर्वनामको पुरुष

नेपाली भाषामा 'म' सर्वनामबाट प्रथम पुरुषको बोध गराइन्छ भने थारू भाषामा 'मै' को प्रयोग गरिन्छ। नेपालीको द्वितीय पुरुषमा आउने सर्वनामहरूमा तँ, तिमी, तपाईँ, यहाँ, हजुरको स्थानमा थारू भाषामा तै, टुँ, अपने जस्ता सर्वनामको प्रयोग गरिन्छ।

नेपालीका तपाई, यहाँ, हजुर जस्ता उच्च, विशेष र उच्चतर आदरमा कुनै भेद थारू भाषामा रहेको पाइँदैन जसमा एकमात्र सर्वनाम विशिष्ट पाहुनालाई, कसै-कसैद्वारा 'अपने' को प्रयोग गरिन्छ । नेपाली भाषाको तृतीय पुरुषमा आउने सर्वनाम- यो, यिनी, यहाँको स्थानमा थारू भाषामा 'यी' को प्रयोग गरिन्छ त्यसैगरी ऊ, त्यो, उनी, तिनीको स्थानमा थारू भाषामा 'ऊ' को मात्र प्रयोग गरिन्छ ।

यसप्रकार थारू र नेपाली भाषामा तीन प्रकारका पुरुष रहेको पाइन्छ । नेपाली भाषामा 'म' को बहुवचन 'हामी' बाहेकका सर्वनामी पुरुषको बहुवचन बनाउँदा अन्तमा 'हरू' जोडिएको पाइन्छ तर थारू भाषामा त्यस्तो व्यवस्था छैन । थारू भाषाको प्र.पु. र द्वि.पु. मा आउने मै, टै, टुँ, अपने को बहुवचनमा हमरे, टोहरे, अपनेन जस्ता सर्वनाम प्रयोग गरिन्छ । त्यस्तै तृ.पु. मा आउने यी, ऊ को बहुवचनमा 'यैने', 'वैने' को प्रयोग गरिन्छ । सर्वनामको पुरुषका केही वाक्यहरूलाई यहाँ तालिकाद्वारा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २१

थारू भाषा	पुरुष	नेपाली भाषा
मै घरे जाइठु / हमरे घरे जाइठी ।	प्र.पु.	म घर जान्छु । हामी घर जान्छौ ।
टै घरे जाइठे । टोहरे घरे जाइठो ।	द्वि.पु.	तँ घर जान्छस् । तिमीहरू घर जान्छौ ।
टुँ घरे जाइठो । टोहरे घरे जाइठो ।	द्वि.पु.	तिमी / तिमीहरू घर जान्छौ ।
-	द्वि.पु.	तपाई / तपाईहरू घर जानुहुन्छ ।
-	द्वि.पु.	यहाँ/यहाँहरू घर जानुहुन्छ ।
-	द्वि.पु.	हजुर / हजुरहरू घर गइबक्सिन्छ ।
यी घरे जाइठ । यैने घरे जाइठा ।	तृ.पु.	यो घर जान्छ । यिनीहरू घर जान्छन् ।
यी/यैने घरे जाइठा ।	तृ.पु.	यिनी/हरू घर जान्छन् ।
ऊ घरे जाइठ । वैने घरे जाइठा ।	तृ.पु.	ऊ घर जान्छ । उनीहरू घर जान्छन् ।
ऊ/वैने घरे जाइठा	तृ.पु.	उनी/उनीहरू घर जान्छन् ।
-	तृ.पु.	उहाँ/उहाँहरू घर जानुहुन्छ ।

३.३.१.१ सर्वनामको पुरुषमा हुने सम्भावित त्रुटि

थारू र नेपाली दुवै भाषामा सर्वनामका तीनवटै पुरुष भए तापनि थारू भाषामा द्वितीय पुरुषको आदरार्थीमा 'टुँ' प्रयोग हुने हुँदा नेपालीमा प्रयोग हुने तिमी, तपाईं, यहाँ, हजुर जस्ता भिन्ना-भिन्नै आदरार्थीमा पनि एउटै आदरार्थी प्रयोग गर्ने देखिन्छ। जसले गर्दा त्रुटि हुने सम्भावना देखिन्छ। त्यसैगरी तृतीय पुरुष नेपालीमा प्रयोग हुने। (यो/यिनीहरू, यिनी/यिनीहरू) को ठाउँमा यी/यैने मात्र प्रयोग हुनाले र नेपालीको ऊ/ उनीहरू, उनी /उनीहरू, उहाँ/उहाँहरूको ठाउँमा थारू भाषामा ऊ/वैने मात्र प्रयोग हुने हुँदा त्यसको प्रभाव स्वरूप यो यिनीहरू प्रयोग गर्नुपर्ने ठाउँमा यिनी/यिनीहरू प्रयोग गर्ने सम्भावना देखिन्छ भने उनी/उनीहरू, उहाँ/उहाँहरू प्रयोग गर्नुपर्ने ठाउँमा ऊ/उनीहरू भई त्रुटि हुने सम्भावना देखिन्छ।

३.३.२ क्रियाको पुरुष

तालिका नं. २० मा नेपाली भाषाको जान्छु, जान्छस्, जान्छौ, जानुहुन्छ, जान्छ, जान्छन् मध्ये जान्छु क्रियापदले प्रथम पुरुष जान्छस्, जान्छौ र जानुहुन्छ क्रियाले द्वितीय पुरुष त्यसैगरी जान्छ, जान्छन्, जानुहुन्छ जस्ता क्रियापदले तृतीय पुरुषको सङ्केत गर्दछन्। यसमा जानुहुन्छ भन्ने क्रियापद द्वितीय र तृतीय पुरुष गरी दुवैतिर प्रयोग गरेको पाइन्छ। यस्तै थारू भाषामा हेर्दा जाइठु, जाइठे, जाइठो, जाइठ, जाइठा मध्ये जाइठूले प्रथम पुरुष, जाइठे जाइठोले द्वितीय पुरुष र जाइठ, जाइठाले तृतीय पुरुषको सङ्केत गर्दछन्। थारू भाषामा माथिका क्रियापदको बहुवचन रूपतर्फ हेर्दा जाइठी, जाइठो, जाइठा क्रियापदले क्रमशः प्रथम, द्वितीय, तृतीय पुरुषको प्रतिनिधित्व गर्दछन्। यस्तो एक पुरुष एक रूप (ई., ओ, आ) बहुवचनमा हुने व्यवस्था नेपालीमा छैन।

यहाँ, क्रियाको पुरुषका केही वाक्यगत उदाहरणहरूलाई तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं. २२

थारू भाषा	पुरुष	नेपाली भाषा
म किताब पढ्ठु । हामरे किताब पढ्ठी ।	प्र.पु.	म किताब पढ्छु । हामी किताब पढ्छौं ।
टै किताब पढ्ठे । टोहरे किताब पढ्ठो ।	द्वि.पु.	तँ किताब पढ्छस् । तिमीहरू किताब पढ्छौ ।
टुँ किताब पढ्ठो । टोहरे किताब पढ्ठो ।		तिमी किताब पढ्छौ । तिमीहरू किताब पढ्छौ ।
-		तपाईं किताब पढ्नुहुन्छ । तपाईंहरू किताब पढ्नुहुन्छ ।
-		यहाँ किताब पढ्नुहुन्छ । यहाँहरू किताब पढ्नुहुन्छ ।
-		हजुर किताब पढ्नुहुन्छ । हजुरहरू किताब पढ्नुहुन्छ ।
यी किताब पढ्ठ । येने किताब पढ्ठा ।	तृ.पु.	यो किताब पढ्छ । यिनीहरू किताब पढ्छन् ।
यी किताब पढ्ठा । येने किताब पढ्ठा ।		यिनी किताब पढ्छन् । यिनीहरू किताब पढ्छन् ।
ऊ किताब पढ्ठ । वैंने किताब पढ्ठा ।		ऊ किताब पढ्छ । उनीहरू किताब पढ्छन् ।
ऊ किताब पढ्ठा । वैंने किताब पढ्ठा ।		उनी किताब पढ्छन् । उनीहरू किताब पढ्छन् ।
		उहाँ किताब पढ्नुहुन्छ । उहाँहरू किताब पढ्नुहुन्छ ।

माथिका तालिकालाई हेर्दा नेपाली भाषामा पढ्छु क्रियाले प्रथम पुरुष, पढ्छस्, पढ्छौ, पढ्नुहुन्छ ले द्वितीय पुरुष र पढ्छ, पढ्छन्, पढ्नुहुन्छ क्रियाले तृतीय पुरुष बुझाएको पाइन्छ । त्यसैगरी थारू भाषामा पढ्ठु क्रियाले प्रथम पुरुष, पढ्ठो क्रियाले द्वितीय पुरुष र

पढ्ठ र पढ्ठा क्रियाले तृतीय पुरुष बुझाएको पाइन्छ । थारू भाषामा विशेष आदरार्थी नहुने हुँदा सोही अनुसारको क्रियापद देखिदैन । थारू भाषामा एकमात्र क्रियापद प्रथम पुरुषको बहुवचन क्रियामा पढ्ठी, द्वितीय पुरुष बहुवचन क्रियामा पढ्ठो र तृतीय पुरुष बहुवचन क्रियामा पढ्ठा हुन्छ, यस्तो व्यवस्था नेपालीमा रहेको पाइदैन ।

३.३.३ क्रियाको पुरुषमा हुने सम्भावित त्रुटिहरू

थारू भाषामा नेपाली भाषामा जस्तै धेरै आदरार्थी नभएकाले थारू भाषी वक्ताले नेपाली भाषा प्रयोगको क्रममा आदरार्थी अनुसारका क्रियापद प्रयोगमा त्रुटि हुने सम्भावना देखिन्छ । जस्तै: (क) तिमी किताब पढ्नुहुन्छ (ख) तपाईं किताब पढ्छौं आदि ।

३.३.४ सारांश

थारू र नेपाली दुबै भाषामा पुरुष तीन प्रकारका पाइन्छन् । दुबै भाषाको पुरुष सर्वनाम र क्रियासँग सम्बद्ध छ । नेपाली भाषामा 'म' को बहुवचन 'हामी' बाहेकका सर्वनाम पुरुषको बहुवचन बनाउँदा अन्तमा 'हरू' जोडिन्छ । यस्तो व्यवस्था थारू भाषामा पाइदैन । त्यस्तैगरी थारू भाषामा क्रियाको बहुवचन बनाउँदा अन्तमा जोडिने रूप (ई, ओ, आ) क्रमशः प्रथम द्वितीय र तृतीय पुरुषमा हुन्छ । यस प्रकारको व्यवस्था नेपाली भाषामा पाइँदैन ।

३.४ आदरका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

आदरले पनि व्याकरणात्मक कोटि दर्साउँछ । यो मानवीय प्रसङ्गमा बहुवचन वा संयुक्त क्रियाद्वारा व्यक्त हुन्छ । आदर मूलतः श्रोता (द्वितीय पुरुष) र अन्य सन्दर्भ (तृतीय पुरुष) मा व्यक्त हुन्छ । यसका लागि श्रोता सन्दर्भमा आदरार्थी सर्वनामको र अन्य सन्दर्भमा चाहिँ सर्वनामका साथै आदरसूचक नामको प्रयोग हुन सक्छ (अधिकारी, २०६२ : ९१) ।

नेपाली भाषामा विद्वान्हरूले आदरार्थीका विभिन्न तह हुने बताएका छन् । (पोखरेल, २०६३ : ८७) का अनुसार नेपाली भाषामा आदरार्थीको प्रयोग द्वितीय पुरुष (सर्वनाम) तथा तृतीय पुरुष (सर्वनाम तथा नाम) का आधारमा गरिन्छ । यी आधारहरूका अनुसार नेपाली आदरार्थीहरूलाई जम्मा पाँच तहमा विभाजित गरिन्छ । ती तहहरू हुन्: १. आदर विहीन तह (तँ तह अथवा ऊ तह) २. मध्यस्थ तह (तिमी तह अथवा उनी तह) । ३. स्पष्ट आदर

तह (तपाईं तह, उहाँ तह अथवा यहाँ तह) ४. स्पष्टतर तह (हजुर, यहाँ वा उहाँ तह) । ५. स्पष्टतम तह (मौसुम तह) ।

यी पाँचै तहमा साँच्चै भन्ने हो भने आदरविहीन (अर्थात्, तँ तह) मा पनि अल्प आदर हुन्छ, नै, यदि एक प्रतिशत पनि आदर रहेन भने तँ तहको व्यक्ति पनि आफूलाई अपमानित अनुभव गरेर रिसाउन सक्छ । जस्तै:

आदर विहीन/अनादर/अल्प आदर हुँदाको वाक्य
--

ऊ कोदाको रोटी खान्छ ।

यसबाट के बुझिन्छ भने आदरविहीन तहमा पनि केही आदर अवस्य हुन्छ, किनभने आदरै नभएको वाक्य समाजमा कसैको लागि पनि कर्णप्रिय हुँदैन ।

आदरार्थीलाई यसमा निहित आदरको मात्राअनुसार पाँच तहमा देखाउन सकिन्छ (अधिकारी, २०६२ : ९२) ।

आदररहित - Φ

मध्यमआदर - १

उच्च आदर - २

विशेष आदर - ३

उच्चतर आदर - ४

उच्चतम आदर - ५ (गणतन्त्रको स्थापना पश्चात यस आदरको प्रयोग पाइदैन)

कुनै पनि व्यक्तिको सामाजिक अवस्था, स्थान वा प्रतिष्ठा र वक्ता श्रोता बीचको सम्बन्ध बुझाउने रूप नै आदर वाचक रूप हो । भाषाका आदर तह भाषाभाषीहरूको सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक, सांस्कृतिक उमेर आदिका आधारमा निर्धारण भएको पाइन्छ । नेपालीमा आफ्नो परिवारका आफूभन्दा ठूला सदस्यहरू आदरार्थी हुन्छन् तर थारू भाषामा 'भाउजू' बाहेकका अन्य ठूला सदस्यहरू अनादरार्थी हुन्छन् । हरेक भाषामा आफ्नै खालको आदर तह हुन सक्छ । थारू र नेपाली भाषाको आदरार्थी तहको समानता र असमानताका लागि निम्न तालिका तथा उदाहरणको प्रयोग गरिएको छ ।

३.४.१ द्वितीय पुरुषवाची आदरार्थी

तालिका नं. २३

आदरार्थी	वचन	थारू भाषा	नेपाली भाषा
आदररहित	ए.व.	तै/टै घरे जाइबे ।	तँ घर जान्छस्/जान्छेस् ।
	ब.व.	टोहरे घरे जाइबो ।	तिमीहरू घर जान्छौ ।
आदर-मध्यम	ए.व.	टुँ घरे जाइबो ।	तिमी घर जान्छौ/जान्छ्यौ ।
	ब.व.	टोहरे घरे जाइबो ।	तिमीहरू घर जान्छौ ।
उच्च	ए.व.	-	तपाईं घर जानुहुन्छ ।
	ब.व.	-	तपाईंहरू घर जानुहुन्छ ।
विशेष	ए.व.	-	यहाँ/आफू घर जानुहुन्छ ।
	ब.व.	-	यहाँहरू/आफूहरू घर जानुहुन्छ ।
उच्चतर	ए.व.	-	हजुर घर गइबक्सिन्छ ।
	ब.व.	-	हजुरहरू घर गइबक्सिन्छ ।
उच्चतम	ए.व.	-	-
	ब.व.	-	-

(लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना २०६३ पश्चात् उच्चतम आदर प्रयोगमा रहेको पाईंदैन ।)

३.४.२ तृतीय पुरुषवाची आदरार्थी

तालिका नं. २४

आदरार्थी	वचन	थारू भाषा	नेपाली भाषा
आदररहित	ए.व.	यी/ऊ घरे जाइठा ।	यो/त्यो/ऊ घर जान्छ ।
	ब.व.	यैने / वने घरे जाइठा ।	यिनीहरू/तिनीहरू/उनीहरू घर जान्छन् ।
मध्यम आदर	ए.व.	ऊ घरे जाइठा ।	उनी घर जान्छन्/जान्छिन् ।
	ब.व.	वैने घरे जाइठा ।	उनीहरू घर जान्छन् ।
उच्च आदर	ए.व.	ऊ घरे जाइठा ।	उहाँ घर जानुहुन्छ ।
	ब.व.	वैने घरे जाइठा ।	उहाँहरू घर जानुहुन्छ ।
विशेष आदर	ए.व.	-	आफू घर जानुहुन्छ ।
	ब.व.	-	आफूहरू घर जानुहुन्छ ।
उच्चतर आदर	ए.व.	-	मुमा घर गइबक्सिन्छ ।
	ब.व.	-	मुमाहरू घर गइबक्सिन्छ ।

माथिका तालिकाबाट हेर्दा नेपाली भाषामा आदरार्थीका पाँच तह देखा पर्दछन् । थारू भाषामा खासगरी आदरार्थीका (टैं र टुँ) दुई वटा तह देखा परे तापनि नेपालीको 'तपाईं', आफूको स्थानमा कसै-कसैले विशिष्ट पाहुनाहरूलाई 'अपने' को प्रयोग गरिएको पाइन्छ ।

यसप्रकार थारू भाषामा आदरका द्वितीय पुरुष र तृतीय पुरुषमा आदरका दुई तह मात्र पाइन्छ ।

३.४.३ आदरका तहमा हुने सम्भावित त्रुटिहरू

आदरार्थीका आधारमा नेपाली भाषा र थारू भाषाको वाक्यगठनमा प्रशस्त भिन्नता देखिने हुँदा थारू भाषीले दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोगमा निम्न त्रुटिहरू गर्ने सम्भावना देखिन्छ । जस्तै: तिमी घर जानुहुन्छ । तपाईं घर जान्छौ । उहाँ घर जान्छौ । उहाँ घर जान्छिन् आदि ।

३.४.४ सारांश

वक्ता, वाक्यमा सम्बोधित व्यक्तिको सामाजिक आस्था वा प्रतिष्ठा वा वक्ता र श्रोता बीचको सम्बन्ध बुझाउन आउने व्याकरणिक कोटिका रूपमा आदर व्यवस्था देखिन्छ । आदर व्यवस्था नेपालीमा पाँच तहमा र थारू भाषामा दुई वटा तहमा मात्र देखिन्छ ।

३.५ विभक्तिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

नामिक पदका पछाडि गाँसिने त्यस्तो भाषिक एकाइ वा चिह्नलाई विभक्ति भनिन्छ जसले आफू गाँसिएको नामिक पदको क्रियासँगको कारकीय सम्बन्धलाई सङ्केत गर्दछ । अझ सामान्य शब्दमा भन्ने हो भने विभिन्न कारकलाई जनाउनका निम्ति नामिक पदका पछाडि गाँसिन आउने 'ले/बाट/मा' आदि जस्ता चिह्नहरूलाई नै विभक्ति भनिन्छ (श्रेष्ठ, २०५९ : १५९) ।

शर्मा (२०६२ : ७२) का अनुसार नामिक शब्दका पछाडि आउने ले, लाई, बाट आदि सम्बन्धसूचक शब्दलाई विभक्ति भनिन्छ ।

थारू र नेपालीमा सात प्रकारका विभक्ति छन् । यहाँ थारू र नेपाली भाषाका विभक्तिको निम्न अनुसार तालिकामा तुलना गरिएको छ ।

तालिका नं. २५

क्रम	अर्थ	थारू (विभक्ति)	नेपाली (विभक्ति)
प्रथमा	कर्ता	से	ले, बाट
द्वितीया	भोक्ता	हे/किहे	लाई, कन
तृतीया	साधन	से	ले, बाट, द्वारा
चतुर्थी	उद्देश्य	लग्	लाई, लागि, निमित्त, के
पञ्चमी	अवधि	से	देखि, देखिन्, बाट
षष्ठी	स्वामित्व	क्, के, न्	को, का, की, रो, रा, री, नो, ना, नी
सप्तमी	आधार	म्, मे	मा

यहाँ थारू र नेपाली भाषाका विभक्तिका वाक्यगत उदाहरणको तुलनात्मक प्रस्तुति गरिएको छ ।

प्रथमा विभक्ति (ले/बाट)	
थारू भाषा	नेपाली भाषा
राम कलम खरिदल् ।	रामले कलम किन्यो ।
ऊ मुही पिट्ल ।	उसले मलाई पिट्यो ।
गुरुसे आज्ञा हुइल ।	गुरुबाट आज्ञा भयो ।
द्वितीय विभक्ति (लाई, कन)	
थारू भाषा	नेपाली भाषा
बाबा भइया किहे पिट्ल ।	बुवाले भाइलाई पिट्नुभयो ।
किसान साहुहे अनाज बुभाइठ ।	किसान साहूलाई अन्न बुभाउँछ ।
तृतीय विभक्ति (ले, बाट, द्वारा)	
थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै कलमसे चिठी लिच्छु ।	म कलमले चिठी लेच्छु ।
मै हुलाकसे चिठी पठाइलुँ ।	मैले हुलाकबाट चिठी पठाएँ ।
हमरे बससे घर पुग्ली ।	हामी बसद्वारा घर पुग्यौ ।

चतुर्थी विभक्ति (लाई, लागि, निमित्त)	
थारू भाषा	नेपाली भाषा
बाबा मोरिक् लग भुलिया नानठ् ।	बुबा मलाई कपडा ल्याइदिनुहुन्छ ।
कविता गैयाक् लग् घाँस नानल ।	कविता गाइलाई घाँस ल्याउँछे ।
धेर जने बचतके लग् धन कमाइठा ।	धेरै जना बचतलाई धन कमाउँछन् ।
पञ्चमी विभक्ति (देखि, देखिन्, बाट)	
थारू भाषा	नेपाली
धागासे कपडा बनाइठा ।	धागोबाट कपडा बनाउँछन् ।
रुखवासे बनरा गिरल् ।	रुखबाट बाँदर खस्यो ।
मेचीसे महाकालीतक् नेपाल हो ।	मेचीदेखि महाकालीसम्म नेपाल हो ।
षष्ठी विभक्ति (को, का, की, रो, रा, री, नो, ना, नी)	
थारू भाषा	नेपाली भाषा
श्यामके भैइया क्याम्पस पढठ् ।	श्यामको भाइ क्याम्पस पढ्छ ।
मोरीक् सडरिवा मजा बा ।	मेरो साथी असल छ ।
मोरिक् डाडा गाउँक् अगरिया हो ।	मेरा दाई गाउँका अगुवा हुन् ।
आपन् बहिनीयाहे पढाएक् परठ् ।	आफ्नी बहिनीलाई पढाउनु पर्छ ।
सप्तमी विभक्ति	
थारू भाषा	नेपाली भाषा
मोटर सडक्मे दौरठ् ।	गाडी सडकमा दौडिन्छ ।
हमार् क्याम्पसमे दशैम् छुट्टी हुइठ ।	हाम्रो क्याम्पसमा दशैमा विदा हुन्छ ।
सावन्मे धेर पानी बर्षठ् ।	साउनमा धेरै पानी पर्छ ।

माथिका वाक्यहरूलाई केलाउँदा प्रथमा विभक्तिमा नेपाली भाषामा हुने बाट विभक्तिको ठाउँमा 'से' को प्रयोग थारू भाषामा गरिएको पाइन्छ । 'ले' विभक्तिका ठाउँमा भने 'शुन्य' विभक्तिको प्रयोग गरिएको पाइन्छ अर्थात् कर्तामा 'ले' प्रयोग थारू भाषामा पाइदैन । द्वितीय विभक्तिमा नेपाली भाषामा आउने लाई, कन को स्थानमा थारू भाषामा 'हे/किहे' को प्रयोग गरिएको पाइन्छ । तृतीय विभक्तिमा आउने ले, बाट द्वाराको स्थानमा थारू भाषामा 'से' को मात्र प्रयोग गरिन्छ । चतुर्थी विभक्तिमा आउने लाई, लागि, निमित्तको

स्थानमा थारू भाषामा 'लग्' को प्रयोग गरिएको पाइन्छ । पञ्चमी विभक्तिमा आउने देखि, देखिन्, बाटको स्थानमा पनि 'से' को प्रयोग गरिएको पाइन्छ । षष्ठी विभक्तिमा आउने को, का, की, रो, रा, री, नो, ना, नी को स्थानमा 'म्, मै' को प्रयोग गरिएको पाइन्छ । त्यसैगरी सप्तमी विभक्तिमा आउने 'मा' को स्थानमा थारू भाषामा 'म्/मे' को प्रयोग गरिन्छ ।

३.५.१ विभक्तिका आधारमा हुने सम्भावित त्रुटि

विभक्तिका आधारमा थारू भाषा र नेपाली भाषाको वाक्य/गठनमा प्रशस्त भिन्नता देखिन्छ । थारू मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषाको प्रयोग गर्ने क्रममा विभक्तिका आधारमा निम्न त्रुटिहरू हुने सम्भावना देखिन्छ जस्तै: (क) गुरुले आज्ञा भयो । (ख) उसबाट मलाई पिट्यो । (ग) हामी बसले घर पुग्यौ । आदि ।

३.५.२ सारांश

नेपाली भाषामा जस्तै थारू भाषामा पनि सातवटा विभक्ति रहेको पाइन्छ । यस्ता विभक्तिहरूको कारकसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहेको हुन्छ । थारू भाषामा कर्ता कारक प्रथमा विभक्तिमा आउने 'ले' को प्रयोग भएको पाइदैन । त्यसैगरी नेपाली भाषाका फरक-फरक विभक्तिमा आउने ले, लाई फरक-फरक अर्थमा आएभैं थारू भाषामा आउने 'से' पनि फरक-फरक अर्थमा आएको देखिन्छ ।

अध्याय चार

क्रियापदका व्याकरणिक कोटिहरू

४.१ कालका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

वाक्यमा क्रियाद्वारा व्यक्त हुने त्यस्तो व्याकरणिक कोटिलाई काल भनिन्छ, जसले बितिसकेको या अहिलेको या आउँदो समयको बोध गराउँछ । अर्थात् वाक्यमा वर्णित कार्यव्यापार, अवस्था या घटना घटित भएको वा घटित हुने समय विशेषलाई क्रियाद्वारा जुन व्याकरणिक कोटिले व्यक्त गर्दछ, त्यसलाई काल भनिन्छ (श्रेष्ठ, २०५९ : ९७) ।

सामान्यतया काल भनेको क्रिया व्यापारको समय निर्धारण गर्ने व्याकरणिक कोटि हो । कुनै घटना वा कामको समय कालले अभिव्यक्त गर्छ तर काल र समय एउटै होइनन् । समय भौतिक हुन्छ, काल चाहिँ धारणागत, बुद्धिस्थ तथा व्याकरणिक मात्र । यसैले समयलाई अभिव्यक्त गर्ने प्रयासका निमित्त धातुमा हुने रूपरचना विशेषलाई मात्र काल भनिन्छ (न्यौपाने, २०६१ : २८८) ।

व्याकरणमा क्रियाको काल हुन्छ । कालले सामान्यतः समयलाई बुझाउँछ । क्रियाको रूप र त्यस रूपले जनाउने कार्यव्यापार वा अवस्थाको समयमात्र हुने सम्बन्धलाई काल भन्दछन् । नेपालीमा काल दुई प्रकारका छन् (शर्मा, २०६२ : ६०) ।

काल क्रियापदको समय सङ्केतक कोटि हो (अधिकारी, २०६२ : ११७) ।

काल समयसँग सम्बद्ध व्याकरणिक कोटि हो । काल सामान्यतया: तीन छन् भूत, भविष्यत् र वर्तमान (बन्धु, २०५३ : ८६) ।

माथिका विद्वान्हरूको मतलाई हेर्दा कालले क्रियाले सम्पन्न गरेको वा गर्ने कार्य व्यापारको समयलाई जनाउँछ भन्ने देखिन्छ । काल समयसँग सम्बन्धित व्याकरणिक कोटि हो । यो वा त्यो रूपमा सबै विद्वान्हरूले कालको तीन भेद भूत, वर्तमान र भविष्यत्को चर्चा गरे तापनि कतिपय विद्वान्हरूले भूत र अभूत भनी २ भागमा वर्गीकरण गरेर अभूत भित्र वर्तमान र भविष्यत्को चर्चा गरिएको पाइन्छ । अधिकारी (२०६२ : ११८) ले कालको वर्गीकरणलाई यसरी प्रष्ट पार्न खोजेको देखिन्छ-

- ▶ श्याम (आज) त्यो पुस्तक पढ्छ । (वर्तमान)
- ▶ रामले (हिजो) त्यो पुस्तक पढ्यो । (भूत)
- ▶ हरि (आज/भोलि) त्यो पुस्तक पढ्नेछ । (भविष्यत)

वर्तमान काल जनाउन पढ् धातुमा वर्तमानबोधक 'छ' ले र भूतकाल जनाउन भूतकालबोधक 'यो' ले रूपात्मक भिन्नता प्रदर्शन गर्न सकेका छन् तर भविष्यत् जनाउन पढ् धातुमा 'ने' प्रत्येय आए पनि त्यसले वर्तमानबाट भविष्यतलाई विभेदक बनाउन सकेको छैन । बरु वर्तमान कालकै रूपले वर्तमान र भविष्यत् पनि जनाउन सक्छ भन्ने कुरा तलको उदाहरणबाट स्पष्ट हुन्छ ।

हरि (अहिले/भोलि) त्यो पुस्तक पढ्छ ।

यसरी वर्तमानबाट भविष्यतलाई विभेदक बनाउन आएको 'ने' कृत् प्रत्ययले सो अनुरूपको महत्त्व दर्साउन नसकेका हुनाले कालका दुई भेद मात्र हुनु उपयुक्त देखिन्छ । नेपाली भाषा जस्तै थारू भाषामा पनि कालका दुईवटा भेद स्पष्ट रूपमा देखा पर्दछ ।

४.१.१ भूतकाल

बितेको समयको बोध गराउने काललाई भूतकाल भनिन्छ । भूतकाललाई विभिन्न विद्वान्हरूले आ-आफ्ना किसिमले परिभाषित गरेको पाइन्छ ।

क्रियाको त्यस रूपलाई भूतकाल भन्दछन्, जसले जनाउने कार्यव्यापार वा अवस्थाको समय सकिइसकेको हुन्छ (शर्मा, २०६२ : ६०) ।

कथन समयभन्दा अघि नै कुनै काम भइसकेको बुझाउने क्रियापदको काललाई भूतकाल भनिन्छ । भूतकालले बितेको समयलाई बुझाउँछ (लामिछाने, २०६४ : १५०) ।

भूतकाल भनेको बितिसकेको समय हो । यसलाई जनाउन धातुमा यो/ई आदि विभक्ति जोडी क्रियापदको रचना गरिन्छ (आचार्य, २०५८ : ९७) ।

माथिका मतहरूले पनि भूतकाल बितिसकेको समयलाई बुझाउने काल हो भन्ने कुराको पुष्टि हुन्छ । भूतकाल जनाउन नेपालीमा भाषामा एँ, इस्, यौ, यो/ई जस्ता रूपको प्रयोग गरिन्छ भने थारू भाषामा लुँ, ले, लो, लजस्ता रूपको प्रयोग गरिन्छ । जस्तै:

तालिका नं. २६

थारू भाषा	पुरुष	नेपाली भाषा
मै भात खाइलुँ । (ए.व.)	प्रथम	मैले भात खाएँ । (ए.व.)
हमरे भात खाइली । (ब.व.)	प्रथम	हामीले भात खायौ । (ब.व.)
तै भात खाइले । (ए.व.)	द्वितीय	तैले भात खाइस् । (ए.व.)
टोहरे/तोहरे भात खाइलो । (ब.व.)	द्वितीय	तिमीहरूले भात खायौ । (ब.व.)
ऊ भात खाइल । (ए.व.)	तृतीय	उसले भात खायो । (ए.व.)
वैने भात खाइलाँ । (ब.व.)	तृतीय	उनीहरूले भात खाए । (ब.व.)

यी दुवै भाषाको भूतकालका रूपहरूलाई तालिकामा यसरी देखाउन सकिन्छ ।

तालिका नं. २७

पुरुष	थारू भाषा			नेपाली भाषा		
	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन
प्रथम	लुँ (खाइलुँ)	-	ली (खाइली)	एँ (खाएँ)	-	यौ (खायौ)
द्वितीय	ले (खाइले)	-	लो (खाइलो)	इस् (खाइस्)	-	यौ (खायौ)
सा.आ.	लो (खाइलो)	-	-	यौ (खायौ)	-	-
वि.आ.	-	-	-	नुभयो (खानुभयो)	-	-
तृतीय	ल् (खाइल्)	-	लाँ (खाइलाँ)	यो (खायो)	ई (खाई)	ए (खाए)
सा.आ.	लाँ (खाइलाँ)	-	-	ए (खाए)	इन (खाइन्)	ए (खाए)

माथिको तालिकाबाट के स्पष्ट हुन्छ भने थारू भाषामा लुँ, ले, लो, ली, ल, लाँ र नेपालीमा एँ, इस्, यौ, नुभयो, यो/ई, ए/इन् आदि धातुमा लाग्ने रूपबाट भूतकालको बोध गराइएको पाइन्छ । यसरी थारूमा 'ल' र नेपाली 'य' रूप भूतकालका लागि महत्त्वपूर्ण

मानिन्छन् । थारू र नेपाली भाषाको भूतकालको अर्को भिन्नता केलाउँदा नेपालीको तृतीय पुरुषमा (ई, इन्) जस्ता स्त्रीलिङ्गी रूप देखिन्छ तर थारू भाषामा त्यस्तो रहेको पाइदैन ।

४.१.२ अभूतकाल

भूतकालबाहेक अन्य कालमा क्रियाको रूपको प्रयोगलाई अभूतकाल भन्दछन् । यस कालको क्रियाको रूपले वर्तमान र भविष्यत्लाई जनाउँछ (शर्मा, २०६२ : ६०) ।

४.१.२.१ वर्तमानकाल

अहिलेको वा चलिरहेको समयको बोध गराउने काललाई वर्तमानकाल भनिन्छ । थारू र नेपाली दुवै भाषामा यस कालको प्रयोग देखिन्छ ।

वर्तमानकालका केही थारू र नेपाली भाषाका उदाहरणबाट यी दुबैमा देखिने भिन्नता केलाउन सकिन्छ ।

तालिका नं. २८

थारू भाषा (एकवचन)	नेपाली भाषा (एकवचन)
मै भात खाइठू ।	म भात खान्छु ।
तै/टै भात खाइठे ।	तँ भात खान्छस् ।
टुँ भात खाइठो ।	तिमी भात खान्छौ ।
ऊ भात खाइठ ।	ऊ भात खान्छ ।
ऊ भात खाइठा ।	उनी भात खान्छन् ।

थारू र नेपाली भाषाका वर्तमानकालका क्रियाहरूलाई अझ स्पष्ट पार्न तालिकाको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. २९

पुरुष	थारू भाषा			नेपाली भाषा		
	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन
प्रथम	ठूँ (खाइठूँ)	-	ठी (खाइठी)	छु (खान्छु)	-	छौ (खान्छौ)
द्वितीय	ठे (खाइठे)	-	ठो (खाइठो)	छस् (खान्छस्)	छेस (खान्छेस)	छौ (खान्छौ)
सा.आ.	ठो (खाइठो)	-	-	छौ (खान्छौ)	छ्यौ (खान्छ्यौ)	छौ (खान्छौ)
वि.आ.	-	-	-	नुहुन्छ (खानुहुन्छ)	-	-
तृतीय	ठ् (खाइठ्)	-	ठा (खाइठा)	छ (खान्छ)	छे (खान्छे)	छन् (खान्छन्)
सा.आ.	(खाइठा) ठा	-	-	छन् (खान्छन्)	छिन् (खान्छिन्)	छन् (खान्छन्)

उपर्युक्त तालिकामा हेर्दा थारू भाषामा ठूँ, ठे, ठो, ठ्, ठा र नेपाली भाषामा छु, छस्/छेस, छौ/छ्यौ, नुहुन्छ, छ/छे, छन्/छिन्, आदि धातुमा लाग्ने रूपबाट वर्तमानकालको बोध गराइएको पाइन्छ। यसरी थारू भाषामा 'ठ' र नेपाली भाषामा 'छ' रूप भूतकालका लागि महत्त्वपूर्ण मानिन्छन्। यी दुवै भाषामा अर्को भिन्नता के देखिन्छ भने थारू भाषामा कुनै पुरुषमा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्गमा भिन्नता पाइँदैन तर नेपाली भाषामा हेर्दा सबै पुरुषहरूमा वर्तमानकालिक पुलिङ्गको स्त्रीलिङ्ग भएको पाइन्छ।

४.१.२.२ भविष्यत्काल

भविष्यत्कालले पछि आउने समयलाई जनाउँछ। अर्थात् क्रियापदले कार्यव्यापार पछिको समयमा हुनेछ भन्ने बोध गराउँछ। यहाँ र थारू भाषा र नेपाली भाषाका केही वाक्यात्मक उदाहरणहरूबाट तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ।

तालिका नं. ३०

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै भात खाइम्/खाइबुं ।	म भात खानेछु ।
तै/टै भात खाइबे ।	तँ भात खानेछस् ।
टुँ भात खाइबो ।	तिमी भात खानेछौ ।
ऊ भात खाइहीं ।	ऊ भात खानेछ ।
वैने भात खाई	उनी भात खानेछन् ।

थारू र नेपाली भाषाका भविष्यत्कालिक क्रियापदहरूलाई अझ स्पष्ट पारेर तुलनात्मक अध्ययन गर्न तलको तालिकाको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. ३१

पुरुष	थारू भाषा			नेपाली भाषा		
	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	बहुवचन
प्रथम	बुँ/म् खाइबु/खाइम्	-	बी/ब् खाइबी खाब् !	नेछु (खानेछु)	-	नेछौ (खानेछौ)
द्वितीय	बे (खाइबे)	-	बो (खाइबो)	नेछस् (खानेछस्)	नेछेस् (खानेछेस्)	नेछौ (खानेछौ)
सा.आ.	बो (खाइबो)	-	-	नेछौ (खानेछौ)	नेछ्यौ (खानेछ्यौ)	नेछौ (खानेछौ)
वि.आ.	-	-	-	नुहुनेछ (खानुहुनेछ)	-	-
तृतीय	(खाई)	-	हीं (खाइहीं)	नेछ (खानेछ)	नेछे (खानेछौ)	नेछन् (खानेछन्)
सा.आ.	हीं (खाइहीं)	-	-	नेछन् (खानेछन्)	नेछिन् (खानेछिन्)	नेछन् (खानेछिन्)

माथिको तालिकालाई हेर्दा थारू भाषामा बुँ/म्, बे, बो, ई, हीँ र नेपाली भाषामा नेछु, नेछस्/नेछेस्, नेछौ/नेछ्यौ, नुहुनेछ, नेछ/नेछे, नेछन्/नेछिन् आदि धातुमा लाग्ने

रूपबाट भविष्यत्कालको बोध हुने देखिन्छ । यसैगरी थारू भाषामा 'ब' 'ह' भविष्यत् कालका लागि र नेपालीको 'नेछ' रूप भविष्यत् कालका लागि महत्वपूर्ण मानिन्छन् । थारू भाषामा स्त्रीलिङ्गी भेद भविष्यत् कालमा नदेखिएता पनि नेपाली भाषामा द्वितीय र तृतीय पुरुषका क्रियामा स्त्रीलिङ्गी भेद देखिन्छ ।

४.१.३ कालका आधारमा हुने सम्भावित त्रुटि

नेपाली र थारू भाषामा काल निर्धारण क्रियाले गर्ने गर्दछ । नेपाली भाषामा द्वितीय, तृतीय पुरुषको स्त्रीलिङ्गी क्रिया छुट्टै भए तापनि थारू भाषामा नभएकाले थारू मातृभाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषाको प्रयोग गर्ने क्रममा विभिन्न त्रुटिहरू देखिने सम्भावना हुन्छ जस्तै: (क) रमाले सुन्तला खान्छ । (ख) उनले भात खायो (ग) सिताले भात खाए (घ) रञ्जुले सुन्तला खानेछ आदि ।

४.१.४ सारांश

थारू र नेपाली दुबै भाषामा काल क्रियासँग सम्बद्ध देखिन्छ । दुबै भाषामा धातुमा लगाइने प्रत्यकबाट कालको बोध हुन्छ । दुबै भाषामा कालको बोध गराउने रूप भिन्दा-भिन्दै पाइन्छन् । थारू भाषामा कुनै पनि कालको कुनै पुरुषको स्त्रीलिङ्गी रूप पाइदैन तर नेपाली भाषाको भूतकालमा प्रथम र द्वितीय पुरुषमा स्त्रीलिङ्गी रूप र वर्तमानकाल र भविष्यत्कालको प्रथम पुरुषमा स्त्रीलिङ्गी रूप पाइदैन ।

४.२ पक्षका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

पक्षलाई विशेष काल पनि भनिन्छ । क्रियामा व्यक्त समय (काल) सँग क्रियामा व्यक्त घटनाको अवस्थालाई जोड्ने व्याकरणिक अभिलक्षण पक्ष हो । नेपालीमा क्रियामा पाइने परसर्गका आधारमा अभ्यस्त पक्ष, अपूर्ण पक्ष र पूर्ण पक्ष गरी तीन पक्ष पाइन्छन् (यादव र रेग्मी, २०५९ : २०७) ।

कुनै कालगत क्षेत्रभिन्न हुने घटना वा कार्यव्यापारको विशेष अवस्थालाई पक्ष भनिन्छ । परम्परागत व्याकरणमा कालको सूक्ष्म वा अवान्तर भेद नै पक्ष हो (लम्साल, २०६५ : १२२) ।

उपर्युक्त विद्वानहरूका भनाइहरूलाई केलाउँदा वाक्यमा क्रियाद्वारा व्यक्त हुने त्यस्तो व्याकरणिक कोटिलाई पक्ष भनिन्छ, जसले कालको विशेष अवस्था र अवधि विशेषको बोध गराउँछ ।

पक्षका प्रकारका बारेमा विभिन्न विद्वानहरूको फरक-फरक मत रहेको पाइन्छ । यादव र रेग्मी (२०५९ : २०७) ले पक्षका तीन (अभ्यस्त, अपूर्ण र पूर्ण) प्रकार, अधिकारी (२०६२ : १२२) ले पक्षका चार (अपूर्ण, पूर्ण, अभ्यस्त र अज्ञात) प्रकार, शर्मा (२०६२ : ६१) र लम्साल (२०६५ : १२३) ले पक्षका पाँच (सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण, अज्ञात र अभ्यस्त) प्रकारको चर्चा गरिएको पाइन्छ । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका पक्षका विभिन्न प्रकारका बारेमा तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

४.२.१ सामान्य पक्ष

सामान्य पक्षले काल विशेषमा क्रियाको सामान्य कार्य व्यापारको बोध गराउँछ तर कार्य पूरा भए नभएको जनाउँदैन । पक्ष बोधक क्रियापद नजोडिएर बन्ने हुनाले यस पक्षलाई सामान्य पक्ष भनिन्छ ।

यहाँ थारू र नेपाली भाषाका सामान्य पक्षको तुलनाका लागि निम्न अनुसारका उदाहरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३२

थारू भाषा	नेपाली भाषा
राम भात खाइठ् ।	राम भात खान्छ ।
राम भात खाइल्	रामले भात खायो ।
राम भात खाई	रामले भात खानेछ ।
मै भात खाइठुँ	मैले भात खान्छु ।
मै भात खाइलुँ ।	मैले भात खाएँ ।
मै भात खाइम् । खाइबुँ ।	मैले भात खानेछु ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा थारू भाषामा सामान्य पक्षका क्रियामा इठ, इल्, इ, इठू, इलु, इबुँ/इम् जस्ता प्रत्यय जोडिएको पाइन्छ भने नेपाली भाषामा छ, यो, नेछ, छु, एँ, नेछु प्रत्यय जोडिएको पाइन्छ ।

४.२.२ अपूर्ण पक्ष

अपूर्ण पक्षले कुनै पनि काम पूरा नभएको अर्थात् काम भइरहेको छ भन्ने जनाउँछ । यो एकभन्दा बढी कालिक परिवेशमा आउन सक्छ । थारू भाषा र नेपाली भाषाका अपूर्ण पक्षका केही उदाहरणहरूद्वारा यी दुबै भाषाको भिन्नता छुट्याउन सकिन्छ ।

तालिका नं. ३३

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै भात खाइँट्/खाइटी बाटुँ ।	म भात खादै/खाइरहेको छु ।
मै भात खाइट्/खाइटी रहूँ ।	म भात खादै/खाइरहेको थिएँ ।
मै भात खाइट्/खाइटी रहम् ।	म भात खादै/खाइरहेको हुनेछु ।
टै भात खाइट्/खाइटी बटे ।	तँ भात खादै/खाइरहेको छस् ।
टै भात खाइट्/खाइटी रहिस् ।	तँ भात खादै/खाइरहेको थिइस् ।
टै भात खाइट्/खाइटी रहवे ।	तँ भात खादै/खाइरहेको हुनेछस् ।
टुँ भात खाइट्/खाइटी बटो ।	तिमी भात खादै/खाइरहेका छौ ।
टुँ भात खाइट्/खाइटी रहो ।	तिमी भात खादै/खाइरहेका थियौ ।
टुँ भात खाइट्/खाइटी रहबो ।	तिमी भात खादै/खाइरहेका हुनेछौ ।
ऊँ भात खाइट्/खाइटी बा ।	ऊ भात खादै/खाइरहेको छ ।
ऊ भात खाइट्/खाइटी रहे ।	ऊ भात खादै/खाइरहेको थियो ।
ऊ भात खाइट्/खाइटी रही ।	ऊ भात खादै/खाइरहेको हुनेछ ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा वर्तमान, भूत र भविष्यत्कालका अपूर्ण पक्ष नेपाली र थारू भाषा दुवैमा रहेको पाइन्छ । थारू भाषाका तिनै पुरुषका अपूर्ण पक्षका सहायक क्रियापदहरू क्रमशः बाटुँ, रहूँ, रहम्, बटे, रहिस्, रहवे, बटो, रहो, रहबो, बा, रहे, रही हुन्छ

भने नेपाली तर्फ क्रमशः छु, थिए, हुनेछु, छस्, थिइस्, हुनेछस्, छौ, थियो, हुनेछौ, छ, थियो, हुनेछ, जस्ता सहायक क्रियाको प्रयोग गरिएको पाइन्छ। कपिलवस्तुको थारू भाषामा 'खानु' क्रियाको ठाउँमा खाइट/खाइटी दुवैको प्रयोग पाइए तापनि 'खाइटी' पश्चिमी थारू भाषाको प्रभाव स्वरूप केहीले प्रयोग गरिएको पाइन्छ। नेपाली भाषामा अपूर्ण पक्षको क्रियापदमा पुरुष अनुसार एको, एका प्रत्येय आदर अनुसार लागेको पाइए तापनि थारू भाषामा आदर अनुसार क्रियापदमा भिन्नता रहेको पाइदैन। नेपाली भाषाको अपूर्ण पक्षमा 'इरह + एक' तै/दै रूपबाट र थारू भाषामा 'इट्' वा 'इटी' रूपबाट अपूर्ण पक्षको बोध गराइएको पाइन्छ।

४.२.३ पूर्ण पक्ष

पूर्ण पक्षले कार्यको सिद्धि वा पूर्णता जनाउँछ। यो पनि एकभन्दा बढी कालिक परिवेशमा आउँछ (अधिकारी, २०६२ : १२३)।

थारू र नेपाली भाषाको पूर्ण पक्षलाई तुलना गर्न यहाँ केही उदाहरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३४

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै 'मुनामदन' पढल् टुँ/ पढल् बाँटु ।	मैले 'मुनामदन' पढेको / पढिसकेको छु ।
मै 'मुनामदन' पढल् रहूँ ।	मैले 'मुनामदन' पढेको/पढिसकेको थिएँ ।
मै 'मुनामदन' पढल् रहम्/रहबुँ ।	मैले 'मुनामदन' पढेको/पढिसकेको हुनेछु ।
तै/तै 'मुनामदन' पढल् बटे ।	तैले 'मुनामदन' पढेको/पढिसकेको छस् ।
तै/तै 'मुनामदन' पढल् रहिस् ।	तैले 'मुनामदन' पढेको/पढिसकेको थिइस् ।
तै/तै 'मुनामदन' पढल् रहबे ।	तैले 'मुनामदन' पढेको/पढिसकेको हुनेछस् ।
ऊ 'मुनामदन' पढल् बा ।	उसले 'मुनामदन' पढेको/पढिसकेको छ ।
ऊ 'मुनामदन' पढल् रहे ।	उसले 'मुनामदन' पढेको/पढिसकेको थियो ।
ऊ 'मुनामदन' पढल् रहबे ।	उसले 'मुनामदन' पढेको/पढिसकेको हुनेछ ।

माथि दिइएका वाक्यहरूलाई हेर्दा पूर्ण पक्षको प्रयोग तीनवटै कालमा दुवै भाषामा भएको देखिन्छ । पूर्ण पक्षमा थारू भाषाका वाक्यहरूलाई हेर्दा क्रियामा 'अल' प्रत्यय जोडिएको देखिन्छ भने नेपाली भाषामा क्रियामा एको/एका प्रत्यय जोडिएको पाइन्छ ।

४.२.४ अज्ञात पक्ष

अज्ञात पक्ष भूतकालसँग मात्र सम्बन्धित पक्ष हुन्छ । यसले कुनै कार्य पहिले भइसकेको तर त्यसको जानकारी हाल आएर मात्र भएको भन्ने बुझाउँछ । यसबाट क्रियाको कार्य भूतकालमा भएको तर वक्तालाई वर्तमानमा मात्र थाहा भएको अतिरिक्त सूचना दिने भाषिक रूप नै अज्ञात पक्ष हो । नेपाली भाषामा पाइने यस प्रकारको अज्ञात पक्ष थारू भाषामा नपाइने हुनाले यसको थप चर्चा गरिएको छैन ।

४.२.५ अभ्यस्त पक्ष

भूतकालसँग मात्र सम्बन्धित अर्को पक्ष अभ्यस्त पक्ष हो । यस पक्षले विगतमा कुनै कार्य बानीका रूपमा हुने गरेको र अहिले उक्त कार्यव्यापार वा बानी हटिसकेको अवस्था विशेषलाई जनाउँछ । यहाँ केही वाक्यगत उदाहरणहरूबाट थारू र नेपाली भाषाको अभ्यस्त पक्षको तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ ।

तालिका नं. ३५

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै बलाहा भुले जाऊँ ।	म पिड खेल्ल जान्थे ।
हमरे शिकार खेलै जाई ।	हामी शिकार खेल्ल जान्थ्यौ ।
ऊ महाजोर नाचे ।	ऊ निकै नाच्च्यो ।
वैने महाजोर नाचाँ	उनीहरू निकै नाच्च्ये ।
टै फिलिम हेरे जाइस् ।	तँ फिलिम हेर्न जान्थिस् ।
टोहरे फिलिम हेरे जाओ ।	तिमीहरू फिलिम हेर्न जान्थ्यौ ।
सरोज घाँस काटे जावय ।	सरोज घाँस काट्न जान्थ्यो ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा थारू र नेपाली दुवै भाषामा अभ्यस्त पक्षको प्रयोग भएको पाइए तापनि थारू भाषामा नेपालीमा भन्ने द्वितीय पुरुषमा अभ्यस्त पक्षको मात्र प्रयोग नभई त्यही वाक्यले आज्ञार्थक भाव पनि प्रकट गर्दछ ।

४.२.६ पक्षका आधारमा हुने सम्भाव्य त्रुटि

नेपाली र थारू भाषामा पक्षका आधारमा भिन्नता केलाउँदा थारू भाषामा अज्ञात पक्ष नहुनु, नेपालीका जस्तै आदरार्थी क्रियापद (एको/एका) मा विविधता नहुनुले थारू मातृभाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषाको प्रयोगका सन्दर्भमा त्रुटि गर्ने सम्भावना देखिन्छ । त्यसैगरी अभ्यस्त पक्षको द्वितीय पुरुष प्रयोग गरिएको थारू भाषाको वाक्यले नेपालीमा हेर्दा आज्ञार्थक भाव पनि प्रकट गर्ने हुँदा त्रुटि हुने देखिन्छ । जस्तै:

(क) तिमी भात खाइरहेको थियौ ।

(ख) तँ भात खाइरहेका थिइस् ।

(ग) तँ फिलिम हेर्न गएस् । (अभ्यस्त पक्ष)

माथिका वाक्यहरू हेर्दा तिमी भात खाइरहेका थियौ हुनुपर्नेमा खाइरहेको हुनु, तँ भात 'खाइरहेको' हुनुपर्नेमा 'खाइरहेका' हुनुले त्रुटि भएको देखिन्छ । त्यसैगरी थारू भाषाको 'तै फिलिम हेरे जाइस्' भन्ने अभ्यस्त पक्षको वाक्यले आज्ञार्थक भाव पनि दिने हुँदा तँ फिलिम हेर्न गएस् भन्ने वाक्य बनाउने सम्भावना हुँदा त्रुटि हुने देखिन्छ ।

४.२.७ सारांश

थारू भाषामा सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण र अभ्यस्त गरी जम्मा चार पक्ष मात्र पाइन्छन् भने नेपाली भाषामा थप अज्ञात पक्ष सहित पाँच पक्ष पाइन्छन् । दुवै भाषामा सामान्य, पूर्ण, अपूर्ण पक्ष तीनवटै कालमा पाइन्छ तर अभ्यस्त पक्ष भूतकालमा मात्र पाइन्छ ।

४.३ भावका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

कुनै क्रियाले वाक्यमा प्रयोगमा आएर जाहेर गर्ने सामान्य कथन, प्रश्न, शङ्का, जिज्ञासा, आश्चर्य, आज्ञा, इच्छा, स्वीकृति, विरोध आदि मनोभावहरूलाई व्याकरणमा भाव भन्दछन् (पोखरेल, २०६३ : २०३) ।

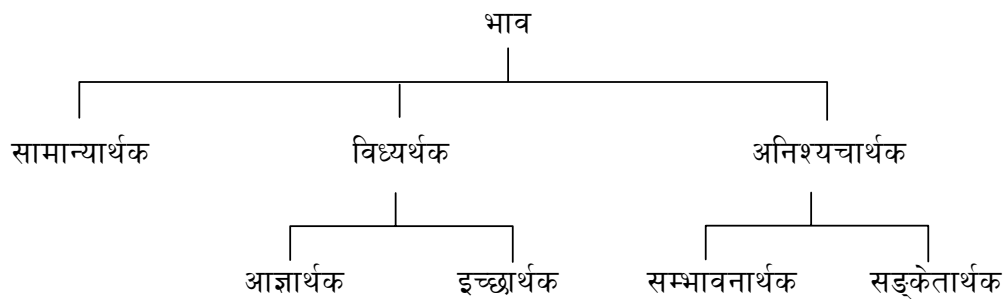
वक्ता वा लेखकको मनोवृत्ति प्रकट गर्ने क्रियाहरूलाई भाव वा अर्थ भन्दछन् (शर्मा, २०६२ : ६२) ।

भाव भन्नाले मानसिक प्रतिक्रिया, प्रवृत्ति, मनोवृत्ति वा अर्थ भन्ने बुझिन्छ । यसैले क्रियाबाट निश्चय, अनिश्चय, सम्भावना, विन्ती, इच्छा, आज्ञा आदि व्यक्त गर्नु क्रियाको भाव हो (लम्साल, २०६५ : १२४) ।

यसप्रकार विभिन्न विद्वान्हरू आ-आफ्नै तरिकाले भावलाई चिनाएको पाइन्छ सबैले भाव भन्नाले वक्ताको अभिप्राय हो भन्ने कुरालाई अनेक तरिकाले व्यक्त गरेका छन् ।

नेपालीमा भाव सामान्यार्थक, विध्यर्थक र अनिश्चयार्थक गरी तीन किसिमका देखिन्छन् । यसमा पनि सबै विद्वान्हरू एक मत छैनन् । बन्धु (२०५३ : ८७) ले निश्चयार्थक, आज्ञार्थक, सङ्केतार्थक प्रश्नार्थक गरी चार भेद देखाउँछन् । शर्मा (२०६२ : ६२) र लम्साल (२०६५ : १२४) ले सामान्यार्थक, विध्यर्थक र अनिश्चयार्थक गरी मूल तीन प्रकार देखाउँदै विध्यर्थकका आज्ञा र इच्छा एवम् अनिश्चयका सम्भावना र सङ्केत जस्ता उपभेद देखाएका छन् । त्यस्तै गरी अधिकारी (२०६२ : १२५) ले विध्यर्थ सम्भावनार्थ र सङ्केतार्थ गरी तीन मुख्य भेद देखाएको पाइन्छ ।

विभिन्न विद्वान्हरूले विभिन्न मतहरू व्यक्त गरेपनि मूलतः सामान्यर्थ, इच्छार्थ, आज्ञार्थ, सम्भावनार्थ र सङ्केतार्थ गरी पाँचवटा भावहरू प्रचलनमा देखिन्छन् यसलाई निम्न अनुसार रेखाचित्रमा पनि देखाउन सकिन्छ ।



नेपाली र थारू भाषामा देखापर्ने विभिन्न भावगत भेदको आधारमा यहाँ तुलनात्मक अध्ययन गर्ने काम गरिएको छ ।

४.३.१ सामान्यार्थक भाव

सामान्य करण, अकरण या प्रश्न वाक्यमा क्रियाद्वारा व्यक्त वक्ता वा लेखकको सामान्य या निश्चय मनोभावलाई सामान्यार्थ भनिन्छ । यसले वक्ता वा लेखकको सामान्य वृत्ति वा निश्चय बुझाउने हुनाले यसलाई निश्चयार्थ पनि भनिन्छ । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका केही वाक्यका उदाहरणबाट स्पष्ट पारिएको छ ।

तालिका नं. ३६

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै किताब पढ्ठु ।	म किताब पढ्छु ।
मै किताब पढलुँ ।	मैले किताब पढे ।
मै किताब पढ्म् ।	म किताब पढ्नेछु ।
हामरे घर जाइठी ।	हामी घर जान्छौ ।
हामरे घर गइली ।	हामी घर गयौ ।
हामरे घर जाब ।	हामी घर जानेछौं ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा थारू भाषामा पढ्ठु, पढलुँ, पढ्म्, जाइठी, गइली, जाब र नेपालीका पढ्छु, पढे, पढ्नेछु, जान्छौ, गयौ जानेछौ क्रियाले प्रथम पुरुष एक वचन र बहुवचनका सामान्यार्थक भाव जनाउने वाक्य बनेका छन् । दुवै भाषामा कालबोधक रूपबाट सामान्यार्थ बोध गराइएको पाइन्छ ।

४.३.२ विध्यर्थक भाव

मुख्यतः आज्ञा र इच्छा मनोभाव बुझाउनेलाई विध्यर्थ भनिन्छ । यसबाट प्रयोग सन्दर्भअनुसार अनुरोध, आदेश प्रार्थना, सल्लाह, प्रस्ताव वा कामनासमेत बुझिन सक्छ (अधिकारी, २०६२ : १२५) । यसबाट स्पष्टतः नेपालीमा विध्यर्थकलाई आज्ञार्थक र इच्छार्थकमा विभाजन गर्न सकिन्छ भन्ने स्पष्ट देखिन्छ ।

४.३.२.१ आज्ञार्थक भाव

वक्ता वा लेखकको आज्ञा, हुकुम, आदेश आदि वृत्ति बुझाउने क्रिया रूपलाई आज्ञार्थक भनिन्छ । आज्ञार्थक सबै पुरुषमा नभई द्वितीय पुरुषमा मात्र पाइन्छ । यहाँ थारू र नेपाली भाषाका आज्ञार्थक वाक्यहरूलाई तुलनाका लागि निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३७

थारू भाषा	नेपाली भाषा
(टोहरे) खेले जाओ ।	(तिमीहरू) खेल्न जाओ ।
(टुँ) जाँड नपियो ।	(तिमीले) जाँड नपिउ ।
(टै) सुते जा ।	(तँ) सुत्न जा ।
(टुँ) मनके दौडो	(तिमी) बेसरी दौड ।
(टुँ) स्कुल जाओ ।	(तिमी) विद्यालय/स्कुल जाऊ ।
(टुँ) यहाँ बैठो ।	(तिमी) यहाँ बस ।

माथिका वाक्यहरू हेर्दा द्वितीय पुरुषवाचक कर्ता- (सर्वनाम) को प्रयोग वैकल्पिक रूपमा हुने भएकाले त्यसलाई कोष्टक भित्र प्रयोग गरिएको छ । नेपाली भाषामा तिमीको बहुवचनमा जाओ, खाओ जस्ता अन्तमा 'ओकारान्त' क्रियापद आउँदा थारू भाषा र नेपाली भाषामा समानता देखिए पनि द्वि.पु. एकवचनमा भने भिन्नता देखिन्छ । किनभने थारू भाषाको एकवचन र बहुवचनको क्रियापदमा भिन्नता देखिँदैन तर नेपाली भाषामा कतिपय स्थितिमा बहुवचन हुँदा 'ओकारान्त' को प्रयोग गरिन्छ ।

४.३.२.२ इच्छार्थक भाव

वाक्यमा क्रियाद्वारा प्रकट हुने वक्ता वा लेखकको इच्छा आकाङ्क्षा वा प्रार्थना-बिन्तीको भावलाई इच्छार्थ भनिन्छ । यसको प्रयोग भूतकालमा नभई अभूत कालमा हुन्छ । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका इच्छार्थक वाक्यहरूलाई तालिकामा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३८

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै धेरै पढुँ ।	म धेरै पढुँ ।
तै काम मजा करिस् ।	तैले राम्रो काम गरेस् ।
ऊ सफल होवए ।	ऊ सफल होस् ।
टोहरे मजा काम करे ।	तिमीहरूले राम्रो गरे ।
वैने सबके सेवा करा ।	उनीहरूले सबैको सेवा गरुन् ।
हमरे सफल बनी ।	हामी सफल बनौ ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा प्रथम पुरुष एकवचनको इच्छार्थक जनाउन आउने क्रियामा दुवै भाषामा पढुँ, लेखुँ, जस्ता क्रियाका अन्तमा 'उकारान्त' जोडिएको पाइन्छ । अन्य पुरुषमा भने यस खालको समानता रहेको पाइदैन । थारू र नेपाली दुवै भाषामा तीनै पुरुषमा इच्छार्थक बोध भएको पाइन्छ ।

४.३.३ अनिश्चयार्थक भाव

यस भावले मुख्यतः संभावना र सङ्केतलाई बुझाउँछ (शर्मा, २०५४ : २९८) यसबाट अनिश्चयार्थक भावलाई संभावनार्थक र सङ्केतार्थकमा विभाजन गर्न सकिने कुरा प्रष्ट हुन्छ । यहाँ थारू र नेपाली भाषाका अनिश्चयार्थक भावको तुलना गर्ने काम गरिएको छ ।

४.३.३.१ सम्भावनार्थक

निश्चित भईनसकेका कुराको पूर्वानुमान वा सम्भावना बुझाउनेलाई सम्भावनार्थक भनिन्छ । नेपाली र थारू दुवै भाषामा सम्भावनार्थक वाक्यहरूको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. ३९

थारू भाषा	नेपाली भाषा
आज पानी परठ् काभुन/मनु ।	आज पानी पछ् होला ।
काल पानी परल् काभुन/मनु ।	हिजो पानी पय्यो होला ।
काल पानी परी काभुन/मनु ।	भोलि पानी पर्ला ।
ऊ किताब पढ्ठ काभुन/मनु ।	उसले किताब पढ्छ होला ।
ऊ किताब पढल् काभुन/मनु ।	उसले किताब पढ्यो होला ।
ऊ किताब पढी काभुन/मनु ।	उसले किताब पढ्ला ।
हामरे कथा पढ्ब काभुन/मनु ।	हामीले कथा पढ्छौं होला ।
हामरे कथा पढ्ली काभुन/मनु ।	हामीले कथा पढ्यौं होला ।
हामरे कथा पढ्बी काभुन/मनु ।	हामीले कथा पढौला ।
मै क्याम्पस जाइम् काभुन/मनु ।	म क्याम्पस जाउँला ।
तै भोजमे जाइबे काभुन/मनु ।	तँ बिहेमा जान्छस् होला ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा नेपाली र थारू दुबै भाषाका तीनवटै पुरुषमा कर्ता भएको वाक्यमा यो भाव व्यक्त हुन्छ । नेपाली भाषा होला, 'जाउँला/खाउँला' जस्ता शब्दले सम्भावनार्थ बोध गराउँछन् भने थारू भाषामा काभुन, मनु जस्ता शब्दले सम्भावनार्थ बुझाउन आएका हुन्छन् ।

४.३.३.२ सङ्केतार्थक भाव

कार्यकारण सम्बन्धले युक्त दुइवटा उपवाक्यहरू मिली बनेको सिङ्गो वाक्यको क्रियाद्वारा प्रकट हुने 'यसो भए त्यसो हुन्छ' भन्ने भावलाई सङ्केतार्थ भनिन्छ अर्थात् यो भाव प्रकट भएको वाक्यमा दुईवटा उपवाक्यहरू परेका हुन्छन् जसमध्ये एउटा कारणका रूपमा र अर्को चाहिँ कार्यका रूपमा रहेको हुन्छ (श्रेष्ठ, २०५९ : १२२) । यहाँ थारू र नेपाली भाषाका सङ्केतार्थक वाक्यहरूद्वारा व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको छ ।

तालिका नं. ४०

थारू भाषा	नेपाली भाषा
टुँ आइबो टे मै जाइम् ।	तिमी आए म जान्छु ।
पानी बर्षी टे बाली/खेती सप्री ।	पानी परे बाली सप्रन्छ ।
घाम लागी टे लुगरा सुखाए ।	घाम लाग्यो भने लुगा सुकाउनु ।
पढाइ ओराइठ् टे घरे जाइठु ।	पढाइ सकिए घर जान्थे ।
पेट पिराई टे दवाइ खाएक परठ ।	पेट दुखे औषधी खानुपर्छ ।

माथिका वाक्यहरू हेर्दा थारू भाषामा सङ्केतार्थक जनाउन आएको 'टे' ले नेपाली भाषाको आए, परे, भने, सकिए, दुखेको स्थान लिएको देखिन्छ। नेपालीमा सङ्केतार्थक भाव बुझाउन 'ए' परसर्गको प्रयोग गरेको देखिन्छ।

४.३.४ भावका आधारमा हुने सम्भाव्य त्रुटि

थारू र नेपाली भाषामा सामान्यार्थक, आज्ञार्थक, इच्छार्थक, सम्भावनार्थक, सङ्केतार्थक भावको प्रयोग भएको पाइन्छ। त्यसकारण भावका आधारमा नेपाली र थारू भाषा धेरै समानता पाइए तापनि कतिपय अवस्थामा भिन्नता पनि पाइने हुँदा त्रुटि देखापर्छ।

आज्ञार्थक वाक्य द्वितीय पुरुषमा मात्र दुवै भाषामा हुने भए तापनि थारू भाषाको आदरार्थी आज्ञार्थक भावको वाक्य बनाउदा एकवचन र बहुवचन दुवै क्रियापदको अन्तमा ओकारान्त प्रयोग गरिन्छ अर्थात् दुवै ठाउँमा एउटै क्रियापद प्रयोग गरिने हुँदा थारू मातृभाषीले नेपाली भाषा प्रयोगको सन्दर्भमा त्रुटि हुने देखिन्छ। जस्तै:

(क) तिमी खेलन जाओ । (ब.व.)

(ख) तिमी यहाँ बस । (ब.व.)

४.३.५ सारांश

थारू र नेपाली दुवै भाषामा भाव क्रियासँग सम्बद्ध देखिन्छ। दुवैमा सामान्यार्थक, विध्यर्थक (आज्ञार्थक, इच्छार्थक), अनिश्चयार्थक (सम्भावनार्थक, सङ्केतार्थक) भावको बोध गराइएको पाइन्छ। थारू भाषामा द्वितीय पुरुषका दुवै वचनमा आज्ञार्थक भाव जनाउँदा

क्रियापदका अन्तमा 'ओकारान्त' को प्रयोग गरिन्छ तर नेपालीमा केही अपवाद बाहेक बहुवचनमा मात्र प्रयोग गरिन्छ ।

४.४ वाच्यका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

वाक्यमा कर्ता, कर्म वा भाव (क्रिया) मध्ये कुनै एकलाई प्रधान मान्ने व्याकरणात्मक युक्तिलाई वाच्य भनिन्छ । यो मुख्यतः क्रियासित सम्बन्धित भएर व्यक्त हुन्छ (अधिकारी, २०६२ : १६५) ।

वाक्यमा क्रियाको सम्बन्ध कर्ता र कर्मसँग फेर्ने ढङ्गलाई वाच्य भन्दछन् (शर्मा, २०६२ : ६५) ।

यसरी विभिन्न विद्वानहरूका भनाइबाट वाच्यलाई स्पष्ट चिनाएको पाइन्छ । यस्ता वाच्यहरू तीन प्रकारका छन् भन्ने कुरामा सबै विद्वानहरूको एक मत रहेको पाइन्छ । नेपालीमा यस्ता वाच्यहरू कर्तृवाच्य, कर्मवाच्य र भाववाच्य मानिन्छन् । यहाँ थारू भाषाको वाच्य व्यवस्थालाई नेपाली भाषाको सापेक्षतामा तुलनामा गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

तालिका नं. ४१

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै चिठी लिख्छु ।	म चिठी लेख्छु ।
(महिन्से) चिठी लिखलजाई ।	(म बाट) चिठी लेखिन्छ ।
(महिन्से) आज यहाँ बठलजाइ ।	(म द्वारा) आज यही बसिन्छ ।

माथिका तालिकामा दुवै भाषामा पहिलो वाक्यको क्रियापदले कर्तासँग (मै, म) दोस्रो वाक्यको क्रियापदले कर्मसँग (चिठी) पदसङ्गति कायम गरेको देखिन्छ । त्यसैले पहिलो वाक्यको क्रिया कर्तावाचक र दोस्रो वाक्यको क्रिया कर्मवाचक भएको र तेस्रो वाक्यको क्रियासङ्गति क्रियाको भावसँग भएकाले यी क्रमशः कर्तृवाच्य, कर्मवाच्य र भाववाच्य हुन् ।

४.४.१ कर्तृवाच्य

वाक्यमा कर्ता प्रमुख हुने र कर्ता अनुसार क्रियाका लिङ्ग वचन, पुरुष, भई कर्ता र क्रियाका बीच पद-सङ्गति हुने वाच्यलाई कर्तृवाच्य भनिन्छ । यसमा सकर्मक र अकर्मक दुवै क्रियाबाट वाक्य बन्दछ (लम्साल, २०६५ : १२५) ।

यहाँ थारू र नेपाली भाषाका कर्तृवाच्यका वाक्यहरूलाई उदाहरणका रूपमा निम्नअनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ४२

थारू भाषा	नेपाली भाषा
मै किताब पढ्ठू ।	म किताब पढ्छु ।
ऊ भैया हे पिट्ठ/मारठ् ।	ऊ भाइलाई पिट्छ ।
मै लुगरा नैधोइम् ।	मु लुगा धुन्न ।
राम मिभिनी खाइठ् ।	राम खाजा खान्छ ।
ऊ हाँसल् ।	ऊ हाँस्यो ।
पासाड मनके नेडठ् ।	पासाड खुब हिड्छ ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा नेपाली भाषामा भैं थारू भाषामा पनि सकर्मक र अकर्मक दुबै क्रियामा कर्तृवाच्यको प्रयोग भएको पाइन्छ । यहाँ वाक्यहरू कर्ताको प्रमुखतामा आएकाले यी वाक्यहरू कर्तृवाच्यका उदाहरण हुन् ।

४.४.२ कर्मवाच्य

वाक्यमा कर्मको प्रधानता हुने वाच्यलाई कर्मवाच्य भनिन्छ । कर्मवाच्य हुने सुविधा सकर्मक क्रियाहरूलाई मात्र प्राप्त हुन्छ । सकर्मक क्रियामा आउने कर्मलाई कर्ताका रूपमा स्थापित गरी वाक्य प्रस्तुत गरिएमा कर्मवाच्य हुन्छ (अधिकारी, २०६२ : १६५) । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका कर्मवाच्यका केही उदाहरणबाट स्पष्ट पारिएको छ ।

तालिका नं. ४३

थारू भाषा	नेपाली भाषा
(महिनसे) किताब पढल्जाइठ ।	(मबाट) किताब पढिन्छ ।
(हामरिन्से) किताब खरिदगैल ।	(हामीबाट) किताब किनियो ।
(पुलिससे) राम पक्रगैल ।	(पुलिसद्वारा राम समातियो ।
(हामरिन्से) भात खागैल ।	(हामीबाट) भात खाइयो ।
(उहिनसे) भात खाइलजाई ।	(उनीबाट) भात खाइनेछ ।

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा दुवै भाषामा कर्मवाच्यको प्रयोग हुने देखिन्छ । दुवै भाषामा आएका कर्ता लोप भई कर्मले कर्ताको स्थान लिएको देखिन्छ । थारू भाषामा कर्तालाई लोप बनाउन से र नेपाली भाषामा बाट द्वाराको प्रयोग गरेको पाइन्छ ।

४.४.३ भाववाच्य

वाक्यमा क्रिया वा क्रियाका भावको प्रधानता रहने युक्तिलाई भाववाच्य भनिन्छ । यस्तो स्थिति अकर्मक क्रियामा र कतिपय स्थितिमा सकर्मक क्रियामा पनि देखिन्छ (अधिकारी, २०६२ : १६६) । यहाँ केही थारू भाषा र नेपाली भाषाका उदाहरणको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. ४४

थारू भाषा	नेपाली भाषा
(महिनसे) आज यहीं बैठलजाइठ् ।	(मद्वारा) भोलि यहीं बसिन्छ ।
कहिवा आगैलो ?	कहिले आइयो ?
यी बातमे हाँसलजाइठ ।	यस कुरामा हाँसिन्छ ।
काल दिनभर लिख्गैल ।	हिजो दिनभरि लेखियो ।
(महिनसे) हिजो हाँसलगैल	(मद्वारा) हिजो हाँसियो ।

थारू र नेपाली दुवै भाषामा भाव वाच्यको प्रयोग भएको देखिन्छ । माथिका वाक्यमा कर्ता-कर्म कुनैको पनि प्रधानता नरही केवल क्रियाको भावकै मात्र प्रधानता देखिन्छ ।

४.४.४ वाच्यका आधारमा हुने सम्भाव्य त्रुटि

थारू र नेपाली दुवै भाषामा वाच्यका तीनवटा प्रकार रहेको पाइन्छ । प्रायः दुवै भाषामा समानता हुने हुँदा वाच्यका आधारमा त्रुटि हुने सम्भावना देखिँदैन ।

४.४.५ सारांश

थारू र नेपाली दुवै भाषामा कर्तृवाच्य, कर्मवाच्य र भाववाच्य गरी तीन वटै वाच्यको प्रयोग गरिएको पाइन्छ । दुवै भाषामा कर्तृवाच्य सकर्मक र अकर्मक, कर्मवाच्य सकर्मक र भाववाच्य अकर्मक क्रियाको हुने समान व्यवस्था देखिन्छ ।

४.५ करण र अकरणका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

वाक्यमा करण र अकरण क्रियासँग सम्बद्ध व्याकरणात्मक कोटि हुन् । यिनमा करणले सकारात्मक वा स्वीकारपरक अर्थ दिन्छ, भने अकरणले नकारात्मक वा निषेधपरक अर्थ दिन्छ । वाक्यका दृष्टिले करण वाक्य अकरणको आधार वाक्य हो तापनि करण र अकरण वाक्य दुई विपरित ध्रुव प्रतीत हुन्छन् त्यसैले यसलाई ध्रुवीयता पनि भनिन्छ (लम्साल, २०५ : १२९) ।

छ-छैन, हो-होइन, ल-नाई आदि शब्द मार्फत विधि निषेध, स्वीकृति-अस्वीकृति, भाव-अभाव, हाजिर-गयल आदि जनाउने व्याकरणको कार्यलाई हामी करण तथा अकरण भन्दछौ । यो कार्य भाषामा अव्यय नाम विशेषण समापिका, क्रिया, कृदन्त आदिमा पाइन्छ (पोखरेल, २०६३ : १९८) ।

माथिका आधारबाट केही करणलाई अकरण बनाउने प्रक्रियाको उदाहरणबाट स्पष्ट हुन सकिन्छ ।

तालिका ४५

	करण	अकरण
विशेषणमा	राम्रो, मिठो	नराम्रो, नमिठो
नाममा	मजा, निद्रा	बेमज्जा, अनिद्रा
अव्ययमा	अँ, ल	अहँ, नाई
कृदन्तमा	जानु, जाने, जाँदो, गएको	नजानु, नजाने, नजाँदो, नगएको
समापिकामा	गयो, गए, जान्छन्, छ, हो आदि ।	गएन, गएनन्, जान्नन्, छैन, होइन ।

माथिको तालिकालाई हेर्दा अव्यय बाहेक सबै उदाहरणमा प्रत्ययले करणलाई अकरणमा परिवर्तन गरेको छ । यसप्रकार नेपाली भाषामा यसरी विविध किसिमले करणलाई अकरण बनाइने गरिए तापनि सबैभन्दा बढी 'न' रूपको प्रयोग भएको पाइन्छ भने थारू भाषामा पनि 'न' रूपको प्रयोग गरी अकरण बनाउने प्रक्रिया प्रचलनमा रहेको पाइन्छ । यहाँ केही थारू भाषा र नेपाली भाषाका करण-अकरणका उदाहरणबाट अझ स्पष्ट पार्ने कार्य गरिएको छ ।

तालिका ४६

थारू भाषा	नेपाली भाषा	करण/अकरण
टै/तै कुर्सीमे बैठ ।	तँ कुर्सीमा बस ।	करण
टै कुर्सीमे नबैठ ।	तँ कुर्सीमा नबस् ।	अकरण
टुँ आगे आबो ।	तिमी अगाडि आऊ ।	करण
टु आगे नआवो ।	तिमी अगाडि नआऊ ।	अकरण
ऊ हामरिन्लगे बैठे ।	ऊ हामीसँग बस्दथ्यो ।	करण
ऊ हामरिन्से/लगे नैबैठे ।	ऊ हामीसँग बस्दैनथ्यो ।	अकरण
टुँ फुटबल खेलो ।	तिमी फुटबल खेल्दथ्यो ।	करण
टुँ फुटबल नैखेलो ।	तिमी फुटबल खेल्दैनथ्यो ।	अकरण
हामरे हिसाब कर्ली ।	हामीले हिसाब गर्‍यो ।	करण
हामरे हिसाब नैकर्ली ।	हामीले हिसाब गरेनौ ।	अकरण

माथिका वाक्यहरूलाई हेर्दा करणलाई अकरण बनाउँदा 'न' प्रत्ययको प्रयोग सबैभन्दा बढी हुने थारू र नेपाली दुबै भाषामा पाइएतापनि थारू भाषामा नेपाली भाषामा जस्तो क्रियापदमा अकरण 'न' तीन स्थितिमा (पश्च, अग्र र मध्य) हुने व्यवस्था छैन । थारू भाषामा क्रियाको अकरण रूप क्रियाको अग्रवर्ती भएर मात्र देखा पर्छ ।

४.५.१ करण र अकरणका आधारमा हुने सम्भावित त्रुटिहरू

नेपाली र थारू दुबै भाषामा करण र अकरण भएका वाक्य गरिन्छ । दुबै भाषामा करणलाई अकरण बनाउने क्रममा प्रायः 'न' अगाडि थपिन्छ तर कतिपय अवस्थामा नेपाली भाषामा 'न' मध्य र पश्च भएर पनि आउने हुन्छ । यसप्रकारको व्यवस्था थारू भाषामा नभएको हुँदा थारू मातृभाषीले नेपाली भाषाको प्रयोगको सन्दर्भमा त्रुटि गर्ने सम्भावना देखिन्छ जस्तै:

- (क) ऊ हामीसँग नबस्थ्यो ।
- (ख) तिमी फुटबल नखेल्यौ ।
- (ग) हामीले हिसाब नैगरे ।

४.५.२ सारांश

नेपाली र थारू भाषामा करण र अकरण दुवैको प्रयोग भए तापनि थारू भाषामा नेपालीमा जस्तो करणलाई अकरण बनाउँदा 'न' तीन स्थितिमा (पश्च, अग्र र मध्य) हुने व्यवस्था छैन ।

४.६ प्रेरणार्थकका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

दुई वाक्यका बीच निहित हुने हेतुमूलक वा प्रेरक-प्रेर्यसम्बन्ध जनाउने क्रियालाई प्रेरणार्थक भनिन्छ (अधिकारी, २०६२ : १७७) ।

कुनै वाक्यमा क्रियाको कार्यव्यापार वा अवस्था कसैबाट प्रेरित भएर वा कारण बनेर सम्पन्न भएको जनाउँछ, भने त्यसलाई प्रेरणार्थक वाक्य भनिन्छ, जस्तै: राम बालकलाई सुताउँछ, राम सीतालाई पाठ पढाउँछ, हरि लक्ष्मीलाई गीत गाउन लगाउँछ । यस्ता वाक्यमा प्रयुक्त क्रियालाई प्रेरणार्थक क्रिया भनिन्छ, जुन मुख्य क्रिया अंशमा व्युत्पादन प्रत्यय लगाएर निष्पन्न भएको हुन्छ । प्रेरणार्थक वाक्यमा प्रेरक र प्रेरित कर्ताको पारस्परिक सम्बन्ध रहेको हुन्छ, जसमा प्रेरक कर्ता प्रायः कारण बनेको हुन्छ । (लम्साल, २०५ : १३२) । यहाँ थारू भाषा र नेपाली भाषाका केही प्रेरणार्थक वाक्यहरूको तुलनात्मक अध्ययन गर्ने कार्य गरिएको छ ।

तालिका नं. ४७

थारू भाषा	नेपाली भाषा
हरि रामहे भात खुवाइल ।	हरिले रामलाई भात खुवायो ।
ऊ रामहे बोभा बोकाइल ।	उसले रामलाई भारी बोकायो ।
हरि श्यामहे दुसर खटियाम् बैठाइल ।	हरिले श्यामलाई अर्को खाटमा बसाल्यो ।
अशोक प्रकाशहे बलाइठ ।	अशोकले प्रकाशलाई बोलाउँछ ।
विनोद सीताहे चिठ्ठी लिखवाइठ् ।	विनोदले सीतालाई चिठी लेखाउँछ ।
विष्णु भइयाहे पाठ पढाइठ् ।	विष्णुले भाइलाई पाठ पढाउँछ ।
लक्ष्मी भइयाहे सुताइठ् ।	लक्ष्मीले बालकलाई सुताउँछे ।

माथिका वाक्यहरू हेर्दा थारू भाषाका प्रेरणार्थक वाक्यका क्रियापदमा आइल, आइठ जस्ता रूपहरू प्रयोग भएको पाइयो । त्यसैगरी नेपाली भाषाका क्रियापदमा आयो, आउँछ जस्ता रूपहरू जोडिएर प्रेरणार्थक बनेको देखिन्छ ।

४.६.१ प्रेरणार्थकका आधारमा हुने सम्भावित त्रुटिहरू

थारू र नेपाली दुबै भाषामा प्रेरणार्थक वाक्यको प्रयोग भएको पाइन्छ । दुबै भाषामा प्रेरणार्थक बनाउने प्रक्रियामा समानता पाइए तापनि नेपाली भाषामा जस्तो वाक्यको कर्तामा 'ले' जोडिने प्रक्रिया थारू भाषामा नपाइने हुँदा प्रेरणार्थक वाक्य बनाउने क्रममा थारू मातृभाषी वक्ताहरूले त्रुटि गर्ने सम्भावना देखिन्छ जस्तै:

- (क) हरि रामलाई भात खुवायो ।
- (ख) ऊ रामलाई भारी बोकायो ।
- (ग) हरि श्यामलाई अर्को खाटमा बसाल्यो ।
- (घ) विनोद सीतालाई चिठी लेखाउँछ ।
- (ङ) लक्ष्मी बालकलाई सुताउँछे ।

४.६.२ सारांश

थारू र नेपाली दुबै भाषामा प्रेरणार्थकको प्रयोग गरिन्छ । थारू भाषामा नेपालीको 'लाई' विभक्तिको प्रयोग गर्नुपर्ने स्थानमा 'हे' को प्रयोग गरिने हुँदा प्रक्रियागत समानता देखिन्छ । तर नेपाली भाषाको वाक्यको कर्तामा आउने 'ले' को प्रयोग थारू भाषामा गरेको पाइदैन ।

अध्याय पाँच

उपसंहार तथा सुभावा

५.१ निष्कर्ष

यस शोधपत्रको पहिलो अध्यायमा शोध परिचय प्रस्तुत गरी दोस्रो अध्यायमा थारू भाषाको परिचय र वर्तमान अवस्थाको बारेमा चर्चा गरिएको छ । तेस्रो अध्यायमा कपिलवस्तु जिल्लामा बोलिने थारू भाषा र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूमध्ये नामिक पदका व्याकरणिक कोटिहरू र चौँथो परिच्छेदमा क्रियापदका व्याकरणिक कोटिको व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको छ । यस अध्ययनको पाँचौँ अध्यायमा उपसंहार तथा सुभावा रहेको छ भने त्यसपछि सन्दर्भग्रन्थसूची र परिशिष्टहरू राखिएको छ ।

प्रस्तुत अध्ययनबाट प्राप्त निष्कर्षहरूलाई निम्नानुसार बुँदागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

- ▶ नेपालको कूल जनसङ्ख्याको ५.८६ प्रतिशतले बोल्ने थारू भाषा नेपालमा बोलिने नेपाली, मैथिली र भोजपुरी पछि चौँथो स्थानमा पर्ने भाषा हो ।
- ▶ नेपालको पूर्वी तराईदेखि पश्चिमी तराईसम्म बोलिने । यो भाषा १५ वटा जिल्लामा प्रथम, द्वितीय र तृतीय स्थानमा पर्ने हुँदा नेपालको महत्त्वपूर्ण भाषा मानिन्छ ।
- ▶ थारू भाषा बोलिने जिल्लाहरूमा बर्दिया जिल्ला प्रथम स्थानमा पर्दछ भने कैलाली जिल्ला सबैभन्दा बढी थारू मातृभाषी वक्ता रहेको जिल्लामा पर्दछ ।
- ▶ थारू भाषामा पनि अन्य भाषाहरूमा भैं विभिन्न भाषिका र उपभाषिकाहरू रहेका छन् जसमध्ये कपिलवस्तुको थारू भाषा पनि एक हो ।
- ▶ थारू र नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग गरी दुई प्रकारका लिङ्ग व्यवस्था रहेको पाइयो । दुवै भाषामा लिङ्ग- नाम, विशेषण र क्रियासँग सम्बद्ध रहेको पाइयो ।
- ▶ नेपाली भाषामा गुणबोधक विशेषण र मानवीय प्रयोगमा आउने क्रियाको लिङ्ग भेद भएको पाइए तापनि थारू भाषामा पाइदैन । त्यसैगरी दुवै भाषामा सर्वनामको लिङ्ग भेद भएको पाइदैन ।

- ▶ थारू र नेपाली दुवै भाषामा एकवचन र बहुवचन गरी दुई प्रकारका वचन छन् । दुबै भाषामा नाम, सर्वनाम, विशेषण तथा क्रियाको वचनभेद गरिने प्रक्रिया पाइयो ।
- ▶ पुरुषका आधारमा हेर्दा दुबै भाषामा प्रथम, द्वितीय र तृतीय पुरुषको प्रयोग भएको पाइयो ।
- ▶ आदरका आधारमा हेर्दा नेपाली भाषामा आदरका पाँच तह देखापरे तापनि थारू भाषामा आदरका खासगरी दुई तह रहेको पाइयो ।
- ▶ थारू भाषामा नेपाली भाषामा जस्तै सातवटा विभक्ति रहेको पाइयो । तर थारू भाषाको प्रथमा विभक्ति (कर्ता कारक) मा आउने 'ले' को प्रयोग भएको पाइएन तर 'बाट' लाई 'से' को प्रयोग भएको पाइयो ।
- ▶ कालका आधारमा अध्ययन गर्दा थारू र नेपाली दुवै भाषामा भूत र अभूत भनिए तापनि भूतकाल, वर्तमानकाल र भविष्यकाल गरी तीनवटै कालको प्रयोग भएको पाइयो । थारू भाषामा कुनैपनि पुरुषमा कालको स्त्रीलिङ्गी रूप नपाइए तापनि नेपाली भाषामा भूतकालको प्रथम र द्वितीय पुरुष, वर्तमान र भविष्यकालको प्रथम पुरुषमा स्त्रीलिङ्गी रूप पाइएन् ।
- ▶ थारू भाषामा सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण र अभ्यस्त गरी जम्मा चार पक्ष मात्र पाइयो तर नेपाली भाषामा थप अज्ञात पक्ष सहित पाँचवटा पक्ष पाइयो ।
- ▶ भावका आधारमा हेर्दा दुवै भाषामा सामान्यार्थक, विध्यर्थक (आज्ञार्थक, इच्छार्थक), अनिश्चयार्थक (सम्भावनार्थक, सङ्केतार्थक) भावको प्रयोग भएको पाइयो ।
- ▶ थारू र नेपाली दुवै भाषामा कर्तृवाच्य, कर्मवाच्य र भाववाच्य गरी तीन वटै वाच्यको प्रयोग भएको पाइयो । दुबै भाषामा कर्तृवाच्य सकर्मक र अकर्मक, कर्मवाच्य सकर्मक र भाववाच्य अकर्मक क्रिया हुने समान व्यवस्था पाइयो ।
- ▶ थारू र नेपाली दुवै भाषामा करण र अकरणको प्रयोग भएको पाइयो । थारू भाषामा नेपालीमा जस्तो करणलाई अकरण बनाउँदा 'न' तीन स्थितिमा (अग्र, मध्य र पश्च) हुने व्यवस्था नभई 'अग्र' मा 'न' थपेर अकरण हुने व्यवस्था पाइयो ।
- ▶ थारू र नेपाली दुबै भाषामा प्रेरणार्थक वाक्यको प्रयोग भएको पाइयो ।

प्रस्तुत अध्ययन थारू भाषाको सम्पूर्ण क्षेत्रलाई समेटेर गरिएको अध्ययन नभई सीमित क्षेत्र अर्थात् कपिलवस्तु जिल्लाका चारवटा गा.वि.स.लाई केन्द्रित गरी अध्ययन गरिएको छ । यस शोधपत्रमा थारू र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

५.२ शैक्षणिक उपयोग

प्रस्तुत अध्ययनलाई निम्न लिखित क्षेत्रमा उपयोग गर्न सकिन्छ ।

- ▶ थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूलाई नेपाली भाषा अध्ययनका क्रममा व्याकरणिक हिसाबले गर्ने त्रुटिहरू ठम्याउन र निराकरणको बाटो पहिल्याउन सहयोग पुग्नेछ ।
- ▶ थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूलाई थारू भाषा अध्ययन गराउने कार्यमा थारू मातृभाषी र थारू मातृभाषा इतरका शिक्षकलाई सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।
- ▶ थारू मातृभाषीहरूका लागि मातृभाषामा शिक्षा दिन पाठ्यपुस्तक तथा सन्दर्भ सामग्री निर्माण गर्दा समेत यो शोधपत्र सहयोगी हुन सक्नेछ ।
- ▶ थारू भाषामा पत्रपत्रिका प्रकाशन गर्न थारू भाषाको व्याकरणलाई विकास विस्तारमा सहयोगी सामग्री बन्न सक्नेछ ।
- ▶ कपिलवस्तु जिल्लाको थारू भाषा र नेपाली भाषाका बीच के-कस्ता समानता र असमानता छन् भन्ने जान्न चाहने अध्येतालाई यो शोधपत्र सहायक हुनेछ ।
- ▶ थारू भाषाको समग्र अध्ययन अनुसन्धानमा प्रेरणा प्रदान गर्न सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

५.३ सुझावहरू

यस शोधपत्रको अध्ययन पश्चात निम्न सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

- ▶ नेपालको तराई क्षेत्रको बृहत् जनसङ्ख्याले बोल्ने यस भाषाको संरक्षण र सम्बर्धनका लागि संस्थागत र व्यक्तिगत अध्ययन हुनु आवश्यक छ ।
- ▶ थारू भाषाको पाठ्यपुस्तक तथा व्याकरण निर्माण गरी थारू मातृभाषी बसोबास गर्ने हरेक जिल्लाहरूमा व्यापक बनाउँदै अध्ययन अध्यापन गराउनु आवश्यक छ ।

साँघुरो र सीमित क्षेत्रमा गराइने अध्ययन अध्यापनले भाषिक उचाई कायम गर्न गाह्रो हुने देखिन्छ ।

- ▶ भाषिक विकास र विस्तार गर्न तथा माथिल्लो तहसम्म पाठ्यपुस्तक, व्याकरण, सहयोगी सामग्रीको विकास गर्न नेपाल सरकार तथा थारू मातृभाषीहरूनै बढी जिम्मेवार भएर लाग्नु आवश्यक छ ।
- ▶ प्राथमिक तहसम्मको शिक्षा स्थानीय भाषामा दिन सकिने नेपाल सरकारको नीति अनुरूप अध्ययन अध्यापनका क्रममा थारू र नेपाली दुबै भाषा प्रयोग गरी अध्यापन गर्न सक्ने शिक्षक हुनु आवश्यक छ ।
- ▶ थारू मातृभाषीहरूले अन्य भाषाको प्रभाव घटाउन र आफ्ना भाषाका महत्त्वपूर्ण शब्द भण्डारको संरक्षण गर्न भाषिक प्रयोग निरन्तर व्यवहारमा हुनु आवश्यक छ ।

सन्दर्भग्रन्थसूची

अधिकारी, हेमाङ्गराज, २०६२, समसामयिक नेपाली व्याकरण, ते.सं., काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

अधिकारी, हेमाङ्गराज र बद्रीविशाल भट्टराई, २०६३, प्रयोगात्मक नेपाली शब्दकोश, दो.सं., काठमाडौं : विद्यार्थी प्रकाशन प्रा.लि. ।

आचार्य, विमला, २०६४, देउखुरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि. ।

आचार्य, ब्रतराज, २०५८, आधारभूत नेपाली व्याकरण तथा रचना, काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।

कोइराला, खेम र रामप्रसाद गौतम, २०६५, अनुसन्धान विधि, काठमाडौं : दीक्षान्त प्रकाशन ।

गिरी, इन्दिरा, २०६०, थारू भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि. ।

गौतम, टेकनाथ, २०४४, थारू जातिको इतिहास तथा संस्कृति, दाङ : शुशील प्रसाद गौतम ।

गौतम, देवीप्रसाद, २०४९, नेपाली भाषा परिचय, काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।

चौधरी, फुलकुमारी, २०६५, नेपाली भाषा र सप्तरीका थारू भाषाको व्याकरणात्मक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि. ।

ढुङ्गेल, भोजराज र दुर्गाप्रसाद दाहाल, २०६४, प्रायोगिक भाषा विज्ञान, काठमाडौं : एम.के. पब्लिसर्स एन्ड डिस्ट्रीब्युटर्स ।

दहित, गोपाल, २०६२, थारू संस्कृतिको संक्षिप्त परिचय, ललितपुर : आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ।

न्यौपाने, टङ्कप्रसाद, २०६१, भाषाविज्ञानको रूपरेखा, दो.सं., धरान : एन.वी.डी. प्रकाशन ।

पञ्जियार, तेजनारायण, २०४८, “के थारू जातिको भाषा छैन ?”, मधुपर्क, २४ : १२, पृ. २३-२५ ।

_____, २०५३, “थारू भाषा एक परिचय”, सयपत्री, २ : ३, पृ. ४९-६७ ।

- पराजुली, कृष्णप्रसाद, २०६१, राम्रो रचना मीठो नेपाली, काठमाडौं : सहयोगी प्रेस ।
- पोखरेल, ठाकुरप्रसाद, कपिलवस्तुको थारू संस्कृति, कपिलवस्तु : विश्रामप्रसाद चौधरी ।
- पोखरेल, बालकृष्ण, २०६३, नेपाली व्याकरण शारदा, (भाग-१), विराटनगर : शान्तिदेवी पोखरेल ।
- पौडेल, गणेश, २०६४, बारा जिल्लामा कक्षा १० पढ्ने थारू भाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषामा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि. ।
- बन्धु, चुडामणि, २०४८, भाषाविज्ञान, काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।
- _____, २०६५, अनुसन्धान तथा प्रतिवेदन लेखन, दोस्रा. सं., काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।
- भट्टराई, मञ्जु, २०६५, बर्दिया जिल्लाका थारू भाषा नेपाली भाषाको वाक्यगठनको व्यतिरेकी अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि. ।
- भण्डारी, पारसमणि, २०५४, प्रायोगिक भाषाविज्ञानका केही पक्ष, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- _____, २०६३, स्नातकोत्तर नेपाली शिक्षा शोधविवरण, काठमाडौं : न्यु हिरा बुक्स इन्टरप्राइजेज ।
- यादव, योगेन्द्रप्रसाद र भीमनारायण रेग्मी, २०५९, भाषाविज्ञान, काठमाडौं : न्यु हिरा बुक्स इन्टरप्राइजेज ।
- लम्साल, रामचन्द्र, २०६२, नेपाली भाषा र व्याकरण, काठमाडौं : सनलाइट पब्लिकेसन ।
- लम्साल, रामचन्द्र र अन्य, २०६५, सामान्य र प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं : भुँडीपुराण प्रकाशन ।
- लामिछाने, यादवप्रकाश, २०६५, सामान्य र प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- विष्ट, डोरबहादुर, २०६४, सबै जातको फूलबारी, आ.सं., काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।
- शर्मा, मेदिनीप्रसाद, २०६४, थारू जाति एक अध्ययन, काठमाडौं : साभा प्रकाशन ।

शर्मा, मोहनराज, २०५४, शब्दरचना र वर्णविन्यास, काठमाडौं : नवीन प्रकाशन ।

_____, २०६२, शब्दरचना र वर्णविन्यास, वाक्यतत्व अभिव्यक्ति र साहित्य, काठमाडौं :
काठमाडौं बुक सेन्टर ।

शर्मा, मोहनराज र खगेन्द्रप्रसाद लुङ्गटेल, २०६०, आधुनिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं : विद्यार्थी
पुस्तक भण्डार ।

श्रेष्ठ, ईश्वरकुमार, २०५९, नेपाली व्याकरण : केही पक्षहरूको सरलीकृत चर्चा, काठमाडौं :
साभ्ना प्रकाशन ।

सर्वहारी, कृष्णराज, २०६३/६४, “पश्चिमा थारू भाषामा अन्य भाषाको प्रभाव”, कुञ्जिनी,
११ : ११, पृ. ८४-८७ ।

सापकोटा, छविलाल, २०६२, पश्चिमा थारू भाषा र नेपाली भाषाका व्याकरणिक
कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि. ।

सिंह, रमानन्दप्रसाद, २०६४, “सिद्धार्थ गौतम थारू जातिका थिए”, अग्रासन, ४ : ३, (कुवँर),
पृ. ११-१३ ।

परिशिष्ट (ग)

बउराइल नोकर

कौनो एकठु सहरमे एकठु साहु बैठे । कौनो कारणसे कारोबार करठखुन घाटा लागगैलास । तब गरिब हो गैलास । गरिब हुईलेक पर वकर महाजोर दुःख लागल रहे । वकरमारे ऊ छटपटाके सोचेलागल् की जीलेसे कौनो फाइदा नैबा बेरकुछ मुले ठिक हुई ।

साहु यिहे सोचके सुतले रहे । उहे रात सपनाइल ते एकठु साधुक् देखल् । जौन साधु कहटी रहे कि - “साहु ! टुँ नमुओ, मै टोहार सब दुःख हे हटाएक सहयोग करम् । वक टन टुँ काल सकरहीं आव व मोरिक् मुडिम् लाठीसे मारो ।” मै उहे समयमे सोनाक् मूर्ति बनम् । सन्यासीक् (साधुक्) बात सुनके साहु सोचल की ठीक बा एकचोट जैसे कैके हेरुँ ।

यिहे सपनक् बात समझके ऊ सकरहीं उठके आपन् घरेम् साधुक् आसरा हेरके बैठल । वोकर नोकर नौवा (ठाकुर) फिन वकरे सडरी बैठल रहे । कुछ समयपाछे एकठु सन्यासी आइल उही देखठ तैसे ऊ आपन् लाठी से वकर मुडिम मारल ।

मारटि की तैसे साधु रूप सोना बनके भुइयाँम् गिरल । वकर वहाँसे उठाके साहु नाचट-नाचट भित्तर लैगिल । ऊ नौवाहे इनामके रूपमे कुछ देके बताइल । टुँ जाओ बाहर जाके किहु नकहे ।

ठाकुर (नौवा) घरे जाके सोचल की यहाँ जट्ना साधु टहरठा वैनके मुडिम् मारलेपर सोना बनठा टे मै सकरही उठके सब् साधुन् मुडिम मारठु व धनी बनठु ।

अब टे का रहे ऊ एकठु भारी लाठी नानल व सन्यासीन् वर गैल । एक जग्गाम् धेर जने माडना मनै बैठल रहाँ वैनीहिन् आपन् घरेम आएक नेवटा देहल । जब वैनै खाएक मारे घरेम आइलाँ तब पहिलवेसे दवारके कोनाम् नुकाके बैठल । ऊ ठाकुर (नौवा) के मीठ बातेम् लागके सब साधु सबसे पहिले वकरे घरेम् आइलाँ ।

जब साधुन्के भित्तर जाए लागला ठाकुर पालिक् पालासे वैनके मुडिम मारठ गैल । वैनैम्से केव मुँगिला, केव अधघचटाहा हुई गिला । ऊ बात राजाक् पुलिससम् पुगल । पुलिसवान् ठाकुर हे जेल डारलाँ व साथ साथे अधघचटाहा साधुन् व मुर्दा लैके राजाक् लगे पुगलन् ।

राजा नौवाहे पुछ्लन् की का करे ऐसन पाप कैले ? वकर जवाफ मे ठाकुर साहुक सब कहानी बताइल । वकर बात सुनके राजा ऊ सेठ साहुहे बलाइला तब सब सपनाक बात राजा किहे सुनाइल । सेठके बात सुनके राजा कलाँकी यी सब दोष नौवाक् हो यिहे फाँसीक् सजाय देजाए । यैसनके ठाकुरहे फाँसीक् सजाय देगैल । उहेक मारे यैसन कहि गैला- जौन चिज ठीकसे देखल व सुनल नै बा वैसन काम नैकरेक चाहीं जैसन की ठाकुर करल । ठीके कहिगैला- कौनो काम बढियासे विना हेरल सोच विचार कैल नैकरेक चाहीं । यैसिक काम कैलेसे पश्ताएक परी ।

अनुवाद

बहुलाएको नोकर

कुनै सहरमा एउटा साहु बस्दो रहेछ । कुनै कारणबस कारोबार गर्दा घाटा लागेछ । त्यसैले गरिब हुन पुगेछ । गरिब भएकोमा उसलाई निकै दुःख लागेको थियो । दुःखको कारण आत्तिएर उनले सोचेछ, यो जीवन रहनुमा कुनै फाइदा छैन बरु मर्नु नै बेस हुन्छ ।

साहु यही सोचेर सुतेको थियो त्यसै रात सपनामा एउटा सन्यासी देखेछ । जसले भनिरहेको थियो कि- “ए साहु तिमी नमर म, तिम्रो सम्पूर्ण दुःखलाई हटाउन सहयोग गरौंला त्यसको निमित्त भोलि विहान सबेरै आउ र तिमिले मेरो टाउकोमा लौराले हान्नु, म त्यसै समयमा सुनको मूर्ति बन्ने छु । सन्यासीको कुरा सुनेर दुःखी साहुले सोच्छन् । ठिक छ एक पटक यसै गरेर हेरौं ।

यही सपनाको कुरा सम्झिएर बिहान सबेरै उठेपछि आफ्नो घरमा सन्यासीको (जोगीको) प्रतिक्षा गरेर बसिरहेछ । उसको नोकर नाई (ठाकुर) पनि उसको सँगै बसेको थियो । केही समयपछि एउटा सन्यासी आयो त्यसलाई देखे विक्तिकै उसले आफूसँग भएको डण्डाले उसको टाउकोमा हानेछ ।

नभन्दै त्यो सन्यासीको रूप सुन बनेर भुइँमा पछारिएछ । त्यसलाई त्यहाँबाट उठाएर नाचै नाचैसाहुले भित्र ल्याएछ । उसले त्यो ठाकुरलाई पुरस्कारको रूपमा केही दिएर भनेछ- तिमी जाऊ तर बाहिर गएर कसैलाई नभन्नु ।

त्यो ठाकुरले आफ्नो घर गएर सोचेछ कि जति पनि यी सन्यासीहरू घुमिरहेका छन् । यिनीहरूको टोउकोमा हान्दा सुन बन्दछन् भने त म पनि बिहान उठेर यी सबै सन्यासीहरूको टाउकोमा डण्डाले हान्छु अनि धनी बन्छु ।

अब त के थियो र उसले पनि एउटा ठूलो लठ्ठी ल्याएछ र सन्यासी भए तिर गएछ । एक ठाउँमा धेरै माग्नेहरू बसेका थिए तिनीहरूलाई आफ्नो घरमा आउन निमन्त्रणा दिएछ । जब उनीहरू खानको निमित्त घरमा आएछन् तब पहिले देखि ढोकाको कुनामा लुकेर बसेछ । त्यो ठाकुर (नाई) को चिल्लो र मीठो गफमा लागेर यी सन्यासीहरू सबैभन्दा पहिले उसैको घरमा आएछन् ।

जब ती साधु (जोगी) हरू भित्र पस्न थाले ठाकुरले पालै-पालोसँग उनीहरूको टाउकोमा हान्दै गएछ । तिनीहरूमध्ये कोही मरेछन्, कोही घाइते भएछन् त्यो कुरा राजाका पुलिससम्म पुगेछ । पुलिसले ठाकुरलाई जेलमा हालेछन् । साथै साधुका लास र घाइते सन्यासीहरू लिएर राजाको सामु पुगेछन् ।

राजाले त्यो ठाकुर (नाई) सँग सोधेछन् यस्तो पाप किन गरिस् ?

त्यसको उत्तरमा त्यो ठाकुरले साहुको सबै कथा सुनाएछ त्यसको कुरा सुनेर राजाले त्यो सेठ साहुलाई बोलाएछन् अनि सबै सपनाका कुराहरू राजालाई सुनाएछ । सेठको कुरा सुनेर राजाले भनेछन् यो सम्पूर्ण दोष नाइको (ठाकुरको) हो, यसलाई फाँसीको सजाय दिइयोस् । यसरी ठाकुरलाई फाँसीको सजाय दिइयो । त्यसैले यस्तो पनि भनिएको छ - “जुन कुरा ठीकसित देखेको तथा सुनेको छैन त्यस्तो काम गर्नु हुँदैन जस्तो की ठाकुरले गर्नु । ठीकै भनिएको छ- कुनै पनि काम राम्रोसँग नहेरी र सोच विचार नगरी गर्नु हुँदैन, यदि त्यसरी काम गरियो भने पछि गएर पछुताउनु पर्छ ।

परिशिष्ट (घ)

विभिन्न क्षेत्रसँग सम्बन्धित शब्दभण्डारहरू

नाता जनाउने शब्द

थारू भाषा	नेपाली भाषा	थारू भाषा	नेपाली भाषा
बाबा	बुवा	दमाद	ज्वाँई
डाई	आमा	बनढिकरा	सोल्टि
बुडु	हजुर बुवा	बनढिकरी	सोल्टिना
बुडी	हजुर आमा	फुई	फुपु
काका	कान्छो बुवा	फुआ	फुपाजु
काकी	कान्छी आमा	राउत	ससुरा
डाडा	दाई	माउ	सासु
भैइया	भाई	जेठवा	जेठाजु
दिदी	दिदी	देवरवा	देवर
बहिनीयाँ	बहिनी	मामा	मामा
भौजी	भाउजू	मौसी	सानीमा
भाटु	भिनाजु	गोचा	मित
भैने	भान्ज	गोही	मितिनी / सैना
छावा / छाई	छोरा / छोरी		

बोटबिरुवा र फलफूल जनाउने शब्द

थारू भाषा	नेपाली भाषा	थारू भाषा	नेपाली भाषा
सखुवा	साल	आम	आँप
सिसवा	सिसौ	बैर	बयर
असना	साभ	अमरुट	बेलौती / अम्बा

पानन	सादन	खेजरी	थाकल/खजुरी
बाँभी	बैदारो/ढौटी		
जाम	जाबुन		
कर्मा	करम		

केही कृषि औजार हात-हतियार जनाउने शब्द

थारू भाषा	नेपाली भाषा	थारू भाषा	नेपाली भाषा
भुजाली	खुकुरी	कुदरा	कोदालो/फरुवा
बन्चेरी/टेडारी	बन्चरो	गुर्ता	गुलेली
बाँका/पखुवा	खुर्पा		

बालीनालीसँग सम्बन्धित शब्दभण्डार

थारू भाषा	नेपाली भाषा	थारू भाषा	नेपाली भाषा
धान	धान	कोहँडा	फर्सी
गेहुँ	गहुँ	लौकी	लौका
मकई	मकै	घेवरा	घिरौला
लाही	तोरी	सेम	सिमी
मसुरी	मसुरो	मुरई	मुला
चाना	चना	टिना/तिना	तरकारी
कबली	केराऊ		

पन्छी, जीव, जनावरहरूसँग सम्बन्धित शब्दभण्डार

थारू भाषा	नेपाली भाषा	थारू भाषा	नेपाली भाषा
कुकरा	कुकुर	खेचुहिया	कछुवा
बघवा	बाघ	लमहा/नमहा	खरायो
गैया	गाई	मुर्गीनिया	कुखुरा (पोथी)

बर्धा	गोरु	मुर्गा	भाले
भैसा	राँगो	गिरगिटीया	छेपारो
भैसीनिया	भैसी	मुस	मुसा
बछवा	बाच्छो	मस	मच्छर/लामखुट्टे
पडवा	पाडो	मध	मौरी
छेगडी	बाख्रो	मछरी	माछ्रा
भेँडी	भेडो	केचुना	गड्यौला
बिलरा	बिरालो	मेघी	भ्यागुता
बनरा	बाँदर	जोक	जुका
गेडट	गाँटो	चिरैयाँ	चरा
चिल्लर	जुम्रा	घोरवा	घोडा
		हथिया	हात्ती

शरीरका अङ्गहरूसँग सम्बन्धित शब्दभण्डार

थारू भाषा	नेपाली भाषा	थारू भाषा	नेपाली भाषा
मुडी	टाउको	मुहँ	मुख
बार	कपाल	घेँचा	घाँटी
कान	कान	जिभ	जिब्रो
आँखी	आँखा	दाँत	दाँत
नाक	नाक	दुध	स्तन
नोह	नड	पेट	पेट
हाथ	हात		
गोड	खुट्टा		
अडरी	औला		

केही क्रियापदसँग सम्बन्धित शब्दभण्डार

थारू भाषा	नेपाली भाषा	थारू भाषा	नेपाली भाषा
खाइल	खायो/खाई	मुआइल	माच्यो/मारी
पियल	पियो/पिई	टुरल	टिप्यो/टिपी
सुतल	सुत्यो/सुती	बगाइल	फाल्यो/फाली
खौकल	पस्क्यो/पस्की	बुआइल	छर्यो/छरी
बैठाइल	रोप्यो/रोपी	काट्ल	टोक्यो/टोकी
निनहल	पकायो/पकाई	लौसल	चढ्यो/चढी
छट्कल	उफ्रयो/उफ्री		
नेडल	हिड्यो/हिँडी		